

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND
Eraõiguse osakond

Maarja Pild

**VÕLAÕIGUSLIKE ÕIGUSKAITSEVAHENDITE KOHALDAMINE AU TEOTAMISEL
SOTSIAALMEEDIAS FACEBOOKI NÄITEL**

Magistritöö

Juhendajad

dr. iur. Villu Kõve, mag. iur. Karmen Turk

Tartu 2016

SISUKORD

SISSEJUHATUS	4
I. VÕLAÕIGUSLIKE ÕIGUSKAITSEVAHENDITE KOHALDAMISE EELDUSED AU TEOTAMISEL SOTSIAALMEEDIAS	11
1. Sotsiaalvõrgustiku kasutaja tegevus ja tegevusetus sotsiaalmeedias faktiväite või väärtushinnangu avaldumisel.....	11
1.1 Sotsiaalvõrgustiku kasutaja faktiväite või väärtushinnangu avaldamise tegu	11
1.1.1 Facebookis postitamine kui avaldamine	11
1.1.2 Facebooki „jagamise“ funktsiooni kasutamine kui avaldamine.....	15
1.1.3 Facebooki „meeldib“ funktsiooni kasutamine kui avaldamine	19
1.1.4 Facebooki „tag’imise“ funktsiooni kasutamine kui avaldamine	22
1.2 Sotsiaalvõrgustiku kasutaja tegevusetus faktiväite või väärtushinnangu avaldumisel	24
2. Sotsiaalvõrgustiku kasutaja tegu ja tegevusetus kui deliktiõiguslik rikkumine sotsiaalmeedias faktiväite või väärtushinnangu avaldumisel	28
2.1 Sotsiaalvõrgustiku kasutaja faktiväite või väärtushinnangu avaldamise teo kui rikkumise määratlemine	28
2.1.1 Suhtlemisstiili ja keelekasutusega arvestamine sotsiaalmeedias.....	28
2.1.2 „Mõistlik isik“ sotsiaalmeedia kontekstis	33
2.1.3 Sotsiaalmeedia kasutaja kui avaliku elu tegelane.....	34
2.1.4 Põhjendamise kohustus ja tõendamiskoormis sotsiaalmeedias	36
2.1.5 Avaldatu juurde lisatud kommentaariga arvestamine sotsiaalmeedias	38
2.2 Sotsiaalvõrgustiku kasutaja tegevusetus kui rikkumine faktiväite või väärtushinnangu avaldumisel.....	39
II. VÕLAÕIGUSLIKUD ÕIGUSKAITSEVAHENDID AU TEOTAMISEL SOTSIAALMEEDIAS	42
1. Õiguskaitsevahendid isikute õigusi rikkuva faktiväite või väärtushinnangu sotsiaalmeedias avaldanud kasutaja vastu	42
1.1 Andmete ümberlukkamise või paranduse avaldamise nõue sotsiaalmeedias	42
1.2 Rikkumise lõpetamine või rikkumisest eeldatav hoidumine sotsiaalmeedias	45
1.2.1 Avaldamisest hoidumise nõue	45

1.2.2 Au teotava väite kustutamise nõue	47
1.2.3 Nõue esitada teabeotsingusüsteemidele taotlus lõpetada andmete avaldamine	52
1.3 Vastulause avaldamise nõue.....	54
1.4 Kahju hüvitamise nõude määratlemine sotsiaalmeedias.....	55
1.4.1 Avaldatu levikuga arvestamine	55
1.4.2 Avaldatu tõsiseltvõetavus internetis	58
1.4.3 Kahju tekitaja edasise käitumise arvesse võtmine.....	59
2. Õiguskaitsevahendid sotsiaalmeedias avaldatud isikute õigusi rikkuva faktiväite või väärtushinnangu osas tegevusetuks jäänud kasutaja vastu	62
KOKKUVÕTE	64
APPLICABILITY OF THE LAW OF OBLIGATIONS REMEDIES FOR SOCIAL MEDIA DEFAMATION CASES ON THE EXAMPLE OF FACEBOOK	70
KASUTATUD MATERJALID.....	75
Kasutatud kirjandus	75
Kasutatud õigusaktid.....	77
Kasutatud kohtupraktika	78
Muud materjalid.....	82

SISSEJUHATUS

Digitaalmaal ja selles omakorda sotsiaalmeedial on inimeste igapäevaelus aina olulisem roll.¹ Kaks kolmandikku kolmest miljardist internetikasutajast² kasutavad ka sotsiaalmeediat. Tavapäraselt on termini „meedia“ all mõistetud eelkõige trükimeediat ja televisiooni ehk „traditsioonilist meediat“ või ka „vana meediat“ (ingl vastavalt *traditional media, old media*)³. Tehnoloogia arenguga võeti kasutusele „uue meedia“ (ingl *new media*) mõiste, mis on vahetult seotud internetiga.⁴ Uus meedia, mille alla liigitub ka sotsiaalmeedia, on kommunikatsiooni interaktiivne vorm, mis tänu internetile teeb igähele võimalikuks luua, muuta ja jagada infosisu (ingl *content*).⁵ Uus meedia toimib läbi lihtsasti kasutatavate tehniliste vahendite, mis on enamasti tasuta või taskukohased.⁶ Sellest tulenevalt on laienenud ka isikute ring, kes võivad meediaga tegeleda. Traditsiooniliselt oleme mõistnud, et meediaga ja meediateenuse osutamisega tegeleb ajakirjandus ja ajakirjanik. Tegemist on oma ala professionaaliga, keda seob ajakirjanduseetika ning tema kirjutistele on omaseks toimetuslik järelevalve. Uue tehnoloogia kujunemisega ja uue meedia mõiste arenguga⁷ võib aga „meediaks“ olla igäüks. Sellega seoses on tekkinud ka uus lähenemine ning kasutusele on võetud uued terminid nagu „kodanike ajakirjandus“ (ingl *citizen journalism*), „tänavaja ajakirjandus“ (ingl *street journalism*), „avalik ajakirjandus“ (ingl *public journalism*) ja „osalusajakirjandus“ (ingl *participatory journalism*).

¹ Interneti kasutamise hõlbustamiseks kõigil ühiskonnagrupidel korraldatakse ka Eestis eelkõige vanemale põlvkonnale suunatud sotsiaalmeedia koolitusi. Reinik, M. Keskraamatukogu korraldab Facebooki koolitusi. – Postimees. 20.02.2016. – Arvutivõrgus: <http://tarbija24.postimees.ee/3589987/keskraamatukogu-korraldab-facebooki-koolitusi>, 17.03.2016.

² Autor kasutab terminit „internet“ läbivalt töös väikese algustähega. Seda kooskõlas Emakeele Seltsi keeleteoimkonna 30.06.2008 otsusega, mille järgi võib ülemaailmse arvutivõrgu Interneti kõrval üldisemat võrgustiku mõistet nimetada ka laensõnaga internet. Eesti Keele Instituut. Keelenõuanne. – Arvutivõrgus: <http://keeleabi.eki.ee/index.php?leht=8&id=54>, 18.03.2016.

³ Halgand, D. Perspectives: Collaboration between New Technology and Traditional Media. – Insights on Law and Society 2012/3, pp 12-13; Keller, P. European and International Media Law. New York: Oxford University Press 2011, p 19-20; Lively, D. New Media. – Old Dogma. – Arizona Law Review 1988/2, p 257.

⁴ Keller, P., pp 19-20; Lively, D., p 257; Terry, F. New Media: An Introduction (3rd ed.). Melbourne: Oxford University Press 2008, p 19.

⁵ Halgand, D., p 12.

⁶ *Ibid.*

⁷ Seoses meedia mõiste arenguga soovib Euroopa Nõukogu liikmesriikidel kasutusele võtta uue, laiaulatusliku meedia mõiste, mis hõlmaks kõiki asjaosalisi, (ingl *actors*), kes loovad ja levitavad potentsiaalselt suurele arvule inimestele mõeldud sisu ja rakendusi, mis on mõeldud interaktiivse massisuhtluse hõlbustamiseks (näiteks sotsiaalvõrgustikud) või muid sisupõhiseid interaktiivseid tegevusi. Recommendation to Member States on a New Notion of Media. Committee of Ministers. 21.09.2011. – CM/Rec(2011)7, para 7.

Käesolev töö keskendub uue meedia ühele väljundile ehk sotsiaalmeediale ning sotsiaalmeedias au teotamisele. Puhtjuriidilist arutelu sotsiaalvõrgustike erisuste, võimaluste ja ohtude osas Eestis praktiliselt peetud ei ole.⁸ Samal ajal kasutavad näiteks sotsiaalmeediavõrgustikku Facebook oma tegevuse ja uudiste kajastamiseks Eesti Advokatuur, Eesti Politsei, Riigi Teataja kui ka Tartu Ülikooli Õigusteaduskond. Sotsiaalmeediat defineeritakse kui internetimeediat, mis põhineb inimestevahelisel suhtlusel internetis, kasutades selleks lihtsasti kättesaadavat veebipõhist tehnoloogiat.⁹ Sotsiaalmeedia annab kasutajatele võimaluse edastada informatsiooni suurele hulgale inimestest, aga ka võimaluse dialogiks kindla informatsiooni edastaja ja vastuvõtja vahel.¹⁰ Antud töö analüüsib peamiselt sotsiaalvõrgustiku Facebook keskkonda, kuivõrd Facebook on maailma populaarseim ja mõjuvõimsam sotsiaalmeedia veebilehekülg oma rohkem kui 1 miljardi igakuise aktiivse kasutajaga.¹¹ Facebook on ka Eestis kõige populaarsemaks sotsiaalmeedia suhtlusvõrgustikuks.¹² Isegi kui hüpoteetiliselt Facebook oma populaarsuse kaotab, ei ole põhjust, miks sotsiaalvõrgustikud kui sellised niipea tähtsuse kaotaksid. Sõna „Facebook“ kasutatakse ka sotsiaalmeedia sünonüümina.¹³ Eesti kohtupraktikas on Facebooki nimetatud peamiselt sotsiaalmeediakeskkonnaks,¹⁴ suhtlusportaaliks,¹⁵ suhtluskeskkonnaks,¹⁶ sotsiaalvõrgustikuks,¹⁷ internetikeskkonnaks,¹⁸ mis sisuliselt kõik kirjeldavad sama nähtust. Lisaks võimalustele on sotsiaalvõrgustikud ja sotsiaalmeedia üldiselt, kaasa toonud palju õiguslikke probleeme, mis juristidele kõneainet ja tööd annavad. Tänu tehnoloogia arengule saab rääkida uut tüüpi intellektuaalomandi õiguste rikkumise võimalustest, üles kerkinud

⁸ Küll on Chirag Mody arutlenud isikuandmete kaitsmise üle sotsiaalmeedias andmekaitse direktiivi valguses. Chirag, M. Euroopa andmekaitse direktiivi 95/46/EÜ kohaldamine sotsiaalvõrgustikele ja selle kasutajatele Facebook'i näitel. Magistritöö. Juhendajad Urmas Kukk, U ja Merusk, K. Tartu Ülikool 2011.

⁹ Grimmelman, J. Saving Facebook. – Iowa Law Review 2009/4, p 1142. Ekberg, A, *et al.* Use and Control of Social Media in International Franchise Systems. – International Journal of Franchising Law 2012/3, p 3.

¹⁰ Ekberg, A., p 3.

¹¹ Facebook. Newsroom. Company Info. – URL: <http://newsroom.fb.com/company-info/>, 17.04.2016.

¹² Alexa. Top Sites in Estonia. – URL: <http://www.alexa.com/topsites/countries/EE>, 27.04.2016.

¹³ Milanovic, R. The World's 21 Most Important Social Media Sites and Apps in 2015. – Social Media Today 13.04.2016. – URL: <http://www.socialmediatoday.com/social-networks/2015-04-13/worlds-21-most-important-social-media-sites-and-apps-2015>, 27.04.2016.

¹⁴ TMKo 25.2016, 1-15-10307.

¹⁵ PMKo 16.10.2015, 4-15-1334.

¹⁶ TMKo 08.12.2015, 1-15-8446.

¹⁷ HMKo 20.03.2015, 2-14-32500.

¹⁸ PMKo 18.08.2015, 1-15-5152.

privaatsusõiguse probleemidest ja ka enneolematust isikuõiguste rikkumise lainest.¹⁹ Kuid käesolev töö keskendub isikute õiguste rikkumisele sotsiaalmeedias au teotavate faktiväidete või väärtushinnangutega. Seega töö ei käsitle isikuandmete kaitse seadusest (IKS)²⁰ tulenevaid rikkumisi, mis võivad kaasneda näiteks kui avaldatakse delikaatseid isikuandmeid ega ka teisi isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid isiku õiguste rikkumisi. Samuti ei hõlma töö karistusõiguslikke avalduse tegemisega kaasnevat rikkumisi nagu kartusseadustiku (KarS)²¹ § 247 rahvusvaheliselt kaitstud isiku laimamine ja solvamine või KarS §-s 305 sätestatud kohtu solvamine.

Isiku au kaitse au teotavate väidete avaldamisel sätestavad seadusest kõrgemad aktid nagu põhiseadus (PS)²² ja välislepingud. PS § 17 sätestab, et kellegi au ega head nime ei tohi teotada. Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon (EIÕK)²³ otseselt sellist õigust ei sätesta, kuid Euroopa Inimõiguse Kohus (EIK) on oma praktikas märkinud, et isiku maine kaitse kuulub artikkel 8 kaitsealasse.²⁴ Lisaks tuleneb EIÕKi artikli 10 p-st 2 võimalus piirata sõnavabadust kaasinimeste reputatsiooni või õiguste kaitseks ning EIÕKi artiklitest 15-17 tulenevad sõnavabaduse jaoks täiendavad kitsendused. Euroopa Liidu põhiõiguste harta (EL Harta)²⁵ sätestab artiklis 1, et inimväärikus on puutumatu, seda tuleb austada ja kaitsta. Põhiseaduse kommentaari sõnul sätestab ka EL-i Harta artikkel 1 au ja hea nime kaitse vajaduse.²⁶ Tasakaaluks tuleb arvestada, et isikuõiguste rikkumise tuvastamine eeldab alati ka teise isiku väljendamise õiguse piiramist, mis on kaitstud PS §-ga 45, EIÕK-i artikliga 10 ja EL-i Harta

¹⁹ Ghoshray, S. Employer Surveillance versus Employee Privacy: The New Reality of Social Media and Workplace Privacy.– Northern Kentucky Law Review 2013/3, pp 593-626. Grinvald, L. Social Media, Sharing, and Intellectual Property Law. – DePaul Law Review 2015/4, pp 1045-1078.

²⁰ Isikuandmete kaitse seadus. – RT I 2007, 24, 127 ...RT I, 06.01.2016, 10.

²¹ Karistuseseadustik. – RT I 2001, 61, 364 ... RT I, 17.12.2015, 9.

²² Eesti Vabariigi põhiseadus. – RT 1992, 26, 349 ... RT I, 15.05.2015, 2.

²³ Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon. – RT II 2000, 11, 57.

²⁴ ECtHR 29.06.2004, 64915/01, *Chauvy and Others v. France*, para 70; ECtHR 21.09.2010, 34147/06, *Polanco Torres and Movilla Polanco v. Spain*, paras 40, 21.

²⁵ Euroopa Liidu põhiõiguste harta 26.10.2012. – ELT C 326, 26.10.2012, lk 391- 407.

²⁶ Maruste, R. *et al.* Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2012, § 17, p 1. Autori hinnangul ei saa sellega päris nõustuda, kuivõrd inimväärikuse kaitse all harta artiklis 1 peetakse silmas eelkõige, et harta teenib üleüldiselt inimeste huve ja austab kõigi inimeste võrdsust, hoolimata iseloomust, saavutustest ja sotsiaalsest staatusest ja pigem ei pea artikkel 1 silmas ka au ja hea nime kaitset kitsamas mõttes nagu sätestab PS § 17. Heyde, W. EU Network of Independent Experts on Fundamental Rights. Commentary of the Charter of the Fundamental Rights of the European Union. 2006, pp 25-26. – URL: <http://goo.gl/fdUprM>, 28.04.2016.

artikliga 11. Otse põhiseaduse, EL Harta või EIÕK alusel au teotavate väidete avaldumisel nõude esitamise võimalusest rääkida ei saa ning seega tuleb nõude esitamiseks leida alus siseriikliku õiguse alamates aktides. Eestis sätestab võlaõigusseaduse (VÕS)²⁷ lepinguväliste võlasuhete regulatsioon õiguskaitsevahendid ja nende kohaldamise eeldused isikute õiguste rikkumisel au teotavate faktiväidete või väärtushinnangutega.

Sotsiaalmeedia keskkonna erisusi, mida peaks arvesse võtma õiguskaitsevahendite kohaldamisel isikute õiguste rikkumisel au teotavate faktiväidete või väärtushinnangutega sotsiaalmeedias, ei ole Eestis õiguskirjanduses analüüsitud. Uut meediat ja peaaesjalikult sotsiaalmeediat kasutades saab oma arvamust avaldada ning oma või teiste arvamust ka sadade tuhandetega jagada soovi korral sisuliselt igaüks. Informatsioon liigub üle maailma kiiremini kui kunagi varem. Interneti kasutajate aktiivsus on hoomamatult suur. Küll aga on au teotavate väidete eest kaitsev õiguskaitsevahendite regulatsioon võlaõigusseaduses ja lõviosas ka seda tõlgendav kohtupraktika, väljatöötatud silmas pidades traditsioonilist meediat. Arvestatud ei ole internetis tegutseva uue meedia erisustega.

Eelnevast probleemist lähtudes on magistritöö eesmärk uurida, milliseid sotsiaalvõrgustiku erisusi tuleb au teotamisel faktiväite või väärtushinnanguga sotsiaalvõrgustikus arvestada võlaõiguslike õiguskaitsevahendite kohaldamisel ning kas erisuste arvesse võtmine on isikute õiguste tasakaalustatud kaitse tagamiseks piisav. Eesmärgiks ei ole niivõrd küsida uue õigusloome vajaduse järgi, kuivõrd vaadelda juba olemasolevate õiguskaitsevahendite sobivust ja kohaldavust ning kaardistada probleeme uue meedia keskkonnas.

Töö hüpotees on, et olemasolevad õiguskaitsevahendid on piisavad isikute õiguste tasakaalustatud kaitse tagamiseks au teotamisel faktiväite või väärtushinnanguga sotsiaalvõrgustikus, juhul kui võetakse arvesse sotsiaalmeedia keskkonna erisusi.

Magistritöö on lähtuvalt püstitatud eesmärgist ja hüpoteesist jagatud kaheks peatükiks, millest esimene peatükk käsitleb lepinguväliste võlasuhete õiguskaitsevahendite kohaldamise eeldusi: teo ja õigusvastasuse määratlemist välja selgitades ja arvestades sotsiaalmeedia erisustega au

²⁷ Võlaõigusseadus. – RT I 2001, 81, 487... RT I, 11.03.2016, 2.

teotava väite avaldumisel. Teine peatükk käsitleb olemasolevate õiguskaitsevahendite kohaldamise erisusi sotsiaalmeediavõrgustiku keskkonnas.

Töö esimene peatükk on jagatud omakorda kaheks jaoks. Esimese peatüki esimeses jaos analüüsitakse, mida lähtuvalt sotsiaalmeedia erisustest saab lugeda deliktõiguslikus teoks isikute õiguste rikkumisel väärtushinnangu ja faktiväitega. Kõigepealt tuleb arutluse alla, millised Facebooki kasutaja aktiivseid tegevusi saab lugeda avaldamiseks ehk deliktiõiguslikuks teoks. Uurimise all on nn „postitamise“, „jagamise“, „meeldib“ ja „tag“ funktsioonide kasutamine kui avaldamine. Seejärel käsitletakse küsimust, kas Facebooki kasutaja käitumist sotsiaalmeedias saab teatud juhul kvalifitseerida avaldatud faktiväite ja väärtushinnangu suhtes passiivseks jäädes ka deliktiõiguslikuks tegevusetuseks.

Esimese peatüki teine jagu puudutab õigusvastasuse määratlemist. Analüüsitakse, millised sotsiaalvõrgustiku erisusi tuleks kasutaja aktiivse avaldamise teo õigusvastasuse tuvastamisel arvesse võtta. Eesti seadus ei sätesta ega maini eraldi, et uue meedia keskkonna erisusi tuleks avaldatud väite õigusvastasuse hindamisel arvesse võtta. Küll aga ilmneb VÕS §-st 1046 ja §-st 1047, et tegemist on kaalutusotsusega. Esimese peatüki teise jao esimeses osas tuleb autori hinnangul tähelepanu pöörata viiele olukorrale, kus sotsiaalmeedia keskkond võib õigusvastasuse määratlemist oluliselt mõjutada. Esiteks tuleb arutluse alla interneti erinevate veebilehekülgede suhtluskontekst, mis võib oluliselt mõjutada kohtu hinnangut selles osas, kas üldse lugeda väidet au teotavaks, või vastupidi väite au teotav olemus tuleneb sotsiaalmeedia keelekasutuse kontekstist. Teiseks analüüsitakse, kuidas sisustada nn „mõistliku isiku“ standardit sotsiaalmeedia kontekstis. Kolmandaks küsitakse selle järgi, kas võiks teatud olukordades lugeda sotsiaalmeedias avaldanud isikut kitsalt avaldatu osas avaliku elu tegelaseks. Neljandaks analüüsitakse, kas ja kuidas jagada põhjendamise ja tõendamiskohustust sotsiaalmeedia kontekstis väidete avaldamisel Facebooki kasutajate poolt. Viiendaks pööratakse õigusvastasuse määratlemise juures tähelepanu olukordadele, kus sotsiaalvõrgustiku kasutaja otsesõnu sotsiaalmeedias jagatud au teotava teksti juurde kirjutab, et ta selle sisuga ei nõustu. Seejärel tuleb esimese peatüki teise jao teises osas vaatluse alla isikute õigusi rikkuva fakti või väärtushinnangu osas passiivseks jäänud sotsiaalmeedia kasutaja tegevusetuse õigusvastasuse määratlemise küsimus.

Töö teine peatükk analüüsib võlaõiguslike lepinguväliste õiguskaitsevahendite vahendite valiku kohaldumist arvestades sotsiaalmeedia erisustega. Ka töö teine peatükk on jagatud kaheks jaoks. Esimeses jaos pööratakse tähelepanu õiguskaitsevahenditele, mida saab kasutada au teotanud väite kasutajast avaldaja vastu. Kõigepealt analüüsitakse ümberlukkamise või paranduse nõude võimalikkust sotsiaalmeedias. Seejärel, millised on rikkumise lõpetamise või rikkumisest eeldatava hoidumise nõude erisused; vastulause andmise võimalikkus ja vajalikkust sotsiaalmeedias ning viimaseks, milliseid lisatingimusi tuleb arvesse võtta kahju hüvitise nõude ulatuse määramisel sotsiaalvõrgustikus. Teise peatüki teises jaos tuleb arutluse alla, kas ja millisel määral on tavaliselt kasutajast avaldaja vastu suunatud õiguskaitsevahendid kasutatavad ka avaldatu suhtes tegevusetuks jäänud sotsiaalmeedia kasutaja suhtes.

Töös kasutatakse eelkõige seadusandluse süstemaatilise ja teoloogilise tõlgendamise meetodit Riigikohtu ja EIK-i praktika valguses. Töös ei käsitleta Euroopa Liidu õigusest tulenevat nn e-kaubanduse direktiivi,²⁸ millel põhineb Eesti infoühiskonna teenuse seadus (InfoTs) ning selle võimalikku kohaldumist sotsiaalvõrgustiku kontekstis.²⁹ Seda põhjusel, et töö keskendub sotsiaalvõrgustiku kasutaja õigusvastasele teole seoses au teotamisega ning ei puudutata töö mahtu arvestades sotsiaalvõrgustiku enese võimalikku vastutust. InfoTS § 2 p 1 järgi kohaldub seadus vaid siis, kui infoühiskonna teenust osutatakse majandus ja kutstegevuse raames. Suurem osa sotsiaalvõrgustiku kasutajatest registreerib omale kasutaja hobi korras ning kitsalt infoühiskonna teenuse seaduse kohaldumise analüüsi majandus- ja kutsetegevuse raames sotsiaalvõrgustiku profiili pidavate kasutajate osas, jääb käesoleva töö mahtu arvestades samuti järgnevate uurimuste käsitleda.

Esmalt uuritakse Eesti seadusandlust ning seda tõlgendavat Riigikohtu praktikat ning seejärel EIK-i vastavasisulise praktika olemasolul, kuidas vastavad seisukohad sobituvad EIK praktikaga. Võrdlusmaterjalina võrdleva õiguse meetodil on kogu töös läbivalt kasutatud ka Ühendkuningriigi ja Vene Föderatsiooni seadusandlust ja kohtupraktikat. Ühendkuningriigis reguleerib laimu asju ja sätestab õiguskaitsevahendid eelkõige Ühendkuningriigi laimu statuut

²⁸ Directive 2000/31/EC of the European Parliament and of the Council of 8 June 2000 on certain legal aspects of information society services, in particular electronic commerce, in the Internal Market. – Official Journal L 178, 17.07.2000, pp 1-16.

²⁹ Infoühiskonna teenuse seadus. – RT I 2004, 29, 191 ... RT I, 12.07.2014, 48.

2013.³⁰ Vene õiguses isiku au, väärkuse või ettevõtte maine teotamisel tulenevad tsiviilõiguslikud õiguskaitsevahendid eelkõige Vene tsiviilkoodeksist.³¹ Just need riigid on valitud põhjusel, et mõlemas riigis on juba peetud suurel hulgal sotsiaalvõrgustikes väidete avaldamisega kaasnenud kohtuvaidlusi ning mõlema riigi seadustes on võetud esimesi samme, et arvestada ka internetis avaldamise erisustega. Lisaks on Ühendkuningriik ja Venemaa nagu ka Eesti Euroopa Nõukogu liikmed.

Tööd iseloomustavad märksõnad on: sotsiaalmeedia, Facebook, au teotamine ja deliktiõigus.

³⁰ Ühendkuningriik – Laimuseadus: United Kingdom. Defamation Act.– 2013 c. 26.– URL: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2013/26/contents/enacted>, 27.04.2016.

³¹ Vene Föderatsioon – Tsiviilkoodeks: Гражданский Кодекс Российской Федерации. – 1994. – URL: <http://base.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc;base=LAW;n=193157>, 27.04.2016.

I. VÕLAÕIGUSLIKE ÕIGUSKAITSEVAHENDITE KOHALDAMISE EELDUSED AU TEOTAMISEL SOTSIAALMEEDIAS

1. Sotsiaalvõrgustiku kasutaja tegevus ja tegevusetus sotsiaalmeedias faktiväite või väärtushinnangu avaldamisel

1.1 Sotsiaalvõrgustiku kasutaja faktiväite või väärtushinnangu avaldamise tegu

1.1.1 Facebookis postitamine kui avaldamine

Lepinguvälise deliktinõude esitamiseks au teotamisel faktiväite või väärtushinnanguga VÕS § 1043, § 1045 lg 1 p 4 ja § 1050 järgi tuleb täiendavalt analüüsida VÕS § 1046 ja § 1047 sätestatud eeldusi. VÕS § 1046 või § 1047 järgi räägime õiguskaitsevahendite kasutamise võimalusest kui au teotav väide või hinnang on ka avaldatud. Avaldamist on kohtupraktikas defineeritud kui faktiväidete või väärtushinnangute kolmandatele isikutele teatavaks tegemist.³² Riigikohus on avaldamise mõistet laiendanud sedastades: „/---/ meedias (ajakirjanduses) andmete avaldamise korral saab avaldajaks olla ka meediaväljaandele andmeid edastanud isik. Kuigi viimane ei ole nt ajaleheartikli avaldaja, saab ta olla andmete muus vormis avaldaja. VÕS §-st 1047 ei tulene, et avaldaja all mõeldakse üksnes meediaettevõtjat.“³³ Lisaks on Riigikohus selgitanud, et avaldamiseks loetakse ka seda, kui avalduses kedagi kolmandat tsiteeritakse sh kui tsiteeritakse varem teiste meediaväljaannete poolt avaldatut.³⁴ Seega on avaldamise ja avaldaja kontseptsioon lai. Kõigepealt tuleb analüüsida sotsiaalmeedia võrgustiku Facebook postitamise (ingl *posting*) funktsiooni kui avaldamist.

Ilma kasutajakontot omamata Facebookis postitusi teha ei saa. Seega alustuseks tuleb inimesel registreerida omale Facebookis kasutaja. Liitumise protseduur on tehniliselt väga lihtsaks tehtud. Sisestada tuleb oma nimi ning elektronpost või telefoninumber, salasõna, sugu ning sünnikuupäev.³⁵ Seejärel kohe kui registreerija on vajutanud nuppu „liitu“, on ta andnud väidetava nõusoleku, et on nõustunud ja läbi lugenud liitumise tingimused,³⁶ andmete töötamise

³² RKTko 21.12.2005, 3-2-1-95-05, p 25; TlnRnKo 01.02.2008, 2-06-20922.

³³ RKEko 05.12.1997, 3-2-1-99-97; RKTko 21.12.2005, 3-2-1-95-05, p 25.

³⁴ RKTko 13.05.2005, 3-2-1-17-05, p 26.

³⁵ Facebook. Create an account. – URL: <https://www.facebook.com/>, 28.04.2016.

³⁶ Facebook. Statement of Rights and Responsibilities. – URL <https://www.facebook.com/legal/terms>, 28.04.2016. Tingimuste punktist 18(1) tuleneb, et kui isiku elu-või asukoht on Ameerika Ühendriikides või Kanadas, siis

eeskirjad (ingl *data policy*)³⁷ ja nn küpsiste kasutamise reeglid (ingl *cookie use*)³⁸ (edaspidi Tingimused). Facebookiga liitumine ja kasutajakonto loomine võtab maksimaalselt minuti. Kui aga isik ka kõik Tingimused³⁹ põhjalikult läbi loeb, siis selleks tuleb varuda mitmeid tunde kui mitte päevi.⁴⁰

Postituse tegemine on kasutaja tegevus, mis hõlmab seda kui kasutaja kirjutab ja avalikustab teatud sõnumi, laeb üles foto, kommenteerib midagi oma või kellegi teise „seinale“, või pildi all. Samas saab postituse tegemiseks lugeda ka oma suhtestaatuse uuendamist, kellegi sõbraks lisamist või oma asukoha lisamist oma profiilile. Antud töö keskendub eelkõige postitustele, mis sisaldavad kasutaja poolt Facebookis tehtud väiteid ehk soovikohase sõnumi kirjutamist kasutaja oma või kellegi teise „seinale“ ja kommenteerimist. „Sein“ on Facebooki kasutaja profiili esilehekülg. Näiteks isik A postitab oma seinale sõnumi ja isikul A on Facebookis vähemalt üks kontakt või nn „sõber“. Postitamise teeb A sõnumi teatavaks oma sõpradele, kuivõrd sõnumi postitamisel ilmub see A sõprade uudistevoogu. Uudistevoog tähendab pidevalt uuenevaid teateid, pilte, sündmusi jms, mida Facebooki kasutaja Facebooki sisse logides näeb. Seega postituse tegemisega täidetaksegi avaldamise kriteerium: „kolmandatele isikutele teatavaks tegemine.“

A-d saab avaldajaks lugeda ka siis, kui tal ei ole postituse tegemisel ühtegi sõpra. Sellel hetkel kui uus kasutaja registreerib omale Facebooki profiili, siis Facebooki automaatsed sätted ei piira kellegi ligipääsu uue kasutaja profiilile⁴¹ s.t iga Facebooki kasutaja omab automaatselt ligipääsu

sõlmitakse leping Facebook Inc.-ga kui aga isiku elu-või asukoht on mujal, siis sõlmitakse leping Facebook Ireland Ltd-ga.

³⁷ Facebook. Data Policy. – URL: <https://www.facebook.com/about/privacy>, 28.04.2016.

³⁸ Facebook. Cookies, Pixels & Similar Technologies. – URL: <https://www.facebook.com/help/cookies>, 27.04.2016.

³⁹ Facebook. Statement of Rights and Responsibilities. – URL <https://www.facebook.com/legal/terms>, 28.04.2016. Andmete avaldamise kontekstis väärrib märkimist Tingimuste punkt 15, mis on pealkirjastatud „vaidlused“ ning paneb loodud sisu eest vastutuse kasutajatele. Sedastades, et Facebook ei vastuta sisu (ingl *content*) või informatsiooni eest, mida kasutajad edastavad või jagavad Facebooki veebilehel. Täpsemalt, et Facebook ei vastuta tahes millise solvava, kohatu, nilbe, ebaseadusliku või muul moel vastuväiteid esile kutsuva sisu või informatsiooni eest, mis võib Facebooki sattuda. Seega on näiliselt kogu vastutus Facebookis kasutaja tegude eest pandud vaid kasutajale endale.

⁴⁰ Tingimusi on kümneid lehekülgi ning need on kirjutatud kasutades juriidilisi ja tehnoloogiaalaseid erialatermineid ja kirjeldades Facebooki funktsioone, mis on autori hinnangul sotsiaalvõrgustikega vähem tuttava inimese jaoks raskesti mõistetavad.

⁴¹ Graham, J. Standing up to Facebook: Where's the Harm: David and Goliath Meet Social Media and Injury-in-Fact for Article III Standing. *Southwestern Law Review*. – 2013/1, p 167; Grimmelmann, J., p 1169.

ka kõigile täiesti värske Facebooki kasutaja postitustele. Facebook küll pakub kasutajatele võimalusi piirata isikute hulka, kes võivad näha kasutaja postitusi jms tegevust sotsiaalvõrgustikus, kuid vähemalt pool sotsiaalvõrgustiku kasutajatest ei piira oma profiili sisule kunagi kellegi ligipääsu.⁴² Paljud kasutajad, kas ei saa aru või neid ei huvita võimalused, mida Facebook pakub selleks, et profiil privaatsemaks muuta.⁴³ Arutletakse ka selle üle, et Facebook ongi loodud nii, et see võib jätta petliku mulje, et tegemist on privaatse sfääriga⁴⁴ ja pigem intiimse sõprade ringiga, kuigi tegelikult igal Facebooki kasutajal on vaba ligipääs sellele, mis isik on Facebooki postitatud. Seega ka juhul kui värskel Facebooki kasutajal ja postituse tegijal A-l ei ole veel ühtegi Facebooki sõpra on ta ikkagi oma väite kolmandatele isikutele teatavaks teinud, kuivõrd iga Facebooki kasutaja saab takistusteta sõnumit tema profiililt lugeda.

Kommenteerimise puhul avaldab kommenteerija lisaks oma kommentaarile ka sõnumi, foto jms, mida ta kommenteerib. Näiteks kui A kommenteerib sõnumit B seinal, siis avalikustab ja levitab ta lisaks oma kommentaarile ka B sõnumit. Seda põhjusel, et A kommentaar koos B sõnumiga ilmub nüüd ka A ja B sõprade uudistevoogu. Seega ka kommenteerimine kui üks postitamise alaliike on avaldamine.

Riigikohtusse veel ühtegi Facebookis või muus suuremas sotsiaalvõrgustikus avaldamise tõttu üles kerkinud vaidlust jõudnud ei ole.⁴⁵ Eesti alama astme kohtutes on seoses Facebookis isikute õigusi rikkuvate väidete avaldamisega siiski juba peetud mõned vaidlused, kuid ükski lahend ei vaatle õiguslikult lähemalt, mida konkreetset Facebookis või ka mõnes muu sotsiaalvõrgustiku kontekstis avaldamiseks lugeda saab.⁴⁶ Küll leidub rohkearvuliselt vastavasisulisi vaidlusi Ühendkuningriigis ja Venemaal, mis aga siiski automaatselt ei tähenda, et nendes riikides oleksid inimesed oma tegude tagajärgedest sotsiaalmeedias teadlikud. Näiteks Ühendkuningriigis 2011. aastal läbi viidud uuringu järgi vastasid 63% noortest sotsiaalmeedia kasutajatest, et neil on

⁴² Grimmelmann, J., p 1185.

⁴³ *Ibid.*, p 1162.

⁴⁴ *Ibid.*

⁴⁵ Küll on Riigikohus küsinud Euroopa Liidu Kohtul eelotsust Rootsi Kaubandusliidu kommentaariumis kirjutatud kommentaaride tõttu tekkinud vaidluse osas, kuid vastavat kommentaariumi ei saa siiski lugeda Facebookiga analoogseks sotsiaalvõrgustikuks. Lisaks on vaidlus keskendunud hetkel veel kohtualluvuse väljaselgitamisele. RRTKm 23.03.2016, 3-2-1-2-16.

⁴⁶ TlnRnKo 12.03.2012, 2-10-17351; PMKm 31.03.2014, 2-14-3711; TlnRnKo 10.04.2015, 2-14-15038.

vähesed või puuduvad üldse teadmised, millised on nende õigused ja kohustused sotsiaalmeedias kommentaare postitades.⁴⁷

Konkreetselt Facebookis postitamist analüüsis Ühendkuningriigi kohtuasi *Stocker v. Stocker*, mis puudutas endiste abikaasade vahelist vaidlust seoses sellega, et kostja N.S postitas Facebooki „seinale“, et tema endine abikaasa hageja R.S on teda kägistamisega tappa üritanud. Kohtuasjas avaldamise teo määratlemisel sotsiaalmeedias leiti, et inimese Facebooki „seinale“ postituse tegemist võib võrrelda teadetetahvli teate jätmisega, mis on ligipääsetav kõigile, kes seda lugeda soovivad.⁴⁸ Ühelt poolt saab argumenteerida, et tegemist on õnnestunud analoogiaga pärismaailmas, siis teiselt poolt on autori hinnangul oluline arvestada, et virtuaalmaailmas võib postitust Facebooki „seinal“ näha pea igauks, kellel on internetile ligipääs ning erinevalt füüsiliselt olemasolevast teadetetahvlist ei ole territoriaalne vahemaa takistuseks.

Ühendkuningriigis on arutletud ka selle üle, kuidas laimu avaldamise määratlemist mõjutab see, et avaldatule kõik Facebooki kasutajad ligipääsu ei omanud s.t laimavale sõnumile ligipääsenud isikute hulk oli laimaja poolt piiratud. Kohtuasi *British Waterways Board t/a Scottish Canals v. Smith* puudutas sh laimavate avalduste tegemist kostja D.Si poolt tööandja kohta oma Facebooki lehel s.t täpsemalt oma Facebooki profiili „seinal“. Kostja D.S tõi oma kaitseks välja ka selle, et tema privaatsussätted on muutnud keegi teine ja tema teada pidid tema postitusi nägema vaid tema Facebooki sõbrad ehk isikute ring pidi olema tunduvalt väiksem.⁴⁹ Eesti õiguse järgi avaldamise kohtupraktikast tulenev definitsioon „kolmandale isikule teatavaks tegemine“, ei võimalda isegi diskussiooni selle üle, kas vaid sõbralistile au teotava sõnumi postitamine ei võiks olla avaldamine, sest piisab ühest kolmandast isikust. Ehk siis avaldamise kriteeriumi täitmiseks ei olegi tarvis seda, et interneti üldsusel oleks sõnumile ligipääs. Seda, kui suur hulk inimesi saab ligipääsu isiku õigusi rikkuvale postituse või kommentaarile ning kui hoolikas on inimene oma profiilile kolmandatele isikutele ligipääsu piirates, tuleb autori hinnangul siiski ka Eesti õiguse alusel arvesse võtta kahju hüvitamise määramise juures.

⁴⁷ DLA Piper. *Shifting Landscapes: Social Media New laws for New Attitudes*, 2011. URL: https://files.dlapiper.com/files/Uploads/Documents/Shifting_Landscapes_Report_5_Social_Media.pdf, 27.04.2016.p 5.

⁴⁸ *Stocker v Stocker*. Queen's Bench, 10.06.2015. – [2015] EWHC 1634 (QB); [2015] 4 Costs L.R. 651; [2015] E.M.L.R. 24.

⁴⁹ *British Waterways Board (t/a Scottish Canals) v Smith*. Employment Appeal Tribunal. 03.08.2015. – 2015 WL 4635329.

Seega autori hinnangul, kuivõrd postituse tegemisega tehakse sõnum teatavaks kolmandale isikule või isegi kõigile Facebooki kasutajatele ligipääsetavaks s.t avalikuks, saab Facebookis postituse tegemist lugeda avaldamiseks VÕS § 1046 ja § 1047 mõttes. Küll aga võib igal konkreetsel juhul erineda isikute ringi suurusjärk, kellele postitus nähtavaks tehti.

1.1.2 Facebooki „jagamise“ funktsiooni kasutamine kui avaldamine

Lähtudes eelpool toodud Riigikohtu selgitusest loetakse avaldamiseks ka seda kui avalduses kedagi kolmandat tsiteeritakse,⁵⁰ ehk millegi taasavaldataja loetakse samuti avaldajaks, kuigi taasavaldataja ei ole tavaliselt vastava teksti, pildi vms esmane autor. Riigikohus on lahendi teinud silmas pidades eelkõige olukorda, kui ajakirjanik trükib ära oma väljaandes näiteks teises ajalehes avaldatud lõigu või ka terve artikli.⁵¹ Sotsiaalmeedias ei tule enam otseselt kasutajatel endal midagi ümber trükkida või isegi kopeerida. Piisab sellest kui kasutaja vajutab sõnumi, foto, artikli vms all Facebookis „jaga“ (ingl *share*) nuppu ning seejärel kinnitab oma jagamise soovi. Facebooki jagamise funktsioon on kasutatav ka paljudel teistel veebilehekülgedel väljaspool Facebooki ennast, mis pärast jagamise nupu vajutamist artikli või sõnumi kasutaja Facebooki seinale postitab. Näiteks Eesti kontekstis lugedes Postimeest, Äripäeva vms on kohe artikli kõrval ka Facebooki ikoon ja sellele peale vajutades on võimalik artiklit oma Facebooki seinale jagada koos kommentaariga või ilma.⁵² Seega tulenevalt Riigikohtu antud tõlgendusest, mille järgi taasavaldataja on samuti avaldataja⁵³ on ka nn „jagaja“ ehk jagamise funktsiooni kasutaja avaldataja. Tulles konkreetse näite juurde: kui A jagab B postitust näeb jagatut nüüd ka A sõbralist, siis A seinal või ka uudistevoos ja postitus on sellega A poolt kolmandatele isikutele teatavaks tehtud ehk avaldatud.

Jagamise funktsiooni juures ilmneb eelkõige traditsioonilise meedia jaoks väljaarendatud Riigikohtu tõlgendamise reegli, millega taasavaldataja loetakse samuti avaldajaks, teatav

⁵⁰ RKTko 13.05.2005, 3-2-1-17-05, p 26.

⁵¹ *Ibid.*

⁵² Facebook võimaldab kolmandate veebilehtede omanikel, arendajatel lisada oma veebilehele, rakendusele Facebooki erinevaid funktsioone. Facebook. Facebook for Developers. Social Plugins. URL: <https://developers.facebook.com/>, 20.04.2016.

⁵³ RKTko 13.05.2005, 3-2-1-17-05, p 26.

järeleandmatus. Mis saab näiteks olukordadest, kus isik A on kasutanud võimalust jagatud informatsioonile ka oma kommentaar lisada, mis ütleb, et kõik, mis on kirjas B postituses, mida A jagas, on täielik jama. Tuues sellega oma sõpradeni nii B postituse kui ka oma kommentaari, milles ta B postitusega ei nõustu. Lähtudes kitsalt Riigikohtu positsioonist on A lisaks kommentaarile, milles ta B postitusega ei nõustu, ka B postituse avaldaja. Ilmselt on siin argument selles, et isik, kelle kohta nt au teotavad väited B originaalpostituses avaldati, võib väita, et A on B postituse jagamisega suurendanud tema kannatusi veelgi, sest au teotavad väited jõudsid veelgi suurema hulga inimesteni. Iga juhul on avaldamise laiaast definitsioonist keeruline mööda minna. Küll aga tuleb antud küsimuse juurde tagasi tulla taas õigusvastasuse juures ja küsida võimaliku õigusvastasuse välistamise võimaluse kohta.

Järgmiseks kerkib puhtpraktiline probleem. Ühte ja sama sõnumit, artiklit, pilti jms võivad sotsiaalmeedias vaid mõne minuti jooksul jagada tuhandeid kui mitte sajad tuhandeid inimesed. Sellest tulenevalt on ka potentsiaalselt au teotavate väidete avaldajaks sajad tuhandet sotsiaalvõrgustiku kasutajad. Seega, kas peakski võimaldama olukorda, mis lubab hagejal õiguskaitsevahendeid kasutada korraga kasvõi kõigi 100 000 postitust jaganud kasutaja vastu või peaks hageja eelistama isikut, kes tegi originaalpostituse. Massilise hulgaga kostjatega hagide vältimiseks peab autori hinnangul hagejatele seatavaid piiranguid siiski vähemalt kaaluma.

Eesti kohtupraktikas ega õigusteoorias ei ole veel spetsiifiliselt jagamist kui avaldamist sotsiaalmeedias käsitletud. Samas leidub mitmeid näiteid sellest, kuidas postituse vms jagamine viib kohtuvaidluseni teistes riikides. Venemaa kohtuvaidlused puudutavad enamasti sotsiaalvõrgustikku VKontakte.⁵⁴ Tegemist on venekeelse kogukonna seas maailmas esikohal oleva sotsiaalvõrgustikuga,⁵⁵ mis on Facebookiga analoogne s.t kahe sotsiaalvõrgustiku vahel ei ole tehniliselt ega sisuliselt suuremaid erinevusi. Seega võrgustikku VKontakte puudutavad

⁵⁴ Российская Федерация. Вологодский городской суд Вологодской области. 2-8651/2012, 17.09.2012. – URL: <https://rospravosudie.com/court-vologodskij-gorodskoj-sud-vologodskaya-oblast-s/act-106998350/>, 27.04.2016.

⁵⁵ VKontakte on sotsiaalvõrgustike seas esikohal venekeelse kogukonna seas üle maailma. Zvereva, V. Eastern European Youth Cultures in a Global Context Schwartz, M. Winkel. H.(eds.). New York: Palgrave Macmillan 2015, p 295. Eestis on tegemist populaarsuselt teisel kohal oleva võrgustikuga. Alexa. Top Sites in Estonia. – URL: <http://www.alex.com/topsites/countries/EE>, 27.04.2016.

lahendid on ka antud Facebookile keskendunud töö valguses relevantset.⁵⁶ Veelgi enam VKontakte näol on tegu ka Eestis populaarsuselt teisel kohal oleva suhtlusvõrgustikuga.⁵⁷

Venemaal on Vene kohtud teinud mitmeid postitust jaganud isiku jaoks negatiivselt lõppenud lahendeid. Näiteks kohtuasjas *Jelevov vs Mihailova* jt puudutas vaidlus olukorda, kus hageja esitas hagi originaalpostitaja või ka nn originaalautori aga lisaks ka postituse jagaja⁵⁸ vastu.⁵⁹ Kohus kasutas jagamise funktsiooni analüüsimiseks Venemaa kõrgema kohtu pleenumi juhiseid aastast 24.02.2005, mis annavad ülevaate kohtupraktikast au ja väärrikuse kaitse asjades.⁶⁰ Viimasest tuleneb, et au ja väärrikuse ning ärialase maine kahjustamise asjades on kostjaks nii isik, kes on au teotava väite autor kui võrdväärselt ka isik, kes seda väidet on levitanud.⁶¹ Lähtudes kõrgema kohtu juhiseist leidis Vene kohus, et sama reegel kohaldub ka sotsiaalvõrgustikus VKontakte ning seega saavadki kostjateks olla nii postituse autor kui postituse jagaja.⁶²

Arvesse tuleb ka võtta, et Venemaal võib postituse jagamine tuua kaasa palju tõsisemad tagajärjed kui Eestis, sest informatsiooni avaldamine teistele isikutele internetis võib teatavatel juhtudel Venemaal viia ka karistamiseni väärteo või kriminaalkorras. Kohtud on juba teinud ka mitmeid lahendeid, kus võrgustikus VKontakte midagi jaganud isikuid trahvitakse või neid ähvardab isegi vanglakaristus.⁶³ Praeguse seisuga Vene kohtupraktikas ei ole veel tõstatud küsimust seoses sellega, et jagajaid võiks ehk teatud juhtudel kostjateks ka mitte lugeda.

⁵⁶ Autori hinnangul peituvad erinevused eelkõige väidetavas VKontakte paremas kasutamismugavuses ning harjumustes, mis intuiitiivselt peaksid ette ütleva, kus täpselt mõni sotsiaalvõrgustiku funktsioon asub.

⁵⁷ Alexa. Top Sites in Estonia – URL: <http://www.alexa.com/topsites/countries/EE>, 27.04.2016.

⁵⁸ Vene keeles on „jagamine“ - „*penocm*“.

⁵⁹ Российская Федерация. Петрозаводский городской суд Республики Карелия. 2-7784/2014 ~ М-7224/2014. 03.10.2014. – URL: <https://rospravosudie.com/court-petrozavodskij-gorodskoj-sud-respublika-kareliya-s/act-480036451/>, 03.03.2016.

⁶⁰ Российская Федерация. Постановление Пленума Верховного Суда. О судебной практике по делам о защите чести и достоинства граждан, а также деловой репутации граждан и юридических лиц. N 3. 24.02.2005 – URL: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_52017/, 03.03.2016.

⁶¹ *Ibid.*

⁶² Российская Федерация. Петрозаводский городской суд Республики Карелия. 2-7784/2014 ~ М-7224/2014. 03.10.2014. – URL: <https://rospravosudie.com/court-petrozavodskij-gorodskoj-sud-respublika-kareliya-s/act-480036451/>, 03.03.2016.

⁶³ Российская Федерация. Волгоградский гарнизонный военный суд. 5-152/2015. 25.11.2015– URL: <https://rospravosudie.com/court-volgogradskij-garnizonnyj-voennyj-sud-volgogradskaya-oblast-s/act-501150872/>, 03.03.2016.

Arutletud ei ole ka selle üle, kas jagaja tsiviilõiguslikku või karistusõiguslikku vastutust võiks piirata. Jagamise küsimuses on esimene kaebus Venemaalt esitatud ka EIKi. Vene kodanik Konstantin Zharinov esitas kaebuse seoses karistusega, mis järgnes suhtlusvõrgustikus VKontakte jagamise funktsiooni kasutamise eest.⁶⁴ Võimuorganid ei võtnud arvesse ka seda, et Zharinov jagatud postituse kiiresti kustutas.⁶⁵ EIK ei ole veel teinud otsust menetlusse võtmise kohta. Vastavas asjas on ehk oodata ka teatud analüüsi sotsiaalvõrgustike funktsioonide erisuste osas.

Ühendkuningriigis ei ole samuti tehtud otseselt takistusi, et piirata kohtuasjades võimalikku kostjate suurt hulka, kes on postitust jaganud,⁶⁶ küll aga on ka seoses materjali levikuga sotsiaalvõrgustike keskkonnas oluline nn „ühekordse avaldamise reegel“, mis on ka kirja pandud 2013. aasta Ühendkuningriigi laimu statuudi artiklis kaheksa. Sellest tuleneb, et juhul kui autori sõnumit keegi uuesti avaldab, aasta pärast esmast avaldamist, siis ei ole enam võimalik originaalautori vastu laimu asjaga tulla.⁶⁷ Kohtule on siiski antud kaalutusõigus vastavat perioodi pikendada sh ka põhjusel, et postitus on järsult internetis väga laialt levinud.⁶⁸ Sätte eesmärk on piirata määramatu tähtajaga laimuvaidluste teket ja kohtute ülekoormamist.⁶⁹ Näiteks kui A on 2013 aasta jaanuaris postitanud oma Facebooki seinale C kohta laimavaid väiteid ning B jagab seda postitust 2014 veebruaris, siis üldjuhul ei ole C-l enam võimalik A vastu kohtusse tulla. Samas kui lisaks B-le jagab postitust veel omakorda suur hulk inimesi võib see anda Ühendkuningriigi kohtule õiguse otsustada, et A vastu on siiski võimalik nõudega tulla. Seega regulatsioon ei ole kuigi lihtne ja kindlasti mitte ka resoluutne.

Eestis seab kohutusse mineku jaoks ajalised piirid eelkõige aegumine, mille küll kostja peab ise vastuväitena välja tooma. Hetkel kehtiva seadusandluse järgi tulenevalt tsiviilseadustiku üldosa

⁶⁴ Кряжев, А. ЕСПЧ изучит перепост. По жалобе россиянина, осужденного за экстремизм в соцсетях. – [Zakon.ru](https://zakon.ru/discussion/2016/3/9/espch_izuchit_perepost__po_zhalobe_rossiyanina_osuzhdennogo_za_ekstremizm_v_socsetyah) 09.03.2016. – URL: https://zakon.ru/discussion/2016/3/9/espch_izuchit_perepost__po_zhalobe_rossiyanina_osuzhdennogo_za_ekstremizm_v_socsetyah, 27.04.2016.

⁶⁵ *Ibid.*

⁶⁶ Küll on üldise õiguse maades vastavat teemat Twitteri kontekstis arutatud. Allen. A. Twibel Retweeted: Twitter Libel and the Single Publication Rule. *Journal of High Technology Law*. – 2014/1 pp 63-96.

⁶⁷ United Kingdom Defamation Act, section 8.

⁶⁸ United Kingdom Defamation Act, section 8(5).

⁶⁹ Steele, J. *Tort Law: Text, Cases, and Materials Paperback*. Chapter 13. Oxford University Press 2010. – URL: <http://global.oup.com/uk/orc/law/tort/steele2e/resources/updates/ch13/27.04.2016, 22.03.2016, section 8>.

seaduse (TsÜS)⁷⁰ § 150 lg-st 2 on kahju õigusvastasest tekitamisest tuleneva nõude aegumistähtaeg kolm aastat ajast, mil õigustatud isik kahjust teada sai või pidi teada saama ning TsÜS § 150 lg 3 lisab, et nõue aegub hiljemalt kümne aasta möödumisel kahju põhjustanud teo tegemisest või sündmuse toimumisest. Pannes regulatsioonis sotsiaalvõrgustiku konteksti: näiteks aastal 2012 on kasutaja A teinud Facebooki kasutajat C laimava postituse. Kasutaja B leiab postituse aastal 2016 ning jagab seda oma Facebooki profiilil. C saab laimavast postitusest tänu B-le teada ning tunneb end sellest solvatuna. Samal ajal on A oma postituse täiesti unustanud ning võib olla ka oma arvamust muutnud. Seega tekib küsimus, kas C peaks saama nõude esitada nii A kui väite algse avaldaja kui ka väite taasavaldanud B vastu. Iseenesest nõude aegumise ega ka muud takistust tal ei ole. Eesti õigusesse küll eriti üldise õiguse riigist (ingl *common law*) nagu Ühendkuningriik sätete ülekandmine ei tohiks kunagi olla automaatne, kuid teatud piirangute peale laimu avaldamise hagi esitamise osas kõigi võimalike avaldajate vastu tuleks ka Eestis mõelda. Andes vastavas küsimuses diskretsiooniotsuse kohtutele.

Seega eelnevast tulenevalt autori hinnangul saab jagamise funktsiooni kasutamist lugeda avaldamiseks VÕS § 1046 ja § 1047 mõttes, kuivõrd sellega tehakse jagatud sõnum ja selle olemasolul ka lisatud kommentaar teatavaks kolmandale isikule või isegi kõigile Facebooki kasutajatele ligipääsetavaks. Küll aga tekivad jagamise funktsiooni avaldamiseks lugemisega täiendada õiguslikud ja praktilised küsimused.

1.1.3 Facebooki „meeldib“ funktsiooni kasutamine kui avaldamine

Kasutaja võib vajutada Facebooki lehel nuppu „meeldib“ (ingl *like*) andes märku, et kasutajale „meeldib“ foto, kommentaar, sõnum, toode, teenus, sündmus jms. Erinevalt näiteks jagamise funktsiooni kasutamisest või oma seinale postituse tegemisest ei kuvata iga postitust, mille all kasutaja on „meeldib“ nuppu vajutanud selle kasutaja „seinale“. Küll aga valib Facebooki algoritm välja kasutaja sõbrad, kelle uudistevoos kuvada nii sõnum, mille all kasutaja meeldib nuppu vajutas kui ka teade, et vastav kasutaja on just selle sõnumi, pildi, artikli vms all meeldib nuppu vajutanud.⁷¹ Näiteks kui isik A vajutab meeldib nuppu isiku B postituse all, siis pärast

⁷⁰ Tsiviilseadustiku üldosa seadus. – RT I 2002, 35, 216 ... RT I, 12.03.2015, 106.

⁷¹ Dredge, S. How does Facebook decide what to show in my news feed? – The Guardian 30.06.2014. – URL: <http://www.theguardian.com/technology/2014/jun/30/facebook-news-feed-filters-emotion-study>, 27.04.2016.

Facebooki algoritmi valikut kuvatakse isiku B postitus ja A meeldimine ka isik C uudistevoos. Seega mitte ainult ei tee isik A meeldib nupu vajutamisega kolmandale isikule C teatavaks B postituse, vaid annab lihtsa nupuvajutusega ka hinnangu B postitusele. Ka juhul kui Facebooki algoritm jätab mingil põhjusel A meeldimise ja B postituse kuvamata tahes millise A sõbra infovoos, siis ikkagi on A jätnud B postituse alla hinnangu. Kuivõrd B postitusele on ligipääs enamasti vähemalt B sõpradel, siis A on oma hinnangu teatavaks teinud kolmandale isikule s.t B sõbralistile ja seega on tegemist avaldamisega. Tulles tagasi Ühendkuningriigi kohtutes kasutatud teadetetahvli analoogia juurde⁷² võib seda võrrelda olukorraga, kus B on jätnud teadetetahvli teate ning A kirjutab selle alla oma nime ning märgib juurde oma hinnangu, et talle meeldib B teade. Seega meeldib nupu juures saab rääkida lisaks mingisuguse materjali avaldamisest kolmandatele isikute ka kasutajapoolse hinnangu andmisest materjalile, mida meeldib nupu vajutamisega jagatakse.

2016. aasta veebruaris lisas Facebook meeldimise nupule valiku uusi emotsioone, millele vajutades on nüüdsest sotsiaalmeedia postitusele võimalik erinevat moodi reageerida.⁷³ Meeldib nupule lisandusid emotsioonid: „armastan“, „haha“, „üllatunud“, „kurb“ ja „vihane“. Üks põhjustest, miks kasutajad soovisid, et valikus oleks rohkem emotsioone oli see et Facebooki postitakse tihti ka uudiseid ja teateid, millele „meeldib“ nupu vajutamine tundus pigem kohatu.⁷⁴

Ka „meeldib“ funktsiooni kasutamine on Venemaal toonud juba mitmeid kohtuasju, kuhu on aeg-ajalt kaasatud ka ekspert, kes sotsiaälvõrgustiku võimalusi, tehnilisi lahendusi ja tagajärgi kohtutele selgitab.⁷⁵ Vene kohtud on analüüsinud ka seda, mida „meeldib“ nupu vajutamine sotsiaalmeedia võrgustikus VKontakte tähendab. Leides, et see on tingimuslik materjali, kasutaja

Backstorm, L. Facebook. News Feed FYI: A Window Into News Feed. 06.08.2013.– URL: <https://www.facebook.com/business/news/News-Feed-FYI-A-Window-Into-News-Feed>, 27.04.2016.

⁷² *Stocker v Stocker*. Queen's Bench, 10.06.2015. – [2015] EWHC 1634 (QB); [2015] 4 Costs L.R. 651; [2015] E.M.L.R. 24.

⁷³ Facebook. Facebook Newsroom. Reactions Now Available Globally. 24.02.2016.– URL: <http://newsroom.fb.com/news/2016/02/reactions-now-available-globally/>, 27.04.2016.

⁷⁴ Luckerson, V. Here's Why Facebook Wants a "Dislike" Button. – Time 15.09.2015. – URL: <http://time.com/4035551/facebook-dislike-button-zuckerberg/>, 20.04.2016.

⁷⁵ Российская Федерация. Ленинский районный суд. 5-370/2015. 07.05.2015. – URL: <https://rospravosudie.com/court-leninskij-rajonnyj-sud-g-penzy-penzenskaya-oblast-s/act-491081128/>, 10.03.2016. Российская Федерация. Ленинский районный суд. 5-1158/2014. 30.09.2014. – URL: <https://rospravosudie.com/court-leninskij-rajonnyj-sud-g-penzy-penzenskaya-oblast-s/act-459688350/>, 10.04.2016.

või ka foto heaks kiitmine, mida väljendatakse nupu vajutamisega.⁷⁶ Seega ei ole meeldib nupu vajutamise analüüsimine enam otseselt midagi uut. Samas Eestis ei ole meeldib nupu vajutamist kasutatud ka näiteks kohtuotsuse mainitud tõendina, rääkimata Riigikohtu lahenditesse jõudmisest.

Meeldib nupp on ere näide sellest, kui lihtsaks on infomatsiooni avaldamine tehniliselt tehtud. Kui traditsioonilise meedia kontekstis mõistsime, et avaldamise taga on suur töö ning mitmete inimeste vaev näiteks trükikojas, siis ilmselt meeldib nupu vajutamise lihtsuse tõttu, ei ole paljud Facebooki kasutajad isegi mõelnud selle peale, et nende tegevust võib lugeda niisama palju avaldamiseks kui professionaalse ajakirjaniku artikli ära trükkimist näiteks Eesti Ekspressis. Seesama lihtsus tõstatab aga küsimuse, mille kerkimine traditsioonilises meedias on keeruline kui mitte võimatu ehk, et kas avaldada on võimalik ka juhuslikult ja kogemata. Õiguskirjanduses on T. Tampuu seadust tõlgendades ühelt poolt välja toodud, et andmete või väärtushinnangute avaldamine on tahtlik tegevus.⁷⁷ Samas teiselt poolt võlaõigusseaduse kommentaari järgi on näiteks ebaõigeid andmeid võimalik avaldada ka vaid hooletusest.⁷⁸ Seega on küsitav, kas peaks avaldamiseks lugema ka olukorda, kus keegi on meeldib nupu vajutanud kogemata, mille puhul on avaldamise tegu, kuid puudub avaldamise tahtlus. Kui enamasti avaldamise puhul on sh ka suuliselt kolmanda isiku juuresolekul kellegi solvamine väärtushinnanguga teadvustatud tegevus, isegi kui viimane võib olla impulsiivne, siis eksituse kombel näiteks mobiiltelefonis „meeldib“ nupu vajutamine võib olla juhuse küsimus. Eelnevast tulenevalt saab argumenteerida, et kuivõrd isikul ei olnud tahtlust „meeldib“ nupu vajutada ja ei ole tegemist ka avaldamisega. Samas teisalt on siiski võimalik argumenteerida, et uus tehnoloogia toob lisaks suurtele võimalustele ka suure vastutuse ning iga isik peabki olema hoolas ja ettevaatlik, et midagi sellist ei juhtuks ning võib ka kogemata „meeldib“ nupu vajutanud isikut lugeda avaldajaks isegi siis kui ta oli lihtsalt hooletu ning tahtlus puudus. Autori hinnangul tuleks siiski sellisest olukordades sotsiaalmeedia kasutajat VÕS § 1046 ja § 1047 mõttes avaldajana mitte käsitleda. Pigem võiks vajadusel rääkida vastutusest üldkoosseisu ja käibekohustuse rikkumise alusel. Kuivõrd üks on olukord, kus ajakirjanduslik väljaanne, midagi hooletusest avaldab, kuid on teadlik, et vastav info nt trükki

⁷⁶ Российская Федерация. Ленинский районный суд. 5-370/2015. 07.05.2015. – URL: <https://rospravosudie.com/court-leninskij-rajonnyj-sud-g-penzy-penzenskaya-oblast-s/act-491081128/>, 10.03.2016.

⁷⁷ Tampuu, T. Lepinguvälised võlasuhted. 3., täiendatud ja muudetud trükk. Tallinn: Juura 2012, lk 224.

⁷⁸ Varul, P. jt. Võlaõigusseadus III. 8. ja 10. osa (§ 619-916 ja 1005-1067) Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2009, § 1047, p 3.1.

läks, teine kui sotsiaalmeedia kasutaja isegi ei tea, et midagi avaldus, sest vajutas „meeldib“ nuppu juhuslikult.

Seega eelnevast tulenevalt autori hinnangul saab eelkõige tahtlikku „meeldib“ nupu funktsiooni kasutamist lugeda avaldamiseks VÕS § 1046 ja § 1047 mõttes, kuivõrd sellega tehakse meeldinud sõnum, pilt vms ja meeldimise⁷⁹ hinnang teatavaks kolmandale isikule.

1.1.4 Facebooki „tag’imise“ funktsiooni kasutamine kui avaldamine

Facebook pakub lisaks eeltoodule veel mitmeid vähem olulisi funktsioone, kuid antud töö raames pööratakse tähelepanu veel ühele. Nimelt funktsioonile, mida inglise keeles nimetatakse „tag“ ning millele ei ole õnnestunud käibele tulnud eestikeelset vastet.⁸⁰ Funktsiooni kasutamisel tuleb isikule, kes *tag*’iti selle kohta teade ning vastav postitus kuvatakse isiku seinale. Olenevalt *tag*’itava isiku privaatsussätetest peab isik selle heaks kiitma või ilmub sõnum, pilt vms, kus isik *tag*’iti profiile automaatselt ehk on võimalik, et isik A on oma privaatsussätteid muutnud märkides, ta soovib otsustada, kas postitus, kus ta *tag*’itakse ilmub tema seinale või mitte. Teine võimalus on, et ta ei ole privaatsussätteid muutnud ning postitus ilmub isiku A seinale automaatselt ilma, et A oleks midagi selleks teinud.

Tulles *tagi*’ funktsiooni kui avaldamise juurde, siis näiteks kui Facebooki kasutaja isik B *tag*’ib A oma postituses ja A kiidab selle heaks, siis sellega muutub B postitus lisaks B sõpradele nähtavaks A seinal ka A sõpradele. B on juba nagunii oma postituse tegemisega avaldamise kriteeriumid täitnud, aga B seisukohast teeb *tag*’imine postituse täiendavatele isikutele teatavaks. Järgmiseks on küsimus, kas B postituse avaldajaks A seinal saab lugeda ka A-d. Arvestades, et just A teeb lõpliku otsuse, et postitus tema seinal ilmub ja ka tema sõpradele avalikuks saab, siis saab autori hinnangul avaldajaks lugeda ka A-d.

⁷⁹ Või ka muu nüüd valikus oleva hinnang: „armastan“, „haha“, „üllatunud“, „kurb“ või „vihane“.

⁸⁰ Tõlkes eesti keeles tähendab see kohmakalt „silt“ ja funktsiooni kasutamise tegevus on seega „sildistamine“. Kuid sõnal „sildistama“ on eesti keeles negatiivse varjundiga tähendus ehk häbimärgistama. Ametniku soovitusõnastik. Sildistama.– Arvutivõrgus: <http://www.eki.ee/dict/ametnik/index.cgi?Q=sildistama>, 20.03.2016. Seetõttu ei ole see ka kõige õnnestunud tõlge. Kõnekeeles ja vahel isegi paralleelselt ajalehe artiklites kasutatakse hetkel inglisekeelset terminit „tag“ ning töö autor ei hakka sellel põhjusel selguse huvides ka välja mõtlema, kuidas tulevikus funktsiooni nimetus eesti keeles kõlada võiks.

Teine on aga situatsioon siis, kui A ei ole oma privaatsussätteid muutnud ning B postitus ilmub A seinale hetkest, kui B on *tag*'mise funktsiooni kasutanud. Sellisel juhul ei ole A aktiivselt B avaldamisse kuidagi panustanud. Küll aga talub A avaldatut oma profiili seinal. Sellises olukorras saab autori hinnangul rääkida vaid tegevusest⁸¹ kuivõrd puudub avaldamine kui aktiivne tegu.

Eestis puuduvad *tag* funktsiooni hõlmavad vaidlused täielikult. Venemaal ja Ühendkuningriigis töö autori teadmiste kohaselt ei ole samuti kõrgematesse kohtutesse jõudnud *tag*'mist puudutavaid laimamise vaidlusi.⁸² Küll väärub märkimist, et justnimelt Facebooki *tag* funktsiooni kasutamine viis laimuvaidluses 2013. aastal Lõuna Aafrika Vabariigi Ülemkohtus kostjate jaoks negatiivselt lõppenud lahendini.⁸³ Asjas olid kostjateks originaalpostituse tegija ja postituses *tag*'itud kasutaja. Tegemist oli üldse esimese kohtuasjaga, kus kohus Lõuna Aafrika Vabariigis mõistis välja kahjuhüvitise laimavate kommentaaride eest Facebookis ja seda nii laimava postituse kirjutajalt kui ka isikult, kelle seinale *tag* funktsiooni abil laimav postitus ilmus ja mida isik pärast laimavast postitusest teada saamist ei eemaldanud.⁸⁴

Seega eelnevast tulenevalt autori hinnangul saab *tag*'imise funktsiooni kasutamist lugeda avaldamiseks VÕS § 1046 ja § 1047 mõttes, kuivõrd sellega tehakse meeldinud sõnum, pilt vms teatavaks kolmandale isikule või isegi kõigile Facebooki kasutajatele ligipääsetavaks. Kui Facebooki kasutaja sõnumi oma seinal heaks kiidab, siis on avaldajad tänu *tag*'mise funktsioonile kaks. Kui aga kasutaja jääb tema seinale ilmunud sõnumi osas passiivseks saab tõenäoliselt rääkida tegevusest mitte aga aktiivsest avaldamise teost.

Autori hinnangul ka Eestis õigusruumis tasub hakata tähelepanu pöörama Facebooki kasutatavatele funktsioonidele, kuivõrd Eesti kohtutes Facebooki puudutavate vaidluste osakaalu suurenemisel võib spetsiifilise funktsiooni erisustest sõltuda hagiavalduse sisustamine aga ka võimalike kostjate hulk. Eriti võttes tõusvaid trende mujal riikides. Näiteks Ühendkuningriigis

⁸¹ Vt tegevuse kohta täpsemalt *infra.*, lk 24-28.

⁸² On küll vaidlusi, mis puudutavad isikuandmete kaitset ja *tag* funktsiooni kasutamist.

⁸³ *Isparta v. Richter and Another*. High Court of South Africa. 04.09.2013. – [2013] ZAGPPHC 243; 2013 (6) SA 529 (GNP).

⁸⁴ *Isparta v. Richter and Another*. High Court of South Africa. 04.09.2013. – [2013] ZAGPPHC 243; 2013 (6) SA 529 (GNP). Kohtuasja käsitleb põhjalikult: Roos, A. Slabbert. M. Defamation on Facebook: *Isparta v. Richter* 2013 6 SA 529 (GP). Potchefstroom Electronic Law Journal. – 2014/6), pp 2844-2868.

toodi 2014 aastal välja, et aastaga on seoses just sotsiaalvõrgustikust kerkinud laimuvaidluste hulk tõusnud 300 protsenti.⁸⁵

1.2 Sotsiaalvõrgustiku kasutaja tegevusetus faktiväite või väärtushinnangu avaldumisel

Siiani on töös käsitletud peamiselt olukordi, kus kasutaja avaldab väite oma mingisuguse aktiivse teoga. Eraldi tuleb aga detailsemat tähelepanu pöörata kasutaja passiivsetele talumise tegudele eelkõige kasutaja Facebooki profiilil. Õiguskirjandusest tuleneb: „kahju põhjustav tegu võib väljenduda kas aktiivses käitumises või tegevusetuses.“⁸⁶ Tegevusetuse korral tuleb hinnata asendusmeetodi abil, kas kannatanul ei oleks kahju tekkinud, kui kostja oleks tegutsenud.⁸⁷

Just passiivsel tegevusetul talumisel on Facebooki kasutajal palju suurem roll kui aktiivselt ise midagi postitades, kommenteerides jms. Näiteks kasutaja A postitab oma seinale väite: „Tänane debatt presidendikandidaatide vahel valmistas suure pettumuse.“ A postituse all vajutab meeldib nuppu 50 inimest ning seda kommenteerib 20 inimest. Sellest tekib küsimus, milline on A roll ja suhe 70 avaldamisega seoses tema postitatud väitega ja seoses sellega, et 70 avaldust on vahetult seotud tema Facebooki lehega ning reageering tema avaldatud väitele. Lisaks oletame, et mitmed kasutaja B poolt kirjutatud kommentaarid A debatti puudutanud postituse all solvasid C-d. Sellest tulenevalt soovib C esitada nõude teda solvanud kommentaaride osas. Edasi tekib küsimus, kas C-l on võimalik minna vaid otse kommentaari kirjutaja B vastu või on kommentaaride osas võimalik nõue esitada ka A vastu. Konkreetselt Facebooki kontekstis ei ole vastavat küsimust Eesti õigusraamistikus esitatud. Seega puudub seni ka vastus, kust selliste olukordade puhul analüüsi alustada ning kuidas see kvalifitseerida.

Samas on sarnastest olukordadest sotsiaalmeedia kontekstis juba pisut juttu olnud välisriikide õiguskirjanduses, kus on küsitud selle järgi, kas juhul kui kasutaja on loonud Facebooki grupi ning sinna gruppi on teine kasutaja postitanud pildi ning pildi all on keegi kirjutanud laimava

⁸⁵ Burrell, I. Libel cases prompted by social media posts rise 300% in a year. – Independent. 20.10.2014. – URL: <http://www.independent.co.uk/news/uk/home-news/libel-cases-prompted-by-social-media-posts-rise-300-in-a-year-9805004.html>, 15.03.2016.

⁸⁶ Tampuu, T., lk 185.

⁸⁷ Varul, P. jt. Komm vlj. III, § 1043, p 3.5.1.

kommentaari, on hagejal lisaks laimava kommentaari kirjutajale võimalik hageda ka grupi loojat ning pildi postitajat.⁸⁸ Sellele vastust aga veel lõpuni antud ei ole.

Tulles tagasi A tegevuse kvalifitseerimise juurde on töö autor seisukohal, et Eesti õigusruumis saaks ilmselt eelkõige rääkida A tegevusest C-d solvanud kommentaaride osas. Kahju põhjustava aktiivse teo paneb toime isik, kes kommentaari kirjutab ehk B. A puhul saab aga arutleda selle üle, kas A on kommentaari ilmumisel jäänud tegevusetuks taludes oma kontrolli all oleval profiilil C õigusi rikkuvat kommentaari ja võimaldades vastaval kommentaaril üldse ilmuda. Tegevusetuse korral hinnatakse asendamise meetodil, kas A tegutsemise korral oleks kahju esinenud.⁸⁹ Siin võib argumenteerida, et A on postituse tegemisega, mis justkui kutsus üles kommenteerima ja „meeldib“ nuppu vajutama ja veel kaugemale minnes profiili registreerimisega võimaldud olukorra, kus B-l on mida kommenteerida. Kui kasutaja ei oleks omale profiili registreerinud ja seal kommenteerimist võimaldanud, ei oleks kahju tekkinud. Seda, kas A tegevusteks jäämine on ka õigusvastane, tuleb välja selgitada rikkumise juures ehk kas seadusest tuleneb kohustus või on olemas käibekohustus, mis kohustab A-d hea usu põhimõttest tulenevalt midagi ette võtma tema profiilil toime pandud rikkumise osas.

Küll aga tuleb siiski põhjalikumalt tegelda ka küsimusega, kas A-d ei tule lugeda C-d solvanud kommentaari kaasavaldajaks B-ga. Seda eelkõige Riigikohtu lahendist Vjatšeslav Leedo ja AS-i Delfi vahel tuleneva tõlgendamise reegli tõttu, kus Riigikohus leidis, et avaldajaks saab olla ka veebiportaal, kes kommentaare oma artiklite all talub.⁹⁰

Kõigepealt põhjusest, miks ei saa automaatselt välistada vastava Riigikohtu lahendi kohaldumist ka Facebooki kontekstis olukorras, kus kasutajad taluvad teiste kasutajate tegevust oma profiilil. Riigikohtu Delfi kaasuses kirjutasid isikud Delfi kontrolli all olevate artiklite alla Vjatšeslav Leedot solvanud kommentaare. Tulles arutluse all oleva näite juurde kirjutas B solvavaid kommentaare A kontrolli all oleva postituse alla. Ühelt poolt võib argumenteerida, et esiteks

⁸⁸ Fong, A. Dissemination of libel by online social platforms: reinterpreting laws to meet the information age. – *International Company and Commercial Law Review* 2014/2, p 43.

⁸⁹ Varul, P. jt. Komm vlj. III, § 1043, p 3.5.1.

⁹⁰HMKo 27.06.2008, 2-06-9067; TlnRnKo 22.10.2007, 2-06-9067; TlnRnKo 16.12.2008, 2-06-9067; RKTko, 10.06.2009, 3-2-1-43-09.

⁹⁰ RKTko 10.06.2009, 3-2-1-43-09.

erinevalt Delfist ei olnud Facebooki kasutajal A-l ilmselt postituse tegemisel majanduslikke eesmärke. Teiseks kommenteerijal B-l on erinevalt Delfi portaalis kommenteerijatest võimalik ise oma kommentaare muuta ning kustutada. Kolmandaks tehniliselt ei ole kasutaja A ega ka teised kasutajad Facebooki platvormi loonud ning ilmselt saaks Facebooki konteksti tulles Riigikohtu tõlgendamise reeglit kohaldada vaid Facebookile enesele. Teiselt poolt, esiteks kui kasutaja A ei oleks oma profiili registreerinud, teemat algatanud või oma profiili sätteid privaatsena hoidnud, et sinna ei saaks postitada, ei oleks ka B sinna C-le ja kõigile teistele nähtavat solvavat kommentaari kirjutanud. Teiseks veelgi enam, Facebookis ongi eelkõige just kasutajad need, kes loovad sisu, millele kutsuvad teisi kasutajaid reageerima. Kasutajad kutsuvad piltide, artiklite, kommentaaride postitamisega teisi kasutajad üles aktiivsusele. Seega ei saa välistada, et Riigikohtu lahendi reegel võib kohalduda ka olukorras, kus kasutajad taluvad teiste kasutajate tegevust oma profiilil.

Ise küsimus on, kas on üldse võimalik nõustuda Riigikohtu seisukohaga, et veebiportaalil on portaalis avaldatud kommentaaride kaasavaldaja. Riigikohus põhjendas: „ /---/ avaldamine isiku kohta väärtushinnangu (VÕS § 1046 lg 1) või/ja väärtushinnangut võimaldavate andmete kolmandatele isikutele teatavaks tegemine ning avaldajaks on isik, kes teeb kolmandatele isikutele need hinnangud ja andmed teatavaks.“⁹¹ Riigikohus on veel selgituseks lisanud, et portaal ise kutsub aktiivselt üles uudiseid kommenteerima ja omab kontrolli kommentaaride toimetamise üle ning kommentaaride arvust sõltub kostja portaali külastuste arv, viimasest aga oleneb omakorda portaalis avaldatud reklaamist teenitav tulu.⁹² Eelnevast tulevalt leidis Riigikohus, et esiteks on kommentaari kirjutada avaldamise algatajana avaldaja ning teiseks, kuna just portaal võimaldab teha kommentaari avalikuks kolmandatele isikutele on avaldaja ka portaal ise.⁹³ Seega portaali avaldamise tegu seisneb Riigikohtu hinnangul vahendi andmises avaldamiseks ning avaldamiseks üleskutsumises. Küsimusi tekitab see, kas vahendi andmist saab üldse lugeda teoks. Delfi ei filtreeri ega aktsepteeri enne postituse tegemist iga kommentaari vaid annab kommenteerimise võimaluse. Kommentaar ilmub veebilehele automaatselt. Portaal ei kutsu kusagil üles kirjutama ebakohaseid kommentaare. T. Tampuu on Delfi lahendit tõlgendades leidnud, et ehkki portaalil võib puududa otsene tahtlus olla ise avaldada, on tegemist

⁹¹ RKTko 10.06.2009, 3-2-1-43-09, p 14.

⁹² *Ibid.*, p 13

⁹³ *Ibid.*, p 14.

veebiportaalil kaudse avaldamise tahtlusega.⁹⁴ Veelgi küsitavam, miks leida, et portaali tegevus on tahtlik, kuivõrd keeruline on väita, et portaalil on kaudne tahtlus postitada oma portaali ebakohased hinnanguid ja faktiväited sisaldavad väiteid. Isegi kui portaalil on soov, et artikleid kommenteeritaks, siis ei ole portaalil ka automaatselt tahtlust, et portaali enese poolt kehtestatud kasutamise reegleid ebakohaste väidete kirjutamisega rikutaks. Selleks tuleks tugineda tõenditele, et portaali äri seisnebki selles, et mida ebakohasemad kommentaarid, seda suurem käive ja järelikult ka kaudne tahtlus, et ebakohaseid väited avaldataks. Kuid ka puhtalt majanduslikult raiskavad isikute õigusi rikkuvad kommentaarid lihtsalt ressursse.

Kui siiski lähtuda Riigikohtu hinnangust avaldamise mõiste määratlemisel, sest see on hetkel valitsev praktika, siis võib väita, et ka Facebooki kasutaja A on n-ö „kaasavaldaja“ kasutajaga B, kes tema seinale postituse alla C-d solvanud kommentaari postitas. Ometi ka Facebooki kontekstis tekitab A kaasavaldamine küsimusi, eriti kui lisada, et C on A väga lähedane sõber. Kummaline oleks väita, et A-l on kasvõi kaudne tahtlus oma lähedast sõpra rängalt solvata. Seega autori hinnangul ei tule rääkida kaasavaldamisest, kuivõrd puudub kasutaja tahtlik, aga eelkõige aktiivne tegu ja seega avaldamise lüli VÕS § 1046 ja § 1047 kohaldamiseks. See aga ei tähenda, et tegevusetuks jäänud kasutaja ei peaks kunagi vastutama tema profiilil toimuva eest, sest nõude VÕS § 1046 ja § 1047 järgi langeb ära. Sellistes olukorras saab, siiski nõude esitamise võimalikkust kaaluda delikti üldkoosseisu alusel, kui leida, et kasutaja on passiivseks ehk tegevusetuks jäädes rikkunud käibekohustust.

Seega Facebookis passiivseks jäädes saab rääkida tegevusetusest, mitte aga avaldamisest kui aktiivsest teost s.t A on kommentaari ilmumisest jäänud tegevusetuks võimaldades ja taludes oma kontrolli all oleval profiilil C õigusi rikkuvat kommentaari. Õigusvastasuse hindamise juures tuleb anda vastus, kas A on tegevusetuks jäädes rikkunud käibekohustust ja nõuet on võimalik esitada nii kommentaari kirjutaja B kui ka kommentaari oma profiilil talunud A vastu.

⁹⁴ Tampuu, T, lk 224.

2. Sotsiaalvõrgustiku kasutaja tegu ja tegevusetus kui deliktiõiguslik rikkumine sotsiaalmeedias faktiväite või väärtushinnangu avaldumisel

2.1 Sotsiaalvõrgustiku kasutaja faktiväite või väärtushinnangu avaldamise teo kui rikkumise määratlemine

2.1.1 Suhtlemisstiili ja keelekasutusega arvestamine sotsiaalmeedias

Võlaõigusseadus eraldi uue meedia keskkonna erisusi internetis ei maini. VÕS § 1046 lg 1 järgi tuleb väärtushinnangu õigusvastasuse määratlemisel tuvastada avaldatud väite au teotav iseloom ja seejärel arvestada rikkumise liiki, põhjust ja ajendit, samuti suhet rikkumisega taotletud eesmärgi ja rikkumise raskuse vahel. VÕS § 1046 lg 2 sätestab kriteeriumid, millal ka au teotava väite avaldamine võib olla õigustatud ning seega puudub õigusvastasus. VÕS § 1046 nõudeid täiustab ka EIK praktika.⁹⁵ Kui tuvastatud on aga au teotava faktiväite avaldamine VÕS § 1047 lg 1 mõttes, siis tuleb VÕS § 1047 lg 3 järgi kaaluda, kas ei tuleks õigusvastasust välistada põhjusel, et avaldajal või isikul, kellele asjaolu avaldati, oli avaldamise suhtes õigustatud huvi ning avaldaja kontrollis andmeid või asjaolu põhjalikkusega, mis vastab võimaliku rikkumise raskusele. Seega sätestab võlaõigusseadus nii väärtushinnangu kui ka faktiväite õigusvastasuse tuvastamise juures kaalutusotsuse. Küll aga ei tulene VÕS § 1046 või § 1047 või ka mujalt otsesõnu lisakriteeriume, mida tuleb just uues meedias avaldatu õigusvastasuse hindamisel arvesse võtta.

EIK on oma lahendites rõhutanud, et avaldatud väidetele õigusliku hinnangu andmisel tuleb arvesse võtta konteksti ja keskkonda, kus avaldus on tehtud.⁹⁶ Seega tuleb autori hinnangul kaalutusotsuse tegemisel õiglase ja asjaoludele vastava tulemuse saavutamiseks arvestada, et avaldus on tehtud just sotsiaalmeedias ja arvestada sellest tulenevalt sotsiaalmeedia erisustega.

Kõigepealt tuleks arvestada interneti erinevate veebilehekülgede suhtluskontekstiga, mis võivad oluliselt mõjutada kohtu hinnangut selles osas, kas üldse lugeda väidet au teotavaks või vastupidi väite au teotav olemus tulenebki just sotsiaalmeedia keelekasutuse kontekstist. EIK on lahendis *Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete and Index.hu Zrt v. Hungary* sedastanud, et arvesse

⁹⁵ ECtHR 27.03.1996, 17488/90, *Goodwin v. United Kingdom*, para 39.

⁹⁶ ECtHR 02.02.2016, 22947/13, *Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete and Index.hu Zrt v. Hungary*, para 72.

tuleb võtta suhtlemisstiili eripära teatud internetiportaalides. Kohtu arvates väljendus, mida kasutatakse kommentaarides, ehkki kujutab endast madalat stiili, on levinud suhtlemisviis paljudes internetiportaalides ja vastav kaalutus vähendab mõju, mida võib neile väljenditele omistada.⁹⁷

Riigikohus ei ole veel interneti suhtlemisstiilile ega kitsamalt, sotsiaalvõrgustikes kasutatavale stiilile, suuremat tähelepanu pööranud. Puuduvad isegi selged juhised, mida standardselt, jättes interneti keskkonna kõrvale, au teotamiseks lugeda. Ühelt poolt tuleneb õiguskirjandusest⁹⁸ ja ka Riigikohtu praktikast, et väide on ebakohane ja seega ka au teotav kui sellel on vastavat konteksti arvestades kultuurikeskkonnas halvustav või negatiivne tähendus.⁹⁹ Teisalt on Riigikohus au teotamiseni küündivat väidet ka teisiti sisustanud ning termini mahtu kitsendades väärtushinnangute kohta leidnud: „Ebakohased on väärtushinnangud (väärtusotsustused), mille vulgaarne, inimväärikust alandav ja inimest mõnitav tähendus on mõistlikule lugejale ilmne.“¹⁰⁰ Definiitsioonid erinevad mahult, kuna esimese alla langeks ilmselt ka see, kui isik A avaldaks isiku B kohta: „B täidab oma kohustusi juhatuse liikmena kehvasti.“ Tegemist on negatiivse iseloomustava hinnanguga, mis viitaks tõenäoliselt B tegevuse puudujääkidele juhatuse liikmena. Väärtus, mida kaitstakse „au ja väärikus“ on sätestatud sõnaselgelt Eesti PS §-s 17, mis sedastab, et kellegi au ega head nime ei tohi teotada. Tulenevalt põhiseaduse kommentaarist au ja hea nime teotamise: „oluliseks tunnuseks ründe pahatahtlik taotluslik iseloom ning häbistav alandav viis. Seetõttu jääb normi kaitse alt välja objektiivne heas usus tehtud kriitika, sh ka siis, kui selles on kasutatud teravakeelelist sõnastust.“¹⁰¹ Seega autori hinnangul pelgalt väite negatiivne tähendus siiski automaatselt ei teota isiku au ning eelistada tuleb Riigikohtu kitsendatud definiitsiooni.

Tulles konkreetselt sotsiaalmeedia võrgustiku Facebook juurde, kus tuleb au teotamise määratlemiseks samuti arvesse võtta just internetis suhtlemise konteksti ja keelt, siis ülesande teeb keerulisemaks asjaolu, et Facebookis leiduv väljendusviis ja stiil on väga erinev. Raske on anda üldist kõiki kasutajaid hõlmavat kirjeldust, mis aitab mõista, milline väljendstiil on

⁹⁷ ECtHR 02.02.2016, 22947/13, *Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete ja Index.hu Zrt vs. Hungary* p 70.

⁹⁸ Varul, P. jt. Komm vlj. III, § 1046, p 3.3.

⁹⁹ RKTko 21.12.2010, 3-2-1-67-10, p 20.

¹⁰⁰ RKTko 10.06.2009, 3-2-1-43-09, p 16.

¹⁰¹ Maruste, R., p 3.

üldreeglina iseloomulik sotsiaalvõrgustiku Facebook kasutajatele. Kuivõrd Facebooki kasutavad isikud pärinevad kõigest võimalikest vanusegruppidest ning kasutajateks on nii eraisikud kui suured äriühingud ja riigiasutused. Isikute väljendusstiil on sõltuv sellest, mida saavutada soovitakse ja mis konkreetsetes vestluses või grupis postitus tehti. Seega tuleb kohtul iga konkreetse vaidluse juures hinnata, kuidas tavaliselt kasutajad sellistes olukordades käituvad ja milline on üldine postituste stiil. Tihtilugu ei ole sotsiaalmeedias tehtud väljaütlemised kõige viisakamad. Riigikohus on sedastanud: „Väärtushinnangu põhjendamatus võib olla tingitud ka üksnes ebakohasest väljendusviisist“.¹⁰² Vastavat reeglit põhjalikumalt sisustatud ei ole. Autori hinnangul tuleb vastavat Riigikohtu väljaütlemist tõlgendada Facebooki kontekstis kitsendavalt, arvestades ka EIK lahendit *Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete and Index.hu Zrt v. Hungary*, kus EIK kordas veelkord ka interneti keskkonda puudutavas lahendis oma seisukohta, et rikkumine võib jääda väljapoole väljendusvabaduse kaitsealast kui see küündib alusetu mustamiseni, näiteks kui väite ainus eesmärk on solvamine, kuid pelgalt vulgaarsete sõnade kasutamine ei oma otsustavat tähtsust hindamisel, kas avaldatu on solvav. Kohtu meelest on stiil osa kommunikatsioonist ja seega kaitstud koos väljendatu sisuga.¹⁰³ EIK korduvalt rõhutanud, et sõnavabaduse kaitse all artikkel 10 mõttes on ka materjali avaldamine, mis „šokeerib, solvab või häirib“.¹⁰⁴ Kui tõlgendada Riigikohtu lähenemist laialt, võib väita, et sinna alla lähevad ka väited, mis sisaldavad vulgaarsed sõnu ja seega on juba oma väljendusviisi tõttu ebakohased. Tõlgendades Riigikohtu reeglit siiski EIKi praktikaga kooskõlas ei saa oma vulgaarsuse tõttu väärtushinnangut automaatselt ebakohaseks pidada.

Seega autori hinnangul eriti silmas pidades interneti antud võimalusi, mis teeb lihtsaks kõigi vabas stiilis ja vormis arvamuse avaldamise, peab arvestama, et lihvitud ajakirjanduslikule või ilukirjanduslikule stiilile lisandus paratamatult ka kõnekeelne n-ö madal stiil, mis aga ei tohiks arvamust automaatselt ebakohaseks muuta, sest arvestada tuleb kontekstiga.

Kuid olukord võib olla vastupidine s.t just sotsiaalmeedia kontekst ja eripärad muudavad väite ebakohaseks. Näitena on asjakohane laialdaselt tähelepanu saanud Ühendkuningriigi laimu

¹⁰² RKTko 31.05.2006, 3-2-1-161-05, p 12.

¹⁰³ ECtHR 02.02.2016, 22947/13, *Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete ja Index.hu Zrt v. Hungary*, para 76; ECtHR 27.08.2003, 43425/98, *Skalka v. Poland*; ECHR 19.10.2011, 23954/10, *Uj v. Hungary*.

¹⁰⁴ ECtHR 07.12.1976, 5493/72, *Handyside v. the United Kingdom*, para 49; ECtHR 24.05.1988, 10737/84, *Müller and others v. Switzerland*; para 33; ECtHR 26.02.2002, 29271/95, *Dichand and others v. Austria*, para 37.

kohtuasi *McAlpine v. Bercow*.¹⁰⁵ Vastav lahend puudutab küll sotsiaalmeediavõrgustikku Twitter mitte aga Facebooki, kuid Twitteri näide eriti sotsiaalmeedia võrgustike keelekasutuse ilmestamiseks ei ole siiski antud töö raames kohatu. Sotsiaalmeedia võrgustik Twitter on orienteeritud sellele, et peaaegjalikult võimaldada kasutajatel postitada lühikesi maksimaalselt 140 tähemärki pikki lühisõnumeid, mida eesti keeles kutsutakse „säutsudeks“¹⁰⁶. Säutsude kirjutamist võib võrrelda Facebookis lühikeste sõnumite postitamisega.

Kohtuasja asjaolude kohaselt avaldas kostja S.B. sotsiaalvõrgustikus Twitter 4. novembril 2012 järgnevasisulise säutsu: ingl “*Why is Lord McAlpine trending? *Innocent face**“, mis võiks eesti keeles kõlada „Miks on Lord McAlpine aktuaalne teema? *Süütu nägu*“.¹⁰⁷ Eestikeelset Twitterit veel olemas ei ole ja ka kõnekeelses käibes ei ole head eestikeelset vastet inglisekeelsele sõnale „*trend*“, mis on näiteks vene keelde tõlgitud nagu „*актуальные темы*“¹⁰⁸ ehk „aktuaalsed teemad“ ja soome keelde nagu „*suositut puheenaiheet*“¹⁰⁹ ehk „populaarsed teemad“. Ilma Twitteri sotsiaalvõrgustiku eripärasid ning asja üldist konteksti teadmata jääb ilmselt arusaamatuks, miks peaks vastavat säutsu laimuks pidama. Säutsus kasutatud sõna „*trends*“ ehk „hetkel aktuaalne teema“ viitab Twitteri kodulehel olevale kastile, mida näeb iga Twitteri kasutaja ning mis sisaldab rida isikute nimesid ja teemasid. Piiratud kogus nimesid ning teemasid vastavasse kasti valib jooksvalt Twitteri algoritm. Valiku teeb algoritm teemade hulgast, mis on algoritmi hinnangul populaarseks saamas, et aidata Twitter kasutajatel avastada, mis on olulisemad teemad ning suunata neid vastavatel teemadel sõna võtma.¹¹⁰ „*Süütu nägu*“ on veebis kasutatav emotsioon, mida lugedes peaks lugeja ette kujutama, et säutsu kirjutaja teeb süütut nägu justkui teadmata, miks Lord McAlpine on „aktuaalne teema“ ning mis antud

¹⁰⁵ *The Lord McAlpine of West Green v. Sally Bercow*. Queen's Bench, 24.05.2013. – [2013] EWHC 1342 (QB) 2013 WL 2110791, p 3.

¹⁰⁶ Sõna on defineeritud just Twitteri kontekstis ka Eesti õigekeelsussõnaraamatu 2013 veebiversioonis, kust tuleneb: „säuts <22e: säutsu, säutsu> säutsumine. Twitteri säuts Twitteri suhtlusvõrgustikus postitatud lühisõnum.“ Eesti õigekeelsussõnaraamat. 2013. – Arvutivõrgus: <http://www.eki.ee/dict/qs/index.cgi?Q=s%C3%A4uts&F=M>, 20.04.2016.

¹⁰⁷ *The Lord McAlpine of West Green v. Sally Bercow*. Queen's Bench, 24.05.2013. – [2013] EWHC 1342 (QB) 2013 WL 2110791.

¹⁰⁸ Твиттер. Узнайте, что происходит прямо сейчас. Актуальные темы. – URL:<https://twitter.com/search-home>, 20.04.2016.

¹⁰⁹ Twitter. Katso, mitä tapahtuu juuri nyt. Suositut puheenaiheet. – URL <https://twitter.com/search-home>, 20.04.2016.

¹¹⁰ *The Lord McAlpine of West Green v. Sally Bercow*. Queen's Bench, 24.05.2013. – [2013] EWHC 1342 (QB) 2013 WL 2110791, p 5.

kohtuasja raames oli mõeldud irooniana.¹¹¹ Paar päeva enne säutsu 02.11.2012 ilmus BBC-s uudis selle kohta, et ühte juhtivat, tuntud konservatiivide ridadesse kuuluvat poliitikut süüdistatakse lapse seksuaalses kuritarvitamises. Uudisest kirjutasiid ka kõik suuremad Ühendkuningriigi ajalehed *The Guardian*, *MailOnline*, *The Telegraph*, *The Daily Mirror* jms ehk siis Ühendkuningriigi üldsus oli lapsevastasest kuriteost novembri alguses palju lugenud või sellest suure tõenäosusega vähemalt kuulnud.¹¹² Laimava säutsu ilmumise päeval 04.11.2012 oli tõesti üks Twitteris populaarseks „*trending*“ kassis olevaks teemaks ka hageja Lord McAlpine. Ta vastab uudistes märgitud kirjeldusele „tuntud konservatiivide ridadesse kuuluv poliitik“, kuid tal puudub lapse seksuaalse kuritarvitamise asjaga vähimgi seos. Põhjused, miks Lord McAlpine oli tegelikult Twitteris „populaarne teema“ ehk ingl *trending* peitusid hoopis mujal.¹¹³ Pärast kostja S.B. säutsu avaldamist ning konteksti arvestades, kaebas Lord McAlpine laimu asjas S.B. kohtusse põhjendades, et säuts viitab sellele, et teda on alust süüdistada seksuaalkuriteo võimalikus toimepanemises. Võttes arvesse sotsiaalmeediavõrgustiku keelekasutuse eripärasid ning säutsu avaldamise konteksti leidis Ühendkuningriigi kohus, et kostja S.B. on laimanud säutsuga „Miks on Lord McAlpine aktuaalne teema? *süütu nägu*“ Lord McAlpine'i avaldades sellega laimu justkui oleks Lord McAlpine pedofiil.¹¹⁴

Tulles konkreetselt Facebooki juurde ei ole veel Facebooki konteksti keelekasutuse eripärad nii suurt kajastust saanud vaidlusi või kohtulahendeid autori teada toonud. Küll aga ka Facebookis on võimalik just Facebooki funktsioone ja sotsiaalvõrgustikule omaseid termineid kasutades ebakohaseid ja õigusvastaseid hinnanguid avaldada. Varasemalt sai juba mainitud, et Facebook lisas „meeldib“ nupule veel hulga emotsioone nagu „armastan“, „haha“, „üllatunud“, „kurb“ ja „vihane“. Kui varem sai „meeldib“ nupu vajutamist pidada ka lihtsalt toetuse avaldamiseks, sest muud valikut polnud, siis nüüd reageering uudisele kellegi surmast või haigusest nupuvajutusega „haha“ tekitab küsimusi ja teoreetiliselt võimaldab arutelu ebakohase väärtushinnangu avaldamise osas oma sõbralistile. Seega tuleb iga asja juures kohtul ka sotsiaalvõrgustikule omase terminoloogia, keelekasutuse ja kontekstiga tutvuda, kuivõrd sellest võib sõltuda, kas väidet saab au teotavaks lugeda.

¹¹¹ *The Lord McAlpine of West Green v. Sally Bercow*. Queen's Bench, 24.05.2013. – [2013] EWHC 1342 (QB) 2013 WL 2110791, p 7.

¹¹² *Ibid.*, p 18.

¹¹³ *Ibid.*, p 32.

¹¹⁴ *Ibid.*, pp 81-92.

Veelgi enam uute funktsioonide pidev kasutusele võtmine annab tunnistust ka sellest, et sotsiaalmeedia ja üldise uue meedia kontekst internetis muutub pidevalt. Sellest tulenevalt isegi kui kohus on sotsiaalvõrgustikuga tuttav, on kohtul alati vaja kontrollida, kas vahepeal ei ole pealtnäha äratuntava funktsiooni olemuses midagi muutnud.

Seega autori hinnangul tuleb kohtul arvestada interneti sotsiaalmeedia võrgustiku keelekasutuse ja suhtluskontekstiga, mis võib oluliselt mõjutada kohtu lõpliku hinnangut selles osas, kas üldse lugeda väidet au teotavaks, või vastupidi, väite au teotav olemus tulenebki justnimelt sotsiaalmeedia keelekasutuse kontekstist. Lisaks on oluline vaidluse täielikuks hoomamiseks selgeks teha võrgustiku toimimise tehniline poolt.

2.1.2 „Mõistlik isik“ sotsiaalmeedia kontekstis

Järgmisena on oluline analüüsida, kuidas sisustada nn „mõistliku isiku“ standardit sotsiaalmeedia kontekstis. Riigikohus on märkinud, et avaldatut hinnatakse mõistliku isiku standardi järgi. „Kohus peab vaidluse korral tuvastama, mida kostja mõistliku inimese arusaama järgi üldsusele avaldas. See, mida avaldaja ise silmas pidas, ei ole asjakohane.“¹¹⁵

Standardit on nimetatud ka „tavapäraseks arusaamaks“.¹¹⁶ Arvestades, et Riigikohtusse ei ole veel jõudnud suurtes sotsiaalmeedia võrgustikes laimavate avalduste tegemist puudutavaid kohtuasju, ei ole Riigikohus ka saanud võimalust analüüsida mõistliku isiku standardit sotsiaalmeedia kontekstis.

Mõistliku inimese standardi rakendamise juures tuleb arvesse võtta sotsiaalvõrgustiku eripärasid. Ühendkuningriigi kohtupraktika räägib hüpoteetilisest mõistlikust lugejast,¹¹⁷ et kindlaks teha, kuidas avaldatut lugeda. Eelnevalt mainitud Ühendkuningriigi kohtuasjas *McAlpine v. Bercow*

¹¹⁵ RKTk 31.05.2006, 3-2-1-161-05, p 11.

¹¹⁶ RKTk 13.04.2007, 3-2-1-5-07, p 25.

¹¹⁷ *The Lord McAlpine of West Green v. Sally Bercow*. Queen's Bench, 24.05.2013. – [2013] EWHC 1342 (QB) 2013 WL 2110791, para 58; *Ruth Cooke, Midland Heart Limited v. MGN Limited, Trinity Mirror Midlands Limited*. Queen's Bench, 13.08.2014. – [2014] EWHC 2831 (QB); [2015] 1 W.L.R. 895; [2015] 2 All E.R. 622; [2014] E.M.L.R. 31, paras 9,11. *Jeynes v. News Magazines Ltd*, Court of Appeal (Civil Division) 31.01.2008 – [2008] EWCA Civ 130 2008 WL 45549, para 14.

märgib kohus, et laimavat väidet ei avaldatud laiemalt kogu maailmale nagu seda teevad päevalehed või radio- ja televisioonisaated. Avaldamine tehti sotsiaalvõrgustikus Twitter. Hüpotetiline lugeja peab seega olema mõistlik Twitteri kasutaja, kes ka jälgib kostja tegevusi võrgustikus.¹¹⁸ Ilma sotsiaalvõrgustiku tundmata ning vastava asja kontkkesti teadmata jäänuks kostja kirjutatud säuts kui laim arusaamatuks.

Seega autori hinnangul sotsiaalmeedia kontekstis peaks mõistliku isiku standardi juures ka Eestis lisaks arvesse võtma, et mõistlikul isikul peaksid olema sotsiaalvõrgustiku tundmise teadmised ning teatud juhtudel teadmised ka üldisest kontaktist, mille raames väide on tehtud.

2.1.3 Sotsiaalmeedia kasutaja kui avaliku elu tegelane

Sotsiaalmeedias kõigile kasutajatele ligipääsetavate avalduste tegemine võib viia selleni, et avaldatu jõuab tuhandeteni, avaldatu vastu tekib suur huvi ning sellest kirjutavad ka erinevad peavoolu meediaväljaanded. Kui postitus saab populaarseks üle interneti, siis vastavat nähtust nimetakse, et kasutaja postitus inglise keeles „*went viral*“ või teises vormis „*going viral*“.¹¹⁹ See tähendab, et video, sõnum vms saab populaarseks läbi vastava video või sõnumi jagamise läbi sotsiaalmeedia.¹²⁰

Tekib küsimus, kas ja kuidas peaks arvesse võtma, et olukorras, kus sotsiaalmeedia kasutajat avalikkusele suurt huvi pakkuva avaldusega seoses solvatakse, on kasutaja ise võtnud riski, et kõik ei suhtu tema poolt avaldatusse positiivselt. Riigikohus on märkinud, et VÕS § 1046 lg 1 ja lg 2 tõlgendamisel tuleb arvesse võtta, kas avaldatu on avalikkuse huvides ja puudutab avaliku elu tegelast.¹²¹ EIK rõhutab läbivalt oma praktikas avalikkuse huvi arvestamise tähtsust avaldatu õigusvastasuse hindamisel¹²² ja EIKi praktika arvestab sellega, kas isik on avaliku elu tegelane¹²³.

¹¹⁸ *The Lord McAlpine of West Green v. Sally Bercow*. Queen's Bench, 24.05.2013. – [2013] EWHC 1342 (QB) 2013 WL 2110791, para 58.

¹¹⁹ Vastava nähtuse jaoks ei ole laialdaselt kasutusele võetud eestikeelset vastet. Üks võimalus terminiti tõlkida: „sai interneti sensatsiooniks“.

¹²⁰ *Peter Cruddas v. Mark Adams*. Queen's Bench. 04.02.2013. – [2013] EWHC 145 (QB) 2013 WL 128805, para 50.

¹²¹ RKTkm 25.05.2015, 3-2-1-55-15, p 12.

¹²² ECtHR, 25.06.1992, 13778/88 *Thorgeir Thorgeirson v. Iceland*, para 63; ECtHR 27.03.1996, 17488/90, *Goodwin v. United Kindom*, para 39; ECtHR 14.03.2007, 10520/02, *Case of Verlagsgruppe News GmbH v. Austria (No. 2)*, para 40.

Avaliku elu tegelased on suurema avalikkuse tähelepanu all ning peavad seetõttu arvestama ka suurema kriitikaga.¹²⁴ Küll on aga rõhutatud, et paljalt uudishimu rahuldamise tõttu avaliku elu tegelase isiku kajastamine ei ole avalikkuse huvides.¹²⁵ Traditsiooniliselt käsitleti avaliku elu tegelasena eelkõige poliitikuid ja suuremate ühingute juhte, kuid avaliku elu tegelase mõiste aina laieneb. Ka Riigikohus on märkinud, et avaliku elu tegelane täidab mingit avalikku funktsiooni või osaleb avalikus väitluses,¹²⁶ mis näitab, et avaliku elu tegelaste ring on suurem kui poliitikud või äriaga tegelevad isikud. EIK on näiteks lahendis *Flinkkilä and others v. Finland* analüüsinud eelkõige seda, kas isiku tegemiste vastu on avalikkusel põhjendatud huvi ja kui on, siis tuleb kaaluda, kas kohaldada avaliku elu tegelase standardit teatud kitsas ulatuses ka isikule, kes tavaliselt ei ole avalikkuse huviorbiidis.¹²⁷

Kuid, kas on võimalik väita, et ka sotsiaalmeedia võimaluste juures võib teatud kitsas ulatuses igast sotsiaalmeedia kasutajast saada enese poolt avaldatu osas avaliku elu tegelane. Ühelt poolt saab argumenteerida, et avaliku elu standardi rakendamine sotsiaalmeedia kasutajale on põhjendamatu, kuivõrd kasutaja ei saa kunagi objektiivselt ette teada, et tema poolt avaldatu saab niivõrd populaarseks. Kui näiteks poliitikud teavad arvestada, et nad poliitikasse minnes võtavad riski olla suurendatud avalikkuse tähelepanu ja huvi all, siis keskmine sotsiaalmeedia kasutaja ei oska seda ette näha ja ei võta teadlikult sellist kohustust, oskamata arvestada, et tema postitusele võib järgneda teda puudutav terav kriitika või isegi solvangud. Teiselt poolt saab aga ka argumenteerida, et kasutaja sai põhimõtteliselt ette näha, et avaldades midagi sotsiaalmeedias kogu üldsusele ja eriti avalikkusele huvi pakkuvatel teemadel, võtab ta riski, et avaldatust võib saada interneti sensatsioon. Autori hinnangul olenevalt sellest, mida konkreetselt Facebooki kasutaja avaldas ja kui sellest sai interneti sensatsioon, võib ka tema poolt avaldatu osas olla ilmselt kriitilisem kui vaid kasutajate sõpradeni jõudnud sõnumi suhtes, kuivõrd kitsalt avaldatu osas võib kasutajat pidada n-ö avaliku elu tegelaseks. Veelgi enam isik ise on sotsiaalmeedias

¹²³ ECtHR 08.06.1986, 9815/82, *Lingens v. Austria*, para 42. Avaliku huvi kaalumise olulisusele siseriiklikes laimu puudutavates tsiviilasjades on korduvalt tähelepanu pööranud ka ÜRO eriraportöörid. OSCE The Representative on Freedom of the Media Joint Declarations of the representatives of intergovernmental bodies to protect free media and expression. 2013. – URL: <http://www.osce.org/fom/99558?download=true>. 12.04.2016, pp 22-23.

¹²⁴ ECtHR 08.06.1986, 9815/82, *Lingens v. Austria*, para 42; RKTko 13.05.2005, 3-2-1-17-05, p 20.

¹²⁵ ECtHR 24.06.2004, 59320/00, *Von Hannover v. Germany*, p 65; RKTko 26. 06. 2013, 3-2-1-18-13, p 15.

¹²⁶ RKTko 26. 06.2013, 3-2-1-18-13, p 15.

¹²⁷ ECtHR 06.07.2010, 25576/04, *Flinkkilä and others v. Finland*, para 83.

enda tegudega andnud põhjuse enda tegevust üle interneti ja ka ajakirjanduse vahendusel avalikkusele kajastada.

Seega autori hinnangul kuivõrd sotsiaalmeedia kasutaja võtab sotsiaalmeedias avaldades riski, et see võib saada niivõrd populaarseks, et selle teema võtab üles ka traditsiooniline meedia, on võimalik, et avalikkusele huvi pakkuvate teemade kajastamisel võib ka kitsalt kasutaja poolt avaldatule reageerivate väidete hindamisel rakendada avaliku elu tegelase standardit.

2.1.4 Põhjendamise kohustus ja tõendamiskoormis sotsiaalmeedias

Analüüsida tuleb, kas ja kuidas jagada põhjendamise ja tõendamise kohustust sotsiaalmeedia kontekstis s.t väidete avaldamisel Facebooki kasutajate poolt. Väärtushinnangu avaldamisel paneb VÕS § 1046 avaldajale hinnangu põhjendamise kohustuse. Väärtushinnangu sisu tõendamist aga nõuda ei saa.¹²⁸ Au teotava väärtushinnangu põhjendatus sõltub sellest, kas isik kelle kohta hinnang käib, on andud põhjust või alust selliseks hinnanguks ning hinnang on tehtud kohasel viisil.¹²⁹ EIK selgitab väärtushinnangu põhjendatuse mõistet lahendis *Morice v. France*, kus kohus märgib, et kui väite näol on tegu väärtushinnanguga, siis rikkumise proportsionaalsus sõltub sellest, kas hinnangu andmiseks oli „piisav faktiline baas“.¹³⁰ Faktiväidete osas paneb VÕS § 1047 negatiivse faktiväite avaldamisel avaldajale tõendamiskoormise, kuna faktiväide on asjaolu, mis on põhimõtteliselt kontrollitav ja tema tõesus või väärus on kohtumenetluses tõendatav.¹³¹ VÕS § 1047 lg 2 tõendamisstandardi järgi tuleb avaldajal kontrollida andmeid põhjalikkusega, mis vastab võimalikule rikkumise astmele. Teatud olukordades sotsiaalmeedias, aga tekib küsimus, kas põhjendamise ning tõendamiskoormise panemine sotsiaalmeedia kasutajale kui avaldajale on põhjendatud ja proportsionaalne.

Analüüsida tuleb kõigepealt, kas sotsiaalvõrgustiku kasutaja tõendamise ja põhjendamise koormis peaks alati olema sama range kui ajakirjandusliku väljaande oma. Riigikohtu hinnangul loetakse avaldamiseks ka seda kui avalduses kedagi kolmandat tsiteeritakse sh kui tsiteeritakse

¹²⁸ RKEKo 05.12.1997, 3-2-1-99-97; RKTko 31.05.2006, 3-2-1-161-05, p 11; RKTko 10.10.2007, 3-2-1-53-07, p 18.

¹²⁹ RKTko 13.06.2002, 3-2-1-63-02, p 7.

¹³⁰ ECtHR 23.04.2015, 29369/10, *Morice v. France*, para 26.

¹³¹ RKEKo 05.12.1997, 3-2-1-99-97; RKTko 11.02.2004, 3-2-1-11-04, p 10, RKTko 13.06.2002, 3-2-1-63-02, p 7.

varem teiste meediaväljaannete poolt avaldatut ning tsitaadi tõlevastavuse kohustus pannakse taasavaldatajale.¹³² Riigikohus on Eesti Ekspressi ja SL Õhtulehte puudutavas vaidluses selgitanud: „Ainuüksi asjaolu, et kostjate avaldatu põhines Eesti Päevalehe 11. oktoobri 2003. a artiklil, ei tõenda vaidlustatud andmete vastavust tegelikkusele“.¹³³ Eelnevast Riigikohtu lahendist sätestatud reeglist rangelt lähtudes tuleks ka sotsiaalvõrgustike kasutajatel nende kohtusse kaebamisel tõendada, et nad on piisava põhjalikkusega kontrollinud, kas ajakirjanduses avaldatu on tõene ja kas avaldatud hinnanguid ikka saab põhjendada. Näiteks sotsiaalvõrgustiku kasutaja A jagab Facebooki funktsiooni kasutades mõne ajakirjandusväljaande näiteks Äripäeva, Postimehe või Eesti Päevalehe artiklit. Sellega taasavaldatakse A artikli sisu oma sõbralistile. Kui aga artiklis juhtub olema hulk tegelikkusele mittevastavaid B au teotavaid väiteid, siis vastavalt Riigikohtu tõlgendusele, kuna asjaolude põhinemine „artiklil, ei tõenda vaidlustatud andmete vastavust tegelikkusele“ saaks B ka A vastu kasutada õiguskaitsevahendeid. Seda juhul kui A ei suuda B kohta avaldatud faktiväidete tõlevastavust tõendada. Kohtupraktika iseenesest hetkel vahet sisse ei tee, kes on andmed taasavaldanud ning sisuliselt on võimalik A-lt täpselt sama range standardi järgi nõuda asjaolude tõendamist nagu meediaväljaande käest, kes teise usaldusväärse meediaväljaande artikli avaldatakse. Ometi ei tundu selline lahendus õiglane.

Autori hinnangul tuleks sotsiaalmeedia konteksti kaaluda, et kas A puhul võib õigusvastasuse välistada. Kuivõrd usaldusväärse ajalehe artiklile tuginemist võibki lugeda „faktide kontrollimiseks põhjalikkusega, mis vastab võimalikule rikkumise astmele“ VÕS § 1047 lg 3 mõttes. Seega sotsiaalvõrgustiku kasutaja tõendamise ja põhjendamise koormis ei peaks alati olema sama range kui ajakirjandusliku väljaande oma. Sotsiaalvõrgustiku vähemalt eraisikust kasutajad peaksid saama tugineda professionaalsete meediaväljaannete artiklitele ja neilt ei peaks nõudma artiklis avaldatu tõendamist. Kohtul tuleks igal konkreetsel juhul kaaluda, kas ja millises ulatuses tuleb postitust jaganud isikule panna põhjendamise või tõendamise koormis.

¹³² RKTko 13.05.2005, 3-2-1-17-05, p 26.

¹³³ *Ibid.*

2.1.5 Avaldatu juurde lisatud kommentaariga arvestamine sotsiaalmeedias

Õigusvastasuse määratlemise juures tuleb pöörata tähelepanu ka olukordadele, kus sotsiaalvõrgustiku kasutaja otsesõnu jagatud au teotava teksti juurde kirjutab kommentaari, et ta selle sisuga ei nõustu või kirjutab, et jagatud teksti tuleb suhtuda ettevaatusega. Rangelt võttes on kasutaja au teotavat teksti jagades selle avaldaja.¹³⁴ Olenemata sinna juurde lisatud kommentaarist. Analüüsida tuleb, kas juurde lisatud kommentaar ei võiks õigusvastasust välistada.

Juurde lisatud kommentaari arvestades on EIK teinud teatud järeleandmisi õigusvastasuse välistades isegi traditsioonilise ajakirjanduse kontekstis. Asjas *Editorial Board of Pravoye Delo and Shtekel v. Ukraine*¹³⁵ avaldas päevaleht nimega Pravoje Delo kirja, mis leiti internetist ja mis väidetavalt oli kirjutatud ühe anonüümseks jäänud Ukraina julgeoleku töötaja poolt. Vastavas kirjas süüdistati Ukraina riigiametnikku korruptsioonis ja muus seadusvastases tegevuses. Lisaks väideti, et riigiametnikul on sidemed organiseeritud kuritegevusega. Artikli juurde oli Pravoje Delo ajakirjanik lisanud omalt poolt hoiatava lõigu, et tegemist on internetist leitud anonüümse kirjaga ning nad ei saa olla täiesti kindlad, et kirjas avaldatu vastab tõele. Ukraina kohtud leidsid, et kuna ajakirjanikud ei suutnud tõendada, et avaldatud laimavad väited olid tõesed, siis tuli neil avaldada vabandus ning tasuda mittevaralise kahju hüvitis. EIK leidis aga, et sellega rikuti EIÕK-i artiklit 10. Nimelt EIK-i hinnangul kui siseriiklik õigus ei võimalda ajakirjanikel kasutada ja kajastada informatsiooni, mis on leitud internetist ilma, et peaks kartma sanktsioone, takistab see oluliselt ajakirjanduse olla „avalikkuse valvekoer“ (ingl *public watchdog*).¹³⁶ EIK pööras tähelepanu ka sellele, et ajakirjanikud ei käitunud pahatahtlikult eesmärgiga poliitikut laimata ning avalikkusel oli soov infomatsiooniga tutvuda.¹³⁷ Veelgi enam ajakirjanikud argumenteerisid, et nende eesmärk oli edendada arutelu ja debatti poliitilises avalikkuse huvi all olevas küsimuses.¹³⁸ Lahendi mõtteks ei ole autori hinnangul sedastada, et kes tahes võiks vastutust

¹³⁴ Vt *supra.*, lk15-19.

¹³⁵ ECtHR 05.08.2011, 33014/05, *Editorial Board of Pravoye Delo and Shtekel v. Ukraine*, para 64.

¹³⁶ *Ibid.*, para 65.

¹³⁷ *Ibid.*

¹³⁸ *Ibid.*

kartmata avaldada valimatult ning fakte kontrollimata kõike, mis kätte juhtub lihtsalt juurde märkides, et avaldaja ei ole kindel, kas avaldatu vastab tõele. Küll aga teatud olukordades tuleb enne au teotava informatsiooni õigusvastaseks lugemist kaaluda ka avalikkuse huve ning taasavaldaja eesmärke.

EIKi lahend puudutas eelkõige küll pressivabaduse küsimust, kuid autori hinnangul peaks ka sotsiaalvõrgustikus avaldatu hindamisel arvestama ning õigusvastasuse juures arvesse võtma, kommentaari, mis Facebooki kasutaja jagatu juurde kirja paneb. Lisaks tuleks silmas pidada jagaja eesmärke ning kaaluma, kas õigusvastasust ei tuleks välistada. Näiteks olukorras, kus A jagab B sõnumit ja lisab sinna juurde, et B sõnum ei vasta tõele, tuleks A tegevuse õigusvastasus välistada.

2.2 Sotsiaalvõrgustiku kasutaja tegevusetus kui rikkumine faktiväite või väärtushinnangu avaldumisel

Eelnev analüüs puudutas seda, milliseid erisusi tuleb arvestada faktiväite ja väärtushinnangu avaldaja rikkumise määratlemisel sotsiaalmeedias. Eraldi tuleb vaadata, mis tingimustel saab lugeda rikkumiseks isiku tegevusetuks jäämist isikute õigusi rikkuvate faktiväidete ja väärtushinnangute osas. Tegemist on olukorraga, kus isik ei ole otseselt ise midagi avaldanud, aga näiteks talub au teotavat väidet oma seinal.

Tegevusetuse korral saab isikute õiguste rikkumisest rääkida eelkõige juhul kui tegutsemise kohustus tuleneb seadusest VÕS § 1045 lg 1 p 7 mõttes või on tegemist käibekohustuse rikkumisega.¹³⁹ Käesolev töö keskendub võimalikule käibekohustuse sisustamisele. Riigikohus on märkinud, et üldine käibekohustus tähendab isiku kohustust teha kõik mõistlikult vajalik selleks, et teised isikud ei saaks tema tegevuse tagajärjel loodud ohu tõttu kahjustada ning et üldine käibekohustus tähendab õigusteoorias üldtunnustatud seisukoha järgi hooldsuskohustust.¹⁴⁰ Seega tuleb vastata küsimusele, mis on näiteks kasutaja A käibekohustuse sisu ehk mõistlikult vajalik tegu olukorras, kus keegi Facebooki kasutajatest postitab isiku õigusi rikkuva väite kasutaja A seinal, kasutaja A loodud või administreeritavasse gruppi või muule kasutaja A poolt

¹³⁹ Varul, P. jt. Komm vlj. III., § 1045, p 3.1.2 cc).

¹⁴⁰ RKTk 20.06.2013, 3-2-1-73-13 p 10 .

hallatavale lehele Facebookis või tuleb käibekohustust sisustada isegi nii, et kasutajal on kohustus ennetada, et tema profiilile isikute õigusi rikkuvaid väiteid ei postitataks.

Facebooki kasutaja käibekohustuse määratlemiseks on keeruline leida abi kohtupraktikast kuivõrd seda praktiliselt ei ole. Küll aga on siiski võimalik pöörduda EIKi Suurkoja *Delfi vs Eesti Vabariik* lahendi poole, kuivõrd lahend käsitleb ka sotsiaalvõrgustikke ning hobi korras sisu loojate vastutuse standardit teiste avaldatud sisu osas.¹⁴¹ Kõigepealt sedastas suurkoda Delfi-laadsete portaalide vastutuse osas, et üldjuhul on „teata ja võetakse maha süsteem“ sobiv, et välistada veebiportaali automaatne vastutus väite ilmumisel portaali. Küll aga on riikidel lubatud siseriikliku õiguse järgi kohustada veebiportaale omal algatusel kustutama vihakõne ja vahetult isikute füüsilise puutumatus vastu suunatud ähvardused.¹⁴² Suurkoja otsuse vastavat järeldust korrati ka 02.02.2016 aasta EIK lahendis *Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete and Index.hu Zrt v. Hungary*.¹⁴³

Tulles Facebooki konteksti on sh sotsiaalvõrgustike osas aga EIKi suurkoda *Delfi vs Eesti Vabariik* lahendis leidnud: „ Seega ei puuduta kohtuasi teisi internetifoorumeid, kus on võimalik kolmandate isikute kommentaaride levitamine, näiteks interneti arutelufoorumit või teadetetahvli, kus kasutajad saavad vabalt esitada oma ideid mis tahes teemadel, ilma et foorumi haldaja suunaks diskussiooni mingil moel omapoolse panusega; või sotsiaalmeedia platvormi, kus platvormi pakkuja ei paku mingit sisu ja kus sisupakkujaks võib olla veebilehte või blogi hobi korras pidav eraisik.“¹⁴⁴ Järelikult on Suurkoja hinnangul nn automaatse vastutuse standardi jaoks vaja täita kaks kriteeriumit: (a) sisu loomine ja selle kaudu arutelu suunamine, mis kutsub teisi kasutajaid üles oma arvamust avaldama ja (b) majanduslik huvi s.t sisu looja ei ole eraisik, kes peab blogi vms hobi korras. EIKi Suurkoda on kõigepealt sõnaselgelt pidanud sotsiaalmeedia platvormide s.t sh Facebooki tegevust ja olemust niivõrd erinevaks ajakirjandusliku veebiportaali olemusest, et ei ole pidanud vajalikuks leida, et sotsiaalmeedia platvorm nagu Facebook vastutaks automaatselt vihakõne eest, kuivõrd Facebooki platvorm ei loo sisu ega suuna arutelu ja esimene kriteerium langeb ära. Teiseks, mis puutub konkreetselt Facebooki kasutajasse, siis tema

¹⁴¹ ECtHR 16.06.2015, 64569/09, *Delfi v. Estonia*.

¹⁴² *Ibid.*, para 159.

¹⁴³ ECtHR 02.02.2016, 22947/13, *Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete and Index.hu Zrt v. Hungary*.

¹⁴⁴ ECtHR 16.06.2015, 64569/09, *Delfi v. Estonia*, para 116.

küll vastab sisu looja kriteeriumile, kuid üldiselt on Facebooki kasutaja oma profiili hobi korras pidav isik ning seega nn automaatne vastutus oleks justkui samuti EIKi Suurkoja otsuse järgi välistatud. Samas on küsitav, kas siis peaks lugema, et isikutel, kes peavad oma Facebooki profiili majandus- või kutsetegevuse eesmärgil nt erinevad äriühingud, kes soovivad oma kaubamärgi tuntust jms suurendada, on kohustus omal algatusel kustutada vihakõne ja vahetult isikute füüsilise puutumatus vastu suunatud ähvardused. Lähtudes EIK-i Suurkoja lahendi mõttest ilmselt on.

Tulles hobi korras Facebooki kontot pidava isiku käibekohustuse juurde ei hõlmaks seega käibekohustus kolmandate isikute poolt isikute õigusi rikkuvat avaldust ennetada, küll aga on võimalik, et teatud juhtudel saaks rikkumisest rääkida hetkest, mil kasutaja isikute õigusi selgelt rikkuvat, oma profiililt vms oma kontrolli all olevalt lehelt, pärast teavitamist mõistliku aja jooksul ei eemalda. Seega hobi korras Facebooki profiili pidava isiku õigusvastasust võiks samuti hinnata eelkõige „teata ja võetakse maha süsteemi“ hoolsusstandardi kaudu. Ehk siis automaatselt hetkest kui au teotav väide avaldub nt A Facebooki profiilil ei saa A-d lugeda käibekohustust rikkunuks. Küll aga kui A-le on teada antud või ta märkab ise, et tema profiilil on au teotav kommentaar ja ta jääb selle suhtes tegevusetuks, võiks põhimõtteliselt ka A õigusvastasest teost tegevusetuse vormis rääkida. Siiski tuleks autori hinnangul Facebooki kasutajat käibekohustust rikkunuks lugeda, vaid erandlikel juhtudel. Seda põhjusel, et kui anda signaal, et ka iga Facebooki kasutaja võib madala standardi alusel vastutada ka teiste poolt avaldatu osas oma profiilil, võib see viia selleni, et kasutajad hakkavad kõike valimatult kustutama, mis võib aga omakorda rikkuda oma arvamust avaldanud isikute sõnavabadust.

Seega autori hinnangul tuleb tegevusetuks jäänud kasutaja käibekohustust alati sisustada lähtuvalt konkreetsest kaasusest ning lähtuda sellest, et rikkumiseks saab pidada vaid selgelt isiku õigusi rikkuva avalduse eemaldamata jätmist mõistliku aja jooksul pärast selle avaldamist.

II. VÕLAÕIGUSLIKUD ÕIGUSKAITSEVAHENDID AU TEOTAMISEL SOTSIAALMEEDIAS

1. Õiguskaitsevahendid isikute õigusi rikkuva faktiväite või väärtushinnangu sotsiaalmeedias avaldanud kasutaja vastu

1.1 Andmete ümberlükkamise või paranduse avaldamise nõue sotsiaalmeedias

Andmete ümberlükkamise nõude juures tekivad eelkõige küsimused seoses nõude kohaldamise võimalikkusega sotsiaalmeedia kontekstis. VÕS § 136 lg 5 sätestab, et seaduses või lepinguga ettenähtud juhtudel, samuti muudel juhtudel, kui see on vastavalt asjaoludele mõistlik, võib kahjustatud isik nõuda kahju hüvitamist ka muul viisil kui rahalise hüvitise maksmisega. Võlaõigusseaduse kommentaari sõnul tähendab kahju hüvitamine muul viisil sh seaduses sätestatud nõuet VÕS § 1047 lg-s 4.¹⁴⁵ Andmete ümberlükkamise või paranduse avaldamise nõue VÕS § 1047 lg-s 4 kohaldub vaid faktiväide avaldamise korral ja väärtushinnangute avaldamisel seda õiguskaitsevahendit kasutada ei saa. VÕS § 1047 lg-st 4 tuleneb, et ümberlükkamise või paranduse avaldamise nõue laieneb vaid ebaõigetele andmetele, mitte kogu tekstile, kus ebaõiged väited leiduvad. Facebooki avaldused on küll enamalt lühemat sorti sõnumid, kuid see ei tähenda, et hagejal ei tuleks konkreetselt välja tuua, mis ja millises ulatuses teda häirib, mida hageja ise peab au teotavateks faktiväideteks ja mida väärtushinnanguteks ning missuguste faktiväidete ümberlükkamist ta taotleb.¹⁴⁶ Ümberlükkamise vormi osas on Riigikohus välja toonud: „/---/ reeglina saab ebaõigete andmete ümberlükkamist nõuda samal viisil ja samas kohas, kuidas ja kus ebaõiged andmeid avaldati, s.o kui andmed avaldati meediaväljaandes, siis saab nõuda andmete ümberlükkamist samas meediaväljaandes, või kui andmeid avaldati konkreetsetele isikutele, siis saab nõuda andmete ümberlükkamist samade konkreetsete isikute ees.“¹⁴⁷

Kui ebaõige väide ilmub ajalehe paberväljaandes või ajakirjandusliku äriühingu veebilehel, siis toetudes olemasolevale kohtupraktikale on selge, kuidas ümberlükkamine välja peaks nägema ja mida tähendab „samal viisil ja kohas, kus avaldus tehti“.¹⁴⁸ Samas sotsiaalmeedia erinevate

¹⁴⁵ Varul, P. jt. Võlaõigusseadus I. Üldosa (§§ 1-207). Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2006, § 136, p 4.2.

¹⁴⁶ RKTko 31.05.2006, 3-2-1-161-05, p 11.

¹⁴⁷ RKTko 13.04.2007, 3-2-1-5-07, p 29.

¹⁴⁸ Ebaõigete faktiväidete ümberlükkamine. – Eesti Päevaleht. 20.10.2009. Arvutivõrgus: <http://epl.delfi.ee/news/eesti/ebaõigete-faktivaidete-umbrlukkamine?id=51180553>, 20.04.2016. või Eesti Päevalehe

avaldamise vormide juures nagu kommenteerimine, jagamine, *tag*'imine jne kerkivad esile teatavad nii õiguslikud kui ka praktilised probleemid traditsioonilist meediat ja suhtlusvahendeid silmas pidades väljakujundatud reegli „samal viisil ja samas kohas“ rakendamisel.

Kõige vähem probleeme tekitab „samal viisil ja samas kohas“ reegli järgimine olukorras, kui Facebooki kasutaja on varasemalt ebaõiged andmed postitanud või jaganud oma seinale, mida eelkõige kasutaja sõbralist oma uudistevoos nägi. Paranduse avaldamiseks /ümberlukkamiseks tuleb kasutajal samuti oma seinal vastav avaldus teha. Ometi tuleks hagejatel nõude täimise viis samuti selgelt kirja panna. Näiteks rahuldab Pärnu Maakohus hageja nõude kohustada Facebooki kasutajast kostjat andmed ümber lükata järgnevas sõnastuses: „R J kohustub oma Facebooki profiilil ümber lükama ebaõiged andmed, avaldades järgmise sisuga teate: „XXX.“ Vastava teate avaldas R J 04.03.2014. R J kohustub teadet hoidma oma Facebooki profiilil 30 päeva, st kuni 3. aprillini 2014 (kaasa arvatud).“¹⁴⁹ Termin „profiil“ on aga sotsiaalvõrgustikus Facebook lai termin. See ei hõlma vaid kasutaja „seina“ ning sisuliselt võib kasutaja täiesti kooskõlas kohturesolutsiooniga ümberlukkamise teate postitada oma profiilil ka mõne vana pildi alla. Lülitada samal ajal välja teavituse nii et see ei ilmu ka tema sõbralisti uudistevoogu. Ümberlukkamise teade oleks küll tõesti kasutaja profiilil ligipääsetav, kuid kasutaja sõbralist seda uudistevoos ei näeks. Niisamuti tuleks märkida, kas postitus kasutajal seinal tuleb teha avalikuks sõbralistile või kogu avalikkusele (üldsusele), sest vastavat täpsustust tegemata ei ole Facebooki kasutajal keerukas piirata isikute hulka, kellel on ümberlukkamise teatele ligipääs.

Kuid ka postituse tegemine „samal viisil ja kohas“ võib mõnel juhul olla väga keeruline kui mitte võimatu ning lihtsalt nõude täpsustamisest ei ole abi. Näiteks kui kasutajal tuleb kohtuotsuse järgi teha postitus kellegi teise seinale, aga see isik on oma privaatsussätteid muutnud ja ei võimalda enam kasutajal sinna postitada või kui pilt, kuhu alla ebaõiget infot sisaldav kommentaar algselt tehti, on kustutatud või ka kui kasutaja on enda kasutajakonto kustutanud. Eraldi küsimus on ka selles, kuidas tehtud avalduse kustutamine mõjutab VÕS § 1047 lg 4 nõude võimalikkust ja vajalikkust. Riigikohus ei ole selles osas veel oma arvamust avaldanud.

14.10.2011. a artiklis „Kalamajas tapetu oli inim-kaubanduse kaua-aegne ohver“ avaldatud ebaõigete faktiväidete ümberlukkamine, – Eesti Päevaleht 29.04.2013. – Arvutivõrgus: <http://epl.delfi.ee/news/eesti/eesti-paevalehe-14102011-a-artiklis-kalamajas-tapetu-oli-inimkaubanduse-kauaaegne-ohver-avaldatud-ebaoigete-faktivaidete-umberlukkamine?id=66043780>, 20.04.2016.

¹⁴⁹ PMKm 31.03.2014, 2-14-3711.

Kõige keerukam on parandamise nõude kohane täitmine aga ka nõude sõnastamine kui avaldatud on „meeldib“ nupu vajutamisega. See, kas ja kelle seinale uudis „meeldib“ nupu vajutamise tõttu kuvati sõltub Facebooki välja töötatud algoritmist. Keskmiselt läbiks iga Facebooki kasutaja uudistevoogu igapäevaselt 1500 uudist.¹⁵⁰ Facebooki algoritm valib aga välja umbes 300 uudist, mida kasutaja uudistevoos kuvada¹⁵¹. Seega kui A on vajutanud meeldib nuppu B postitusel, mis avaldas C kohta valeandmeid, ei oma A kontrolli kui suurele hulgale tema sõbralistist tema „meeldib“ nupu vajutamist ja seega ka B postitust kuvatakse. Sellest tulenevalt on väga keeruline avaldada parandus „samal viisil ja kohas, kus avaldus tehti“. Hageja võib VÕS § 1047 lg 4 alusel nõuda ka kostja avaldatud faktiväidete tõendamatus kinnitava kohtuotsuse või selle osa avaldamist kostja kulul.¹⁵² Ka sellises vormis nõude täitmine „meeldib“ nupu vajutamisega meeldinud teksti taasavaldamisel või kellegi teise seinale tehtud avalduse tegemisel on vastavalt Riigikohtu juhistele keeruline kui mitte võimatu.

Vene tsiviilkoodeksis on internetis avaldamise ümberlükkamise osas ka erinorm. Vene tsiviilkoodeksi § 152 lg-st 5 tuleneb, et pärast teabe levimist internetivõrgus, mis teotas isiku au, väärtikust või ettevõtte mainet, võib nõuda, et vastav teave ümber lükataks, viies ümberlükkamise teate internetivõrgu kasutajateni.¹⁵³ Arvestades, et internetti kasutab umbes kolm miljardit inimest, jääb seaduse säte liialt laiaks. Autori hinnangul on tervitatav internetile ka seadusandluses suurema tähelepanu pööramine, kuid see konkreetne säte ümberlükkamise konkretiseerimise osas edasi ei aita.

Riigikohus on erandjuhtude jaoks traditsioonilise ajakirjanduse kontekstis sedastanud: „ /---/ andmete ümberlükkamist võib nõuda erandjuhtudel ka teisel viisil või teises kohas, näiteks siis, kui meediaväljaannet, kus ebaõigeid andmeid avaldati, ümberlükkamise ajaks enam ei ole.“¹⁵⁴ Eriti just sotsiaalmeedia kontekstis on tegemist ettenägeliku tõlgendusega, mis ei loo küll lõplikku selgust, kuid kindlasti annab hagejale rohkem vabadust nõude sõnastamise olukorras,

¹⁵⁰ Dredge, S. The Guardian. How does Facebook decide what to show in my news feed? 30.06.2014. – URL: <http://www.theguardian.com/technology/2014/jun/30/facebook-news-feed-filters-emotion-study>, 27.04.2016.

¹⁵¹ *Ibid.*

¹⁵² RKTko 31.05.2006, 3-2-1-161-05, p 14.

¹⁵³ Гражданский Кодекс Российской Федерации, ст 152(5).

¹⁵⁴ RKTko 13.04.2007, 3-2-1-5-07, p 29.

kus „samal viisil ja kohas, kus avaldus tehti“ on praktiliselt võimatu. Hageja peab nõude sõnastamisel lähtuma sellest, et avaldamisel oleks hõlmatud umbkaudu sama suur ümberlükkamise teate potentsiaalsete nägijate hulk nagu ka siis kui hageja õigusi rikkuv sõnum avaldati.

Seega eelnevast tulenevalt kerkivad andmete ümberlükkamise nõude kasutamisel autori hinnangul sotsiaalmeedia avaldamise vormide juures nagu kommenteerimine, jagamine, meeldib nupu vajutamine ja *tag*'imine esile nii õiguslikud kui ka praktilised probleemid. Teatud juhtudel on võimalik takistused ületada, kui sotsiaalmeedia kontekstis ümberlükkamise nõue ka tehniliselt võimalikult täpselt sõnastada. Samas kui Facebooki funktsiooni olemusest tulenevalt on võimatu on ümberlükkamise teadet avaldada „samal viisil ja kohas, kus avaldus tehti“, siis peaks kas eelistama teist õiguskaitsevahendit või siis püüdma leida alternatiivne võimalus ümberlükkamiseks, mis jääks seaduse raamidesse.

1.2 Rikkumise lõpetamine või rikkumisest eeldatav hoidumine sotsiaalmeedias

1.2.1 Avaldamisest hoidumise nõue

Facebook annab kõigile kasutajatele võimaluse oma arvamust teistega jagada ning nii nagu traditsioonilise meedia puhul tuleb ka Facebookis avaldamises hoidumise nõude sõnastust hoolikalt jälgida, et jääda proportsionaalse ja seadusega kooskõlas oleva nõude piiridesse. Seda selleks, et mitte kohtu sunnil kitsendada ja ennetavalt tagasi võtta Facebooki ja teiste sotsiaalmeediavõrgustike antud võimalust soovi korral arvamust avaldada.

VÕS § 1055 lg 1 alusel edaspidisest avaldamisest hoidumise nõuet on traditsioonilist meediat puudutavates kohtuvaidlustes esitatud väga laias sõnastuses. Näiteks kohustades kostjat hoiduma vaidlusaluse artikli, samuti muude vaidlusalust teemat puudutavate ilmunud artiklite edasisest avaldamisest ja levitamisest.¹⁵⁵ Riigikohus on välistanud abstraktsete tulevikku suunatud nõuete võimalikkuse VÕS § 1055 lg 1 alusel.¹⁵⁶ Vastavas Riigikohtusse jõudnud asjas taotles hageja: „Kohustada kostjat hoiduma edasisest autorite varaliste õiguste rikkumisest ning mitte kasutama autoriõigusega kaitstud teoseid reproduktsioonidena ilma autoritasu maksmata ning autori või

¹⁵⁵ HMKo 16.04.2009, 2-08-45708.

¹⁵⁶ RKTko 02.03.2005, 3-2-1-167-04, p 29.

teda esindava kollektiivse esindamise organisatsiooni loata.¹⁵⁷ Riigikohus sedastas: „ /---/ VÕS § 1055 lg 1 tuleneb, et õigusvastase tegevuse lõpetamist ja edasisest tegevusest hoidumist saab nõuda konkreetse õigusvastaselt kasutatud teose osas. Seega puudus õiguslik alus kohustada kostjat hoiduma abstraktselt edasisest autorite varaliste ja mittevaraliste õiguste rikkumisest tulevikus.“¹⁵⁸ Kuigi Riigikohtu lahend puudutab autorite varaliste õiguste rikkumisest ei ole põhjust, miks ei saaks Riigikohtu loogikat ka väidete avaldamise keelamisel kasutada.

Eelnevast tulenevalt tekibki küsimus, kas ja kuidas peaks nõude sõnastama, arvestades, et õiguskirjandus iseenesest jaatab avaldamisest hoidumise nõude võimalikkust,¹⁵⁹ nii et see oleks VÕS § 1055 lg 1 kohaldamiseks kohane ja PS § 45 ja EIÕK-i artiklis 10 sätestatud sõnavabaduse õigusega tasakaalustades ka proportsionaalne. Näiteks A on avaldanud B kohta, et B on kriminaalkorras karistatud ning agressiivse iseloomuga. Kohus tuvastab, et B on avaldanud ebaõige faktiväite, kuna B-d ei ole kunagi kriminaalkorras karistatud ning et ka B nimetamiseks agressiivseks puudub põhjendus. A on esitanud nõude VÕS § 1055 lg 1 alusel, millega keelatakse edaspidi A-l avaldada, et B on kriminaalkurjategija ning et B on agressiivne inimene. Selliselt nõude sõnastamine on liialt lai, sest olukorras, kus B tõepoolest kriminaalkuriteo toime paneb või tulevikus agressiivselt käitub, on A-lt juba võetud õigus selle kohta avalikult arvamust avaldada.

Veel ühe näitena on Tallinna Ringkonnakohus rahuldanud sh sotsiaalvõrgustikes avaldamisest hoidumise nõude järgnevas sõnastuses: „Kohustada FB *collection* OÜ-d hoiduma A A isikuandmete avaldamisest mistahes viisil (sealhulgas e-posti teel, sotsiaalvõrgustikus, meediaväljaannetes) kontekstis, mis seostab A A t OÜ ThinkGreen Company kohustustega või kirjeldab A A t oma kohustusi mittetäitva isikuna.“¹⁶⁰ Selle nõude juures tekitab eelkõige küsimusi, kas „või kirjeldab A A t oma kohustusi mittetäitva isikuna“ ei ole liiga lai sõnastus. See, et konkreetse juhtumi raames tõesti ka kohtu hinnangul ei saanud isikut pidada oma kohustusi täitmata jätnud isikuks, ei tähenda, et A A tulevikus ei võiks kohustus mitte täita ning siis oleks täiesti põhjendatud see, kui tema kohta vastavasisuliselt avaldusi tehtaks, kuid kohus on avalduse tegemise juba ette ära keelanud. VÕS § 1055 lg 1 nõude liigse abstraktsuse vältimiseks

¹⁵⁷ RKTko 02.03.2005, 3-2-1-167-04, p 29.

¹⁵⁸ *Ibid.*

¹⁵⁹ Varul, P. jt. Komm vlj. III, § 1055, p 3.1.

¹⁶⁰ TlnRnKo 10.04.2015, 2-14-15038.

tuleb nõue siduda konkreetse situatsiooni ja juhtumiga, vältimaks sõnavabaduse ebaproportsionaalset piiramist.

Lisaks ka siis kui ebakohane hinnang on avaldatud Facebook'is vulgaarset sõnapruuki kasutades ning hinnangu ainus eesmärk on teist inimest solvata ning tegemist on seega selge isiku õiguste rikkumisega, ei tohiks siiski VÕS § 1055 lg 1 nõue nt „sarnastest ebakohastest hinnangutest hoidumise nõue“ vormis võimalik olla. Kuivõrd ei saa olla riigi reguleerida, et inimesi viisakamaid sõnu kasutama sundida, vaid see peaks jääma moraalireeglite ja inimestevahelise kohtuvälise suhtluse korraldada.

Seega autori hinnangul tuleb hoidumise nõude sõnastust hoolikalt jälgida, et jääda proportsionaalse ja seadusega kooskõlas oleva nõude piiridesse ning vältida tuleks ülereguleerimist. Hagejal võib tekkida kiusatus sõnastada nõue võimalikult laialt, et takistada edaspidi kostjal erinevaid hagejat puudutavaid avaldusi tegemast, kuid nõude laia sõnastust ei saa praktiliselt kunagi pidada proportsionaalseks avaldaja sõnavabaduse õigusega. Eriti võttes arvesse, et hageja võib anda tulevikus põhjust tema kritiseerimiseks, kuid kohtuotsus võtaks ennetavalt kostjalt selle võimaluse ära.

1.2.2 Au teotava väite kustutamise nõue

Kui kasutusel oli vaid traditsiooniline meedia ning internet ei olnud veel jõudnud massidesse, ei olnud päevakajaline õiguskaitsevahendina ka n-õ „kustutamise nõue“ või ka „eemaldamise nõue“.¹⁶¹ Teatud erandlikel juhtudel võiks ehk kõne alla tulla mõne ajalehenumbri või raamatu tagasikutsumise nõue, kuid kustutamise nõue traditsioonilises meedias nt paberajalehe puhul on ettekujutlematu. Just internetimeedia s.t uue meedia tulekuga on aina enam hakatud rääkima ka kustutamise nõudest, kuivõrd jääb mulje, et tegemist on lihtsa toiminguga, mis kostjat ülemäära ei koorma. Kuid tegelikkuses on küsitav, kas vastav nõue saab üldse efektiivselt uue meedia kontekstis toimida ning kas tegemist on proportsionaalse nõudega. Seega kuigi nõue on tekkinud just uue meedia kontekstis, ei tähenda see automaatselt, et nõue oleks alati ka sobiv, kuivõrd arvestamata on jäetud interneti erisustega.

¹⁶¹ TlnRnKo18.12.2014, 2-13-60810; HMKo 19.06.2009, 2-09-11675.

Kustutamise nõude juures on sotsiaalmeedia kontekstis oluline nõude toimimise mehhanism ja võimalikkus nii sotsiaalmeedias kui internetis üldiselt. VÕS § 1055 lg 1 ls 1 sätestab, et kui kahju õigusvastane tekitamine on kestev või kui kahju õigusvastase tekitamisega ähvardatakse, võib kannatanu või isik, keda ähvardati, nõuda kahju tekitava käitumise lõpetamist või sellega ähvardamisest hoidumist. Ebaõigete/ au teotavate andmete või väärtushinnangute avaldamisel internetis nõuavad hagejad VÕS § 1055 lg 1 alusel kogu avaldatu kustutamist või ka teisiti sõnastades veebist eemaldamist.¹⁶² Nõuet esitatakse ka VÕS § 1047 lg 4 alusel, kuigi norm andmete eemaldamist nõude võimalikkust ette ei näe.¹⁶³ Kustutamise nõude eesmärgiks on tavaliselt, et kogu tekst, mis sisaldas sh ka hageja au riivavaid väiteid, kõigist internetiavarustest kaoks. Samal ajal, nagu juba mainitud, harva nõutakse trükimeedias ebaõige või au teotava informatsiooni avaldamise korral kogu ajalehe või raamatu tiraaži tagasikutsumist, ilmselt kuivõrd selle protseduuri kulukus ning ebaproportsionaalsus ongi suuremal osal juhtudel ilmselge. Kõigepealt tuleb arutelda internetis sh Facebookist kogu sõnumi kustutamise nõude proportsionaalsuse üle ning seejärel, kas paradoksaalselt ei ole kustutamise nõue internetis teatud juhtudel veelgi kulukam ning keerukam kui reaalses maailmas näiteks ajalehe tagasikutsumise nõudmine.

Kogu teksti, mis sisaldas sh ka hageja au riivavaid väiteid, kustutamise üle veebis professionaalse ajakirjanduse kontekstis on EIK arutlenud sh asjades *Times Newspapers Ltd v. the United Kingdom (nos. 1 and 2)*¹⁶⁴ ja *Węgrzynowski and Smolczewski v. Poland*.¹⁶⁵ Asjas *Times Newspapers Ltd v. the United Kingdom (nos. 1 and 2)* rõhutab EIK internetiarhiivide olulisust. EIK märgib, et internetiarhiividel on oluline panus uudiste ja informatsiooni säilitamisel ja kättesaadavaks tegemisel. Internetiarhiivid on oluliseks haridus- ja ajaloolise uurimuse allikaks, sest nad on avalikkusele lihtsasti kättesaadavad ja üldiselt tasuta.¹⁶⁶ Asjas *Węgrzynowski and Smolczewski v. Poland* on EIK otsustanud, et kogu artikli eemaldamise nõue veebist rikub väljendusvabaduse õigust, kuivõrd see on ebaproportsionaalne. Põhjendades, et meediaettevõtete veebiarhiivid on kaitstud „arhiividena“ artikkel 10 alusel, mistõttu neist artiklite kustutamine

¹⁶² TlnRnKo18.12.2014, 2-13-60810; HMKo 19.06.2009, 2-09-11675.

¹⁶³ HMKm 06.01.2015, 2-14-21107.

¹⁶⁴ ECtHR 10.03.2009, 3002/03 and 23676/03, *Times Newspapers Ltd v. the United Kingdom (nos. 1 and 2)*.

¹⁶⁵ ECtHR 16.06.2013, 33846/07, *Węgrzynowski and Smolczewski v. Poland*.

¹⁶⁶ ECtHR 10.03.2009, 3002/03 and 23676/03, *Times Newspapers Ltd v. the United Kingdom (nos. 1 and 2)*, para 45.

rikuks eproportsionaalselt üldsuse õigust pääseda ligi avalikule informatsioonile.¹⁶⁷ EIK lisab veel, et see ei peaks olema kohtute otsustada, et artikkel tuleks kustutada nagu seda ei oleks kunagi eksisteerinud. Kohtuvõim ei tohi osaleda ajaloo ümberkirjutamises kohustades eemaldama internetis avaldatut, isegi kui on leitud, et avaldatu sisu rikub kellegi õigusi.¹⁶⁸ EIKi hinnangul kui artikkel sisaldab ebaõigeid faktiväiteid või ebakohased hinnanguid võib hageja nõuda näiteks paranduse avaldamist artikli kõrval, aga lubamatu ja vastuolus EIKi artikliga 10 on nõuda kogu artikli kustutamist.¹⁶⁹

Riigikohus ei ole küll konkreetselt kogu artikli kustutamise nõude asjaga tegelenud, kuid arvestades, et ka Riigikohus on rõhutanud, et hageja teda häirinud väited hagiavalduses nõudes konkreetselt välja tooks ja märkinud, et avaldatud tekst tervikuna või mõni selle lõik võib sisaldada palju erinevat informatsiooni,¹⁷⁰ siis ilmselt jõuaks Riigikohus, isegi EIK praktika tähelepanuta jättes, suure tõenäosusega EIK-ga samale järeldusele. Küll on Tallinna Ringkonnakohus vastaval teemal argumenteerinud ja leidnud, et kirjutiste arhiivist kustutamine ei ole proportsionaalne, sest kohus määras kustutada kõik vaidlusalused artiklid.¹⁷¹ Ringkonnakohtu hinnangul, kui kostja peaks internetiarhiivist kustutama kogu kirjutise, mille pinnalt hagejad kostjale etteheiteid esitasid, tuleks kostjal lõpetada ka nende avalduste avaldamine, mille ümberlukkamist hagejad kostjalt nõuda ei saa. See riivaks aga kostja majandustegevust ja ka sõnavabadust, mida tänapäeval läbi majandustegevust läbi viivate meediaväljaannete suure lugejaskonna suhtes teostatakse.¹⁷² Eelnevast tulenevalt vastab Tallinna Ringkonnakohtu argumentatsioon täielikult EIKi seisukohale asjas *Węgrzynowski and Smolczewski v. Poland*.¹⁷³

Kui kogu artikli või teksti kustutamist nõuda ei saa, sest seda ei saa lugeda proportsionaalseks nõudeks, siis tekib küsimus, kas saab nõuda teksti teatud osade kustutamist, mis hageja au riivavad või on ebaõiged. Tulles tagasi EIK seisukoha juurde võib seda lugeda ka nii, et EIK peab ka õigusi rikkuva väite kustutamist ajaloo ümberkirjutamiseks isegi siis kui on tõendatud, et

¹⁶⁷ ECtHR 16.06.2013, 33846/07, *Węgrzynowski and Smolczewski v. Poland*, para 68.

¹⁶⁸ ECtHR 16.06.2013, 33846/07, *Węgrzynowski and Smolczewski v. Poland*, para 65.

¹⁶⁹ *Ibid.*, para 59.

¹⁷⁰ RKTko 31.05.2006, 3-2-1-161-05, p 11.

¹⁷¹ TlnRnKo 18.12.2014, 2-13-60810.

¹⁷² TlnRnKo 18.12.2014, 2-13-60810.

¹⁷³ ECtHR 16.06.2013, 33846/07, *Węgrzynowski and Smolczewski v. Poland*.

tegemist on ebaõige informatsiooniga ning proportsionaalne on vaid paranduse avaldamine.¹⁷⁴ Sotsiaalmeedia juures võib ehk ka tekkida küsimus, et kas ja kuidas täpselt Facebookis tehtud au teotavad avaldused aitavad kaasa tulevaste ajaloolaste tööle ja ehk EIKi lahend puudutab vaid ajakirjanduslike meediväljaannete arhiive. Lisaks mis saab olukordadest, kui avaldus koosnes vaid au teotavast väitest.

Küsimusele vastuse andmiseks tuleb vaadata ka teiste riikide praktikat. Ühendkuningriigi laimu statuudi paragrahv 13 lubab õiguskaitsevahendina: (a) nõuda veebilehe operaatorilt, kelle lehel laimav avaldus oli postitatud, eemaldada vastav avaldus või (b) nõuda tahes, mistahes isikult, kes ei olnud laimava avalduse autor, toimetaja või avaldaja, et ta lõpetaks materjali, mis sisaldab vastavat avaldust jagamise, müümise või eksponeerimise.¹⁷⁵ Ka Vene tsiviilkoodeksi paragrahv 152 lg 5 annab õiguse pärast teabe levimist internetivõrgus nõuda informatsiooni kustutamist, mis teotas isiku au, väärikut või ettevõtte mainet.¹⁷⁶

Seega võttes arvesse ka teiste riikide seadusandlust ning isiku huve, kelle au teotati, siis konkreetselt au teotanud väite kustutamise nõue tuleks lugeda proportsionaalseks. Teiselt poolt võib ka argumenteerida, kui me traditsioonilisest ajakirjandusest näiteks trükitud ajalehtedest ei käi teatud lauseid ära kustutamas, siis miks peaks seda tegema internetis veebiväljaannetes lihtsalt sellepärast, et see on teatud juhtudel tehniliselt võimalik.

Järgnevalt tuleb arutleda selle üle, kas väite kustutamiseks kohustamine internetist on ikka lihtne toiming. Ehk siis eraldi probleem on kustutamise nõude mõttekus ja veelgi enam võimalikkus internetis. EIK on asjas *Editorial Board of Pravoye Delo and Shtekel v. Ukraine* sedastanud, et elektrooniline võrgustik, mis teenib miljardeid kasutajaid üle maailma, ei allu ja potentsiaalselt ei saagi kunagi alluda täielikule regulatsioonile ja kontrollile.¹⁷⁷ Interneti kontrollimise võimalikkuse ja piiride üle on arutletud juba aastaid.¹⁷⁸ Interneti loomise mõte oli ja on siiani selles, et seda ei saaks oma kitsastes huvides kontrollida ja ära kasutada ükski valitsus ega isik.

¹⁷⁴ *Ibid.*

¹⁷⁵ United Kingdom Defamation Act, section 13.

¹⁷⁶ Гражданский Кодекс Российской Федерации, ст 152(5).

¹⁷⁷ ECtHR 05.08.2011, 33014/05, *Editorial Board of Pravoye Delo and Shtekel v. Ukraine*, para 63.

¹⁷⁸ Goldsmith, J. Wu. T. Who Controls the Internet. Illusions of a Borderless World. New York: Oxford University Press 2006, p 129.

Sellest eesmärgist lähtub kogu interneti arhitektuur. Interneti erinevaid kihtidega opereerivad erinevad isikute grupid s.t tehniline kogukond, kodanikuühiskond, äriühingud ja valitsused.¹⁷⁹ Igal isikute grupil on interneti opereerimises oma roll¹⁸⁰ ning selleks, et võidelda terrorismi, organiseeritud kuritegevuse, lapspornograafia ja intellektuaalomandi õiguste rikkumistega tuleb riikide valitsustel aga ka kõigil teistel internetti opereerivatel gruppidel teha koostööd.¹⁸¹

Tulles konkreetsetelt sotsiaalmeedias au teotavate väidete leviku kontrollimise võimaluste juurde kasutades õiguskaitsevahendina kustutamise nõuet võib selle kasutamine ka Facebookis võimatuks osutada. Sotsiaalmeedias saavad avaldatut jagada vaid mõne minuti jooksul tuhanded inimesed. Seda eriti siis kui avaldaja on üle maailma tuntud miljonite jälgijatega internetikuulsus, poliitik, näitleja vms. Isegi kui ühte kasutajat või veelgi enam sotsiaalvõrgustikku kohustada postitus ja jagamised kustutama, siis on see tavaliselt levinud juba ka teistesse sotsiaalvõrgustikesse. Lisaks ei tea kunagi, millal keegi rohkem kui kolmest miljardist interneti kasutajast on avaldatu omale arvutisse salvestanud ja seega võib selle iga hetk taasavaldata. Internetis on aeg-ajalt isegi teatav liikumine, mis seisneb selles, et kuuldes mõne kuulsuse soovist näiteks teatud foto internetist eemaldada, tehakse kõik selleks, et pilti veelgi rohkem levitada. Arvestades, et eestikeelsete avalduste maht internetis on võrreldes muu interneti osakaaluga maailmas suhteliselt väike¹⁸² ja pea, et hoomatav, ei ole ilmselt Eesti õigusruumist kadunud tunne, et internetis toimuv on kontrollitav.¹⁸³ Kui tõesti pooldada seda, et internet peakski nt turvakaalutlustel täiesti kontrollitav olema ja samal ajal lubada kõigile internetile ligipääsu, siis selleks tuleks igal riigil kehtestada sama ranged regulatsioonid ning palgata sama võimas inimressurss internetti kontrollima nagu seda praegu teeb Hiina Rahvavabariik, kus ainuüksi mikroblogides¹⁸⁴ selleks, et mahtu hallata, kontrollib avaldatut kaks miljonit inimest.¹⁸⁵ Kuid

¹⁷⁹ Kulesza, J. *International Internet Law*, New York: Routledge 2012, p. 138-139.

¹⁸⁰ Näiteks on võimatu muuta vaid valitsuste otsuste alusel interneti toimimise tehnilisi standardeid – selleks on vajalik teha koostööd tehnilise kogukonnaga.

¹⁸¹ Kulesza, J., pp 138-139.

¹⁸² Internet Worlds Stats. *Internet World Users by Language*. – URL: <http://www.internetworldstats.com/stats7.htm>, 21.04.2016.

¹⁸³ Kuid ka Eestis ei ole võimatu, et olukorras, kus isik nõuab ühelt meediaväljaandelt, millegi kustutamist on täpselt sama artikli on juba jõudnud avaldada teine meediaväljaanne, kellele aga kohtuotsus ei kehtiks.

¹⁸⁴ Väikesemahuline kirjutis, mis koosneb lühidatest sisuelementidest nt lühikesed laused, fotod või videolingid. Vt sh Kaplan, M., Haenlein, M. *The early bird catches the news: Nine things you should know about micro-blogging*. – *Business Horizons* 2011/2.

kontrolliga kaob ka privaatsus, sõnavabadus nagu me seda tunneme. Tulles konkreetsetl käesoleva töö teema juurde, ühegi isiku solvamine, töö autori hinnangul ei kaalu üles vabadust, mida internet annab miljonitele üle maailma.

Seega eelnevast tulenevalt, kuigi nn avalduste kustutamise nõue VÕS § 1055 lg 1 alusel on kujunenud just interneti kontekstis, tekib küsimus nõude proportsionaalsusest ja ka nõude mõttekusest. Proportsionaalsuse probleemi saab lahendada nõude hoolika sõnastamisega, hoidudes kogu teksti kustutamise nõudest, v.a juhul kui hageja ei suuda tõendada, et kogu tekst on au teotav. Nõude mõttekuse juures, kui au teotav väide on internetis väga levinud ja seda ei ole võimalik kustutada, ei ole hagejal alati midagi teha. Igal konkreetset juhul tuleks kaaluda, kas kustutamine on üldse võimalik ning kas see reaalselt, midagi hagejale juurde annab.

1.2.3 Nõue esitada teabeotsingusüsteemidele taotlus lõpetada andmete avaldamine

Teabeotsingusüsteemidele taotluse esitamise nõue kostjate vastu VÕS 1055 lg 1 alusel on taaskord tekkinud just uue meedia kontekstis, kuivõrd nõue ise puudutab au teotatava väite levikut internetis. Näiteks on võimalik, et olukorras, kus A on avaldanud C kohta Facebookis au teotavaid väiteid ilmuvad need ka *Google*’i vms otsingumootorisse kui sinna trükkida C nimi. C soovib vastavasisulise nõude esitamisega, et A tegeleks rikkumise kõrvaldamisel ka sellega, et väited otsingumootorites välja ei tuleks. Siiski ilmnevad nõude sõnastamise ja ka tulemuslikkuse juures mitmed probleemid.

Riigikohus on nõude sisu analüüsinud asjas, kus hageja nõudis kostjalt teabeotsingusüsteemidele *Google*, *AltaVista* ja *Yahoo* taotluse esitamist lõpetamaks andmete avaldamine. Seoses kostjate kohustamisega nõude esitamiseks teabeotsingusüsteemidele leidis Riigikohus: „/---/ VÕS § 1055 lg 1 alusel saab nõuda kahju tekitajalt selliste toimingute tegemist, mis on suunatud kahju tekitaja tegevusest tingitud kahjulike tagajärgede likvideerimisele.“¹⁸⁶

¹⁸⁵ China employs two million microblog monitors state media say. – BBC 04.10.2013. – URL: <http://www.bbc.com/news/world-asia-china-24396957>, 21.04.2016.

¹⁸⁶ RKTko 09.12.2010, 3-2-1-127-10, p 11.

Hagejal tuleb nõude sõnastamisel arvestada ulatust, mille osas näiteks *Google*'i otsingumootor üldse nõustub informatsiooni otsingumootorist eemaldama. *Google* ei eemalda informatsiooni kõigist oma riikide spetsiifilistest otsingumootoritest. Nimelt on *Google* selgitanud, et kui avaldus esitatakse Euroopa Liidu liikmesriigist, siis see võidakse pärast kaalumist rahuldada *google.ee*; *google.fr*; *google.co.uk* jt. Euroopa Liidu liikmesriikide spetsiifiliste *Google*'i otsingumootorite osas, küll aga ei eemalda *Google* informatsiooni nt *google.com*-st või *google.ru*-st.¹⁸⁷ Seega isegi kui hageja taotluses palub kostjat kohustama esitada avaldus ka *google.ru* või *google.com*'i osas, siis seda taotlust tegelikult *Google* ei rahulda. Kui hageja jaoks on oluline ja kahjustav just see, et väited on kättesaadavad *google.com*-is, siis võiks hageja suuremat rõhku panna kahju hüvitise nõudele.

Juba eelnevalt mainitud Riigikohtu lahendis lisas kohus, et kostjatel tuleb vastava nõude rahuldamiseks esitada teabeotsingusüsteemidele kas omakäeliselt või digitaalselt allkirjastatud avaldus.¹⁸⁸ *Google* on välja töötanud oma elektroonilise vormi ja nõuded informatsiooni eemaldamiseks, mis aga ei nõua ei omakäelist ega digitaalselt allkirja.¹⁸⁹ Töö autori hinnangul peaks nõude rahuldavaks täitmiseks kostjate poolt piisama ka vastava elektroonilise vormi nõuetekohasest täitmisest. Veelgi enam erinevatele otsingusüsteemidele digitaalset allkirjastatud avalduste esitamine ei ole ka alati mõistlik, sest juhul kui vastava otsingumootori esindus, kuhu avaldus esitatakse, paikneb mõnes välisriigis, siis suure tõenäosusega ei ole neil programmi, millega Eesti digitaalallkirjastatud avaldusi avada, mis võib protseduuri raskendada ja pikendada.

Avalduse vormist veelgi olulisem on kaaluda, kas sellise nõudega on üldse võimalik saavutada hageja eesmärged ning küsida, et kui see seda ei ole, kas siis on lubatav sellise nõude rahuldamine. Nimelt, Riigikohus on rahuldanud, et taotlus tuleb esitada teabeotsingusüsteemidele *Google*, *AltaVista* ja *Yahoo*. Esiteks igapäevaselt tekib ja kaob otsingumootoreid ning kui puudub kohustus esitada taotlus teistele otsingumootoritele, siis informatsioon tegelikult internetist ei kustu ning nõude eesmärk ei saa täidetud. Teiseks sellise nõude rahuldamine tähendab, et kostja kohustub

¹⁸⁷ Sullivan, D. How Google's New "Right To Be Forgotten" Form Works: An Explainer. – Search Engine Land 30.05.2014. –URL: <http://searchengineland.com/google-right-to-be-forgotten-form-192837> , 22.04.2016.

¹⁸⁸ RKTko 09.12.2010, 3-2-1-127-10, p 11.

¹⁸⁹ *Google*. Otsingutulemuse eemaldamistaotlus Euroopa andmekaitseaduse alusel. – URL: https://support.google.com/legal/contact/Ir_eudpa?product=websearch, 21.04.2016.

esitama taotluse otsingumootoritele. Samas otsingumootoril puudub kohustus sellist taotlust rahuldada ning kostjal puudub kohustus ka sellise eesmärgi saavutamiseks.

Seega eelnevast tulenevalt kui siiski lugeda nõuet põhjendatuks peaks töö autori hinnangul hageja läbi mõtlema, mida konkreetselt ta saavutada soovib. Enne vastava nõude esitamist peaks ta tundma õppima, mida otsingumootorid on üldse nõus kustutama. Eriti arvestades, et kostjat ei saa vastava nõudega kohustada tegema midagi, millega otsingumootorid nõus ei ole. Lisaks ei peaks liialt rangelt lähtuma Riigikohtu seisukohast, et kostjatel tuleb nõude rahuldamiseks esitada teabeotsingusüsteemidele kas omakäeliselt või digitaalselt allkirjastatud avaldus. Kuivõrd näiteks *Google* näeb ette elektroonse vormi, mille täitmisel ja esitamisel peaks samuti kostja poolt nõude täidetuks lugema.

1.3 Vastulause avaldamise nõue

Vastulause avaldamise nõuet hagejad au teotavate väidete avaldamisel praktiliselt ei esita. Ilmselt peamiselt põhjusel, et otsesõnu näeb selle nõude ette vaid meediateenuste seadus (MeeTS)¹⁹⁰. MeeTS § 20 sätestab, et igal füüsilisel või juriidilisel isikul, sõltumata tema kodakondsusest või asukohast, kelle seaduslikke õigusi, eriti mainet, on televisiooni- või raadioteenuses kahjustatud ebaõigete faktide esitamisega, on õigus esitada vastulause. Seega hõlmab säte vaid televisiooni ja raadiot. Ajalehes ja veelgi enam sotsiaalvõrgustikus ebaõigete andmete avaldamisel MeeTS vastulause avaldamise võimalikkust ette ei näe. VÕS § 1055 alusel nõude esitamise võimalus on kaheldav. Vastulause avaldamise võimaldamine ei ole rikkumisest hoidumine VÕS § 1055 lg 1 teise alternatiivi mõttes ega ka kahju tekitava käitumise lõpetamine VÕS § 1055 lg 1 esimese alternatiivi mõttes. Siiski on nõude esitamise alusena mõeldav VÕS § 136 lg 5, mis sätestab, et seaduses või lepinguga ettenähtud juhtudel, samuti muudel juhtudel, kui see on vastavalt asjaoludele mõistlik, võib kahjustatud isik nõuda kahju hüvitamist ka muul viisil kui rahalise hüvitise maksmisega.

K. Ots märgib artiklis, mis käsitleb üksikisiku seisundit meedia suhtes ning vastulause esitamise õigust, et vastulause esitamise õigust ei saagi laiendada isikutevahelisele suhtlusele: „Vastulause esitamise õigust ei saa laiendada isikutevahelisele suhtlusele. Näiteks arvutivõrgus on vastulause

¹⁹⁰ Meediateenuste seadus. – RT I, 06.01.2011, 1 ... RT I, 04.03.2015, 14.

esitamise õigus kohane ajalehe veebiversiooni puhul, mitte aga netifoorumis. Prantsusmaal infoühiskonna teenust reguleeriva seaduse alusel kehtestatud määrus näeb ette põhimõtte, et vastulause avaldamist ei saa nõuda kanalis, millele juurdepääs on niigi vaba.“¹⁹¹ Tulles Facebooki konteksti kasutatakse sotsiaalvõrgustikku enamasti just isikutevaheliseks suhtluseks ning suuremalt jaolt on teise kasutaja poolt tehtud postitusele juurdepääs vaba. Kuid erinevalt internetifoorumist on Facebooki kasutajatel palju rohkem vabadust ligipääsetava inimeste hulga reguleerimisel. Näiteks on erinevalt vabalt ligipääsetavast foorumist Facebookis võimalik olukord, kus isik on au teotava avalduse teinud kinnises Facebooki grupis, kuhu isik kelle au teotati, ei kuulu ja sellisel juhul võiks siiski rääkida vastulause andmise nõudest. Sellises olukorras, kui hageja eesmärk on saavutada kahju hüvitamise nõude asemel vastuväite avaldamine, siis võiks nõude esitamise võimalusest siiski VÕS § 136 lg 5 alusel rääkida.

Seega eelnevast tulenevalt kuigi meediateenuste seadus sätestab kitsalt vastulause avaldamise nõude juhud võiks ka Facebooki kontekstis vastulause võimaldava nõude esitamise õigusest rääkida VÕS § 136 lg 5 alusel, kui kasutaja ligipääsu tema au teotavale väitele on piiratud ja tal muidu seda kommenteerida ei ole võimalik.

1.4 Kahju hüvitamise nõude määratlemine sotsiaalmeedias

1.4.1 Avaldatu levikuga arvestamine

Au teotava väärtushinnangu või fakti avaldamisel saab rääkida eelkõige mittevarelise kahju¹⁹² võimalikust nõudest, mida sisustatakse VÕS § 127, § 128 ja § 134 järgi. Riigikohus on täpsustanud: „Mittevarelise (moraalse) kahju eest rahalise hüvitise väljamõistmisel peab kohus, sõltumata poolte taotlustest, arvestama rikkumise laadi ja raskust, rikkuja süüd ning selle astet, poolte majanduslikku olukorda, kannatanu enda osa kahju tekkimises jt asjaolusid, millega arvestamata jätmine võiks kaasa tuua ebaõiglase hüvitise määramise.“¹⁹³ EIK on märkinud, et välja mõistetava au teotavate väidete avaldamise kahjuhüvitis peab olema proportsionaalne ja mõistlikus suhtes kantud kahjuga mainele.¹⁹⁴ Arvestades, et Eestis sotsiaalvõrgustikku

¹⁹¹ Ots, K. Üksikisiku seisund meedia suhtes ning vastulause esitamise õigus. – *Juridica* 2008/2, lk 105.

¹⁹² Käesolev töö keskendub mittevarelisele kahjule.

¹⁹³ RKTko 13.01.2010, 3-2-1-81-05, p 17. Vt ka RKTko 13.01.2010, 3-2-1-152-09, p 16; RKTko 26.11.2010, 3-2-1-83-10, p 15; RKTko 27.10.2005, 3-2-1-81-05, p 17; RKTko 22. 10.2008, 3-2-1-85-08, p 14.

¹⁹⁴ ECtHR, 13.07.1995, 18139/91, *Tolstoy Miloslavsky v. United Kingdom*, para 49.

puudutavate vaidluste hulk on siiani olnud väga väike,¹⁹⁵ ei ole Eestis algatatud ka arutelu, milliseid sotsiaalmeedia erisusi tuleb kahju hüvitise määramisel arvesse võtta. Seetõttu toetub käesolev analüüs kahju hüviste määramise suuruse tingimuste osas eelkõige Ühendkuningriigi sotsiaalmeedias laimu avaldamist puudutavale kohtupraktikale.

Tulenevalt Ühendkuningriigi kohtupraktikast tuleks kohtul rikkumise laadi juures välja selgitada avaldatu levik internetis s.t arvesse võtta umbkaudu kui suurele hulga inimestest vastav isiku õigusi rikkuv avaldus teatavaks tehti.

Esiteks tuleneb selleks Ühendkuningriigi kohtupraktikast, et hüvitamise suuruse määratlemisel on oluline kindlaks teha kui suur hulk inimesi potentsiaalselt au teotanud isiku postitusi tavaliselt loeb. Seda saab välja selgitada uurides kui palju on kasutajal sotsiaalvõrgustikus nn „sõpru“ või/ka „jälgijaid“. Ühendkuningriigi kohtuasjas *Thomas Elliot v. Philip Flanagan* avaldas kostja P.F. väite, kust tulenes, et hageja T.E. vastutab inimeste ahistamise ja nende pihta tulistamise eest teenistuse jooksul Briti armees. Kahju hüvitise määratlemise juures tõi kohus välja, et väite avaldamisel oli kostjal P.F-l 5000 „jälgijat“ (ingl *followers*).¹⁹⁶ Jälgija on inimene, kes on Twitteri võrgustikus märku andnud, et soovib konkreetse kasutaja säutse oma Twitteri infovoos näha. Facebooki kontekstis on Facebooki kasutajal nii nn „sõbrad“, kellest on juba juttu olnud kui ka Twitteri eeskujul nn „jälgijad“ ehk siis Facebooki puhul saab rääkida nii Facebooki sõpradest kui jälgijatest. Kõne all olevas Ühendkuningriigi vaidluses esitas au teotava väite postitanud kostja tõendi, et au teotavat väidet nägid tema profiili andmete kohaselt 5000-st jälgijast vaid 167. Seega kui kohus on kindlaks määranud, kui suur hulk sõpru või/ka jälgijaid on isikul, kes au teotava avalduse tegi ja kes potentsiaalselt võisid väidet näha, siis ebakohase info postitanud isik saab tõendada, et tegelikult kõik need inimesed avaldatut siiski ei näinud. Mida väiksem on väidet näinud inimeste arv, seda väiksem omakorda kahju ja seega ka kahjuhüvitis. Asjas *Dow Jones & Co Inc v. Yousef Abdul Latif Jameel* oli laimav avaldus tehtud internetis avalikuks vaid viiele kasutajale ja seda arvesse võttes leidis Ühendkuningriigi kohus, et sellises olukorras saab

¹⁹⁵ HMKo 24.05.2011, 2-10-17351 ja PMKm 31.03.2014, 2-14-3711.

¹⁹⁶*Thomas Elliot v. Philip Flanagan*. High Court of Justice In Northern Ireland Queen's Bench Division. 03.02.2016 . – [2016] NIQB 8.

välja mõista väga tagasihoidliku kahjuhüvitise, kuivõrd avaldatu sai teha vaid minimaalset kahju hageja mainele.¹⁹⁷

Teiseks tuleks selgeks teha kui palju ja kas üldse laimavat väidet on ka edasi levitatud s.t arvesse tuleb võtta inimeste hulka, kes on au teotava postituse all vajutanud meeldib nuppu või kostja postitust jaganud sellega omakorda postitust levitades.¹⁹⁸ Erilist tähelepanu tuleks pöörata olukorrale, kus avaldatud au teotavast väiteist saab interneti sensatsioon. Eelnevalt on magistritöös juba viidatud sellele, et sotsiaalmeediasse postitatust võib saada interneti sensatsioon (ingl *post went viral*).¹⁹⁹ Viimasele nähtusele on Ühendkuningriigi kohtuasjades hakatud juba ka kahju hüvitamise juures suuremat tähelepanu pöörama.²⁰⁰ Asjas *Chris Lance Cairns v Lalit Modi KC v. MGN Limited Case Nos* märgib kohus, et modernse tehnoloogia ja suhtlemissüsteemide tulemusel võivad laimavad väited saada interneti sensatsiooniks saavutades laialdasema leviku kiiremini kui kunagi varem.²⁰¹ Veebi ja sotsiaalvõrgustike olemasoluga on probleem suurenenud, eriti kui hageja on niigi avalikkuse huviorbiidis olev isik. Vastavat fenomeni tuleb kahju hüvitamise juures arvesse võtta.²⁰² Kohus märgib, et isegi kui kahju hüvitise määramine ei ole teaduslik protsess ja pole olemas ühte õiget lahendust, siis on selge, et juhul kui laimavat väidet avaldati vaid ühele isikule, siis see rikub tema õigusi tunduvalt vähem, kui olukorras, kus avaldus on tehtud avalikkusele üldiselt. Ka avaldamine vaid ühe korra tekitab vähem kahju kui taasavaldamine kümneid kui mitte tuhandeid kordi.²⁰³ Seega on postituse interneti sensatsiooniks saamisel kahju ilmselgelt suurem.

Kolmandaks tuleb arvestada sellega, kui kaua oli au teotav väide sotsiaalvõrgustikus kättesaadav. Asjas *Thomas Elliot v. Philip Flanagan* võttis kohus arvesse, et kostja kustutas säutsu kolme

¹⁹⁷ *Dow Jones & Co Inc v. Yousef Abdul Latif Jameel*. Court of Appeal.Civil Appeals Division, 03.03.2005. – [2005] Q.B. 946 [2005] 2 W.L.R. 1614 [2005] E.M.L.R. 16; *Peter Cruddas v. Mark Adams*. Queen's Bench. 04.02.2013. – [2013] EWHC 145 (QB) 2013; “*J.P.H.*” v. “*XYZ*”, Queen's Bench, 10.10.2015. – [2015] EWHC 2871 (QB) 2015.

¹⁹⁸ *Thomas Elliot v. Philip Flanagan*. High Court of Justice In Northern Ireland Queen's Bench Division. 03.02.2016. – [2016] NIQB 8.

¹⁹⁹ *Infra.*, lk 34.

²⁰⁰ *Chris Lance Cairns v. Lalit Modi KC v. MGN Limited Case Nos* Court of Appeal Civil Appeals Division 31.10.2012. – [2012] EWHC 483 (QB) & [2012] EWHC 756 (QB), para 27.

²⁰¹ *Ibid.*

²⁰² *Ibid.*

²⁰³ *Thomas Elliot v. Philip Flanagan*. In Northern Ireland. Queen's Bench. 03.02.2016. – [2016] NIQB 8.

tunni möödumisel selle postitamisesest. Kuivõrd au teotav sõnum oli avalik niivõrd lühikest aega otsustas kohus väljamõistetava kahju suurust vähendada.²⁰⁴

Neljandaks tuleb avaldatu leviku juures arvesse võtta ka seda, kas isiku õigusi rikkuv postitus tuleb välja, kui trükkida selle isiku nimi, kelle au teotati, *Google*'i vms otsingumootoris ja ka seda, mitmendal otsingu leheküljel isiku õigusi rikkunud postitus välja ilmub. Vaidluses *Thomas Elliot v. Philip Flanagan* arutles kohus selle üle, kas laimav avaldus tuli *Google*'i otsingumootoris välja siis, kui sisestada otsingusse hageja nimi, või tuli otsida lisaks nimele ka täpsustavaid otsingusõnu. Kui tegemist on viimase olukorraga, siis pidi otsija juba avaldatust teadma ja seega ei ole tegemist uute inimestega kelleni laimav avaldus toodi. Lisaks leiab kohus, et laimava avalduse leviku määratlemisel tuleb arvesse võtta eelkõige esimese otsingumootori lehekülje tulemust.²⁰⁵ Näiteks kui laimav avaldus tuleb välja alles 10ndal otsingumootori leheküljel, siis on vähetõenäoline, et keegi nii kaugele jõuab ja kõik otsingutulemused tähelepanelikult läbi vaatab. Seega võib *Google*'i või mõne muu otsingumootori esilehel au teotava väite avaldamine hageja nime otsingusse trükkides, suurendada kahju hüvitise suurust.

Ühendkuningriigi sotsiaalvõrgustiku erisusi arvestavad kahju hüvitamise määraltemise tingimused sobivad ka Eesti õiguskirjanduses väljendatud üldise reeglga, mille järgi sellest, kus au teotavad andmedkostja poolt avaldati ja missugusel viisil need avaldati, sõltub mittevaralise kahju hüvitise suurus.²⁰⁶ Seega eelnevast tulenevalt autori hinnangul kahju hüvitise suuruse määratlemisel peaks ka Eestis arvestama avaldatu levikuga võttes arvesse järgnevaid tingimusi: kui suur hulk inimesi potentsiaalselt au teotanud isiku postitusi loeb; kas avaldatut jagati edasi, kaua oli au teotav avaldus avalik ja kas laimav avaldus levis otsingumootoritesse.

1.4.2 Avaldatu tõsiseltvõetavus internetis

Lisaks avaldatu levikuga arvestamisele tuleb kahju hüvitise suuruse määratlemisel arvesse võtta ja vahet teha ka, kes on isiku õigusi rikkunud, au teotava väite avaldanud ja mis kontekstis. Sotsiaalmeedia võrgustikus Facebook saab enesele kasutaja registreerida iga 13 aastane isik. Oma

²⁰⁴ *Ibid.*

²⁰⁵ *Thomas Elliot v. Philip Flanagan*. In Northern Ireland. Queen's Bench. 03.02.2016. – [2016] NIQB 8.

²⁰⁶ Tampuu, T., lk 225.

vanuse kohta valeandmed sisestades, ei ole välistatud, et kasutaja registreerib omale ka noorem isik.²⁰⁷ Seetõttu tuleb vahet teha, kas avalduse tegi üleriigilise levikuga ajaleht, millesse lugejad suhtuvad tõsiselt, või ka oma ala ekspert või on avaldus tehtud sotsiaalmeedia kasutaja poolt, kes ei paista tegelikult asjast midagi teadvat ning ka väidet lugenud isikud ei loe seda kohe tõeseks.

Ühendkuningriigi kohtud on arutlenud selle üle, et üks olukord on see, kui tõsiseltvõetav üleriigilise levikuga ajaleht teeb hageja kohta avalduse, et ta on terrorist või pedofiil²⁰⁸ ja teine on olukord, kui avaldus on tehtud vähe usaldusväärse allika poolt, mida lugedes saavad laimava avalduse lugejad aru, et laimu avalduses tehtud süüdistused on lihtsameelsed ja neid ei saa võtta tõsiselt.²⁰⁹ Isiku maine saab palju enam kahjustatud, kui teda süüdistatakse alusetult uuriva ajakirjanduse loos viitega hulgaletõenditele korruptsioonis või muudes kuritegudes, kui siis kui isik emotsiooni pinnalt sotsiaalmeedias kirjutab, et üks või teine poliitik on kindlasti korruptant. Kui viimane avaldus üldse õigusvastaseks loetakse, siis tuleks kahju hüvitamise ulatuse juures kindlasti kaaluda, kas ja millises suuruses on kahju võimalik välja mõista.

Seega eelnevast tulenevalt omab autori hinnangul kahju hüvitise määramisel tähtsust, kui tõsiseltvõetav on laimav avaldus ja kes selle on teinud.

1.4.3 Kahju tekitaja edasise käitumise arvesse võtmine

Vastavalt VÕS §134 lg 5 võetakse kahju hüvitise määramise juures arvesse kahju tekitaja käitumist ja suhtumist kahjustatud isikusse pärast rikkumist. Seega tuleb kahju hüvitise suuruse üle otsustamisel arvesse võtta kasutaja edasisest käitumist sh sotsiaalmeedias.

Kõigepealt tuleb täpsemalt analüüsida, kuidas vabandamine mõjutab kahju hüvitamise nõuet, kuivõrd Riigikohus on märkinud: „/--/ kahju tekitaja vabandamine võib omada tähtsust isiku au teotamisega tekitatud moraalse kahju rahalise hüvitamise nõude lahendamisel.“²¹⁰

²⁰⁷ Facebook. Statement of Rights and Responsibilities. Section 4(5). – URL <https://www.facebook.com/legal/terms>, 28.04.2016.

²⁰⁸ *Ruth Cooke, Midland Heart Limited v. MGN Limited, Trinity Mirror Midlands Limited*. Queen's Bench. 13.08.2014. – [2014] EWHC 2831 (QB); [2015] 1 W.L.R. 895; [2015] 2 All E.R. 622; [2014] E.M.L.R. 31.

²⁰⁹ *Peter Cruddas v. Mark Adams* Queen's Bench. 04.02.2013. – [2013] EWHC 145 (QB).

²¹⁰ RKTko 13.05.2005, 3-2-1-17-05, p 29.

Enne seda on vajalik välja selgitada, kas Facebooki kontekstis ei saaks hoopis nõuda kahju hüvitamise asemel rikkumise eest vabandamist VÕS § 136 lg 5 mõttes, mis sätestab, et kui see on vastavalt asjaoludele mõistlik, võib kahjustatud isik nõuda kahju hüvitamist ka muul viisil kui rahalise hüvitise maksmisega. Seega sellest sättest lähtudes ei ole justkui vabandamise nõudmine iseenesest välistatud. Facebooki kasutajate jaoks on sotsiaalvõrgustiku keskkonnas esikohal kasutajate omavaheline isiklik suhtlus. Kuivõrd inimeste vahelistes igapäevastest suhetes on vabandamine peamiseks heastamise vahendiks, esitatakse ka traditsioonilise meediaga vaieldes kohtusse nõudeid, et kohus kohustaks kostjat hageja ees vabandama.²¹¹ Võiks arutleda selle üle, kas vabandamise nõude rahuldamine just uue meedia ehk Facebooki kontekstis oleks põhjendatud.

Venemaal kasutatakse vabandamise nõude alusena abstraktset viidet Vene tsiviilkoodeksi §-le 152, mis sätestab isikute õiguskaitsevahendid, kui avaldatud on au teotavad või ebaõigeid väited²¹² ja kohtud on vabandamise nõudeid ka rahuldanud.²¹³ Vene kõrgemate kohtute valitsev arusaam on siiski, et vabandamise nõue ei ole võimalik, kuivõrd seda seadusandlus selgesõnaliselt ette ei näe, ning see oleks vastuolus ka Vene Põhiseaduse²¹⁴ artikliga 29(3), mis sätestab, et kedagi ei tohi sundida väljendama oma seisukohta ja veendumusi või loobuda neist.²¹⁵ Seega on Vene kõrgemad kohtud vabandamise nõude välistanud olenemata sellest, kus au teotav väide avaldati.

²¹¹ НМКо 22.04.2014, 2-13-25867; НМКо 16.05.2006, 2-05-852/1.

²¹² Гражданский Кодекс Российской Федерации, ст 152.

²¹³ Российская Федерация. Верховный Суд Чувашской Республики. 33-1925/201. – URL: <https://rospravosudie.com/court-verhovnyj-sud-chuvashskoj-respubliki-chuvashskaya-respublika-s/act-425148027>, 20.03.2016.

²¹⁴ Vene Föderatsioon – Põhiseadus: Конституция Российской Федерации.– 1993.– URL: <http://base.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc;base=LAW;n=2875>, 27.04.2016.

²¹⁵ Российская Федерация. Постановление Пленума Верховного Суда. О судебной практике по делам о защите чести и достоинства граждан, а также деловой репутации граждан и юридических лиц, N 3. 24.02.2005 – URL: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_52017/, 03.03.2016; Российская Федерация. Постановление ФАС Поволжского округа. N A12-1878/01-C20. 28.07.2001. – URL: <http://www.resheniya-sudov.ru/2004/246662/>; 03.03.2016; Постановление ФАС Московского округа. N КГ-А40/7756-05-П. 25.08.2005. – URL: <https://www.lawmix.ru/fas-msk/73375/>, 03.03.2016. Ka EIK on vastavasisulist praktikat Venemaa kontekstis analüüsinud lahendis ECtHR 18.02.2008, 1758/02, *Kazakov v. Russia*, para 24.

EIK ei ole iseenesest vabandamise nõuet välistanud, kuid leidnud, et nõude võimalikkus oleneb riigi õigusruumi eripäradest. Näiteks asjas *Editorial Board of Pravoye Delo and Shtetel v. Ukraine* leidis EIK, et Ukraina õigusest ei tule küll laimu asjades õiguskaitsevahendina sõnasõnalt vabandamise nõuet, küll aga on see siseriiklike kohtute diskretsiooniotsus, kas siseriiklike õigusnorme on võimalik nii tõlgendada, et kostjat saab vabandama kohustada. Vastava õiguskaitsevahendi kasutamise võimalikkust tuleks aga siseriiklikel kohtutel ka põhjendada.²¹⁶

Ometi on Eestis Riigikohus leidnud, Eesti seadusandluse järgi ei ole vabandamise nõude esitamine võimalik, kuivõrd Riigikohtu hinnangul puudub õiguslik alus vabandamise nõudmiseks. Riigikohus lisab: „See ei ole aga ainuke põhjus, miks vabandamist õiguskaitsevahendina ei ole sätestatud seadusega. Oluline on silmas pidada, et kuigi nii õiguslikule kui ka moraalsele kohustusele on omane normatiivsus, ei saa neid samastada täitmise tagamise aspektist. Vabandamine on moraalne kohustus, mille täitmist tagab üldjuhul tava või avalik arvamus, õigusliku kohustuse täitmine on aga tagatud riigi sunnijõuga.“²¹⁷ Võlaõigusseaduse kommentaar on vastava lahendi osas kriitiline, leides, et õiguslikuks aluseks võiks olla VÕS § 136 lg 5.²¹⁸

Autor nõustub siiski Riigikohtu hinnanguga, et vabandamise nõudmine ei peaks olema riigi sunnijõu abil võimalik. Seega ei ole Eesti õigusruumis vabandamise nõue kohtu kaudu nõudmine võimalik olenemata sellest, kus isiku õigusi rikkuv avaldus on tehtud.

Küll aga, kui kostja on vabatahtlikult vabandanud, tuleb seda kahju hüvitamisel arvesse võtta, kuivõrd sellega võibki juba tehtud kahju heastatud saada. Ühendkuningriigi kohtud on laimu asjades rõhutanud, et kohus peab arvesse võtma vabanduse piisavust, avaldatud paranduse sobivust aga ka vabanduse ja paranduse stiili ja konteksti. Kostja tegevus võib viia proportsionaalselt kahju hüvitamise vähendamiseni.²¹⁹

²¹⁶ ECtHR 05.08.2011, 33014/05, *Editorial Board of Pravoye Delo and Shtetel v. Ukraine*, paras 54,55.

²¹⁷ RKTko 13.05.2005, 3-2-1-17-05, p 28.

²¹⁸ Varul, P. jt. Komm vlj I, § 136, p 4.2.

²¹⁹ *Vladimir Sloutsker v. Olga Romanova* Queen's Bench. 16.07.2015. – [2015] EWHC 2053 (QB) .

Jättes vabandamise kõrvale on sotsiaalmeedia kasutajal lisaks võimalik võtta ka kasutusele teisi meetmeid, et rikkumise järgselt oma tegu heastada. Sotsiaalmeedias ebakohase või ebaõige avalduse teinud isikul ei ole keeruline avaldatut kustutada või muuta. Ühendkuningriigi kohtute hinnangul tuleb arvesse võtta konkreetset ajaperioodi, kui kiiresti õigusi rikkuv väide parandati või kustutati.²²⁰ Teiselt poolt võib olukord olla ka vastupidine, kostja edaspidine käitumine suurendab kahju veelgi.²²¹ Näiteks võib kostja lisada veelgi ebakohaseid väiteid vms.

Seega eelnevast tulenevalt tuleb autori hinnangul arvestada kahju hüvitise määramisel au teotanud isiku edaspidist käitumist sotsiaalmeedias. Eelkõige seda, kas isik on avaldatu eest vabandanud, avaldatu kustutanud, muutnud või au teotavaid väited hoopis juurde lisanud.

2. Õiguskaitsevahendid sotsiaalmeedias avaldatud isikute õigusi rikkuva faktiväite või väärtushinnangu osas tegevusetuks jäänud kasutaja vastu

Eraldi tuleb analüüsida, kas ja milliseid õiguskaitsevahendeid on võimalik kasutada tegevusetuks jäädes käibekohustust rikkunud sotsiaalvõrgustiku kasutaja vastu. Ehk kasutaja vastu, kes on jäänud passiivseks kolmanda kasutaja poolt avaldatud isiku õigusi rikkuva faktiväite või väärtushinnangu osas.

Vastavas küsimuses hetkel Eestis õigusvaidlused puuduvad. Ka mujal maailmas on eelkõige vaidlusi, mis hõlmavad tegevusetuks jäänud platvorme nagu Facebooki²²² või *Google*'it²²³, kuid Facebooki kasutaja, *Google*'i teenuste kasutaja vastu õiguskaitsevahendite kasutamise võimalusest, kui kasutaja on jäänud tegevustuks, on hüpoteetiliselt räägitud vaid õiguskirjanduses.²²⁴ Autori hinnangul aga kuivõrd kasutajate aktiivsus nii Facebookis kui *Google*'is on niivõrd hoomamatult suur, siis peatselt hakatakse palju enam tähelepanu pöörama

²²⁰ *Thomas Elliot v. Philip Flanagan*. In Northern Ireland. Queen's Bench. 03.02.2016. – [2016] NIQB 8.

²²¹ *Vladimir Sloutsker v. Olga Romanova* Queen's Bench. 16.07.2015. – [2015] EWHC 2053 (QB).

²²² *HL (A Young Person) By Her Father and Next Friend AL v. Facebook Incorporated, Facebook Ireland Ltd, The Northern Health and Social Care Trust, Department of Culture Media and Sport*. Northern Ireland Queen's Bench Division. 25.06.2015. – [2015] NIQB 61.

²²³ *Payam Tamiz v. Google Inc.* Court of Appeal (Civil Division). 14.02.2013.– [2013] EWCA Civ 68; [2013] 1 W.L.R. 2151; [2013] E.M.L.R. 14.

²²⁴ Fong, A., p 43.

ka vastavatel platvormidel teema algatanud kasutaja vastutusele ja õiguskaitsevõimaluste kasutamise võimalusele. Kuivõrd kasutajad ise on palju lähemal võimalikele rikkumistele ja saavad palju kiiremini reageerida.

Kui kasutaja kustutab oma seinalt või muust kontrolli all olevalt lehelt selgelt ebakohase hinnangu, siis ei ole kasutaja ka oma käibekohustus rikkunud ja seega tema vastu õiguskaitsevahendeid kasutada ei saa. Tulles õiguskaitsevahendite valiku juurde olukorras, kus kasutaja jääb käibekohustust rikkudes passiivseks, eelkõige pärast kasutaja tähelepanu juhtimist, et tema kontrollil oleval lehel on selgelt teise kasutaja vastu riivavad väited, siis saaks rääkida õiguskaitsevahendite kasutamisest ka tegevusetuks jäänud kasutaja vastu. Sellisel juhul saab autori hinnangul kasutada suurt osa valikus olevaid õiguskaitsevahendeid ka tegevusetuks jäänud kasutaja vastu. Paluda saaks nüüd ka kohtu kaudu väite ümberlükkamist või parandamist, rikkumise kõrvaldamist ehk kustutamist ja ka vastulause avaldamist.

Küll aga on kaheldav, et tegevusetuks jäänud kasutajalt saaks nõuda väite avaldamisest hoidumist ning ka kahju nõuet tuleks sisustada lähtuvalt just tegevusetuks jäänud kasutaja teost. Väite avaldamisest hoidumist ei saa autori hinnangul nõuda, kuivõrd tegevusetuks jäänud isik ei ole midagi ise avaldanud.

Kahju hüvitamise nõude juures tuleks arvestada, et tegevusetuks jäänud isik vastutab väite eest alles mõistliku aja möödumisel hetkest, mil väide tema hallatavale lehele ilmus ja seega arvestades, et tegevusetuks jäänud kasutaja saab vastutavaks lugeda hiljem kui väite avaldaja, siis peaks olema ka kahjuhüvitis tegevusetuks jäänud kasutaja vastu väiksem kui postituse originaalautori vastu. Autori hinnangul saaks jaatada tegevusetuks jäänud isiku vastutust tekkinud kahju eest alles hetkes, mil sellel isikul on teadmine avaldatud väite sisu õigusvastasusest.

Seega eelnevast tulenevalt enne tegevusetuks jäänud kasutaja vastu nõude esitamist tuleb läbi mõelda, kuidas konkreetselt nõuet esitada ja kas vastav õiguskaitsevahend on kasutaja vastu kasutatav. Töö autori hinnangul tulevad kõne alla eelkõige väite ümberlükkamise ja kustutamise nõue ja mõnel juhul ka kahjuhüvitis.

KOKKUVÕTE

Internetil ja sotsiaalmeedial on meie igapäevaelus oluline roll, kuid lisaks võimalustele teeb sotsiaalmeedia lihtsaks ka isikuõiguste rikkumise sh laimavate väidetega. Uue meedia ja selles omakorda sotsiaalmeedia kontekst erineb traditsioonilise meedia kontekstist. Võlaõiguslikke õiguskaitsevahendeid laimu asjades kohaldades tuleb arvesse võtta sotsiaalmeedia eripärasid. Käesoleva töö eesmärgiks oli uurida, millised konkreetselt on need sotsiaalvõrgustiku erisused, mida tuleb au teotamisel faktiväite või väärtushinnanguga sotsiaalvõrgustikus arvestada võlaõiguslike õiguskaitsevahendite kohaldamisel ning kas erisuste arvesse võtmine on isikute õiguste tasakaalustatud kaitse tagamiseks piisav.

Töö esimeses peatükis selgitati välja ja analüüsiti sotsiaalmeedia erisusi, mida õiguskaitsevahendite kohaldamise eelduste tõlgendamisel ja kohaldamisel faktilistele asjaolude arvesse võtta. Esimese peatüki esimene jagu puudutas kõigepealt küsimust, mida üldse saab sotsiaalvõrgustiku erisusi arvestades lugeda deliktiõiguslikuks teoks ehk avaldamiseks aga ka tegevusetuseks sotsiaalmeedia au teotavate väidete avaldumisel. Uurimise all olid just sotsiaalvõrgustikule Facebook omased „postitamise“, „jagamise“, „meeldib“ ja „tag“ funktsioonide kasutamine kui avaldamine. Autori hinnangul ka Eestis õigusruumis tasub hakata detailsemat tähelepanu pöörama Facebooki kasutatavatele funktsioonidele, kuivõrd Eesti kohtutes Facebooki puudutavate vaidluste osakaalu suurenemisel võib spetsiifilise funktsiooni erisustest sõltuda hagiavalduse sisustamine aga ka võimalike kostjate hulk. Eriti võttes arvesse vaidluste arvu suurenemise trende mujal riikides.

Postitamise osas leidis töö autor, et kuivõrd postituse tegemisega tehakse sõnum teatavaks kolmandale isikule, saab Facebookis postituse tegemist lugeda avaldamiseks VÕS § 1046 ja § 1047 mõttes. Küll aga võib igal konkreetsel juhul erineda isikute ringi suurusjärk, kellele postitus nähtavaks tehti, mida tuleks arvesse võtta kahju hüvitise suuruse määramisel. Jagamise funktsiooni saab lugeda niisama palju avaldamiseks VÕS § 1046 ja § 1047 mõttes kui Facebookis postitamist. Jagaja on avaldaja nii jagatud materjali kui ka enese poolt lisatud kommentaari osas. Küll aga toob see kaasa ka õiguslikke probleeme ja küsitavusi. Võimalik on, et keegi jagab kolmanda isiku poolt aastaid tagasi kirjutatud. Töö autori hinnangul võiks mõelda

Ühendkuningriigi eeskujul algse autori ja avaldaja vastutuse välistamisele, kui postituse tegemisest on möödunud 2-3 aastat. Ka meeldib funktsiooni kasutamist saab lugeda avaldamiseks VÕS § 1046 ja § 1047 mõttes, kuivõrd sellega tehakse meeldinud sõnum, pilt vms ja meeldimise hinnang teatavaks kolmandale isikule. Nimelt ilmub vastav sõnum, mille all isik meeldib nuppu vajutas ka vastava isiku sõprade infovoogu ja seega levitab isik meeldib nupu vajutamisega sõnumit veelgi. Autori hinnangul olukorras, kus isik vajutab meeldib nuppu kogemata ei ole tegemist avaldamisega, sest puudub avaldamise tahtlus ja võimalik oleks rääkida isiku õiguste rikkumisest vaid siis, kui sellega on isik rikkunud üldist käibekohustust. „Tag’imise“ funktsiooni kasutamist saab samuti lugeda avaldamiseks VÕS § 1046 ja § 1047 mõttes, kuivõrd sellega tehakse meeldinud sõnum, pilt vms teatavaks kolmandale isikule. Kui Facebooki kasutaja sõnumi oma seinal heaks kiidab, siis on avaldajad tänu *tag’imise* funktsioonile kaks. Seega tuleb arvesse võtta, et sotsiaalmeedia on toonud uued funktsioonid nagu „jagamine“, „meeldib“ ja „tag“ funktsioon, mille kasutamine lisaks sõnumi postitamisele võib samuti viia isiku õiguste rikkumiseni ja neid ei saa isiku tasakaalustatud kaitse tagamisel kõrvale jätta.

Kasutajate passiivseks jäämisele, nende kontrolli all olevatel lehtedel avaldatud laimavate väidete osas, peab samuti hakkama suuremat tähelepanu pöörama. Seda põhjusel, et just passiivsel talumisel on Facebooki kasutajal palju suurem roll kui aktiivselt ise midagi postitades või kommenteerides. Töö autor jõudis järeldusele, et Facebookis passiivseks jäädes saab rääkida kasutaja tegevusetusest kui deliktiõiguslikust teost aga mitte avaldamisest kui aktiivsest teost ning õigusvastasuse juures tuleks anda vastus, kas tegevusetuks jäänud kasutaja tegu oli ka õigusvastane. Seega kasutaja tasakaalustatud õiguste kaitse hõlmab ka kasutaja tegevusetusega kui võimaliku rikkuva teoga arvestamist.

Esimese peatüki teine jagu puudutas õigusvastasuse määratlemist kasutaja aktiivse avaldamise teo puhul ja kasutaja tegevusetuks jäämise korral. Eesti seadus ei sätesta ega maini eraldi, et uue meedia keskkonna erisusi tuleks avaldatud väite õigusvastasuse hindamisel arvesse võtta. Küll aga ilmneb VÕS § 1046 ja § 1047, et tegemist on kaalutusotsusega. Välja tuli selgitada, millised sotsiaalvõrgustiku erisusi ja kuidas tuleks õigusvastasuse hindamisel arvesse võtta. Autori hinnangul lähtudes EIKi ja Ühendkuningriigi praktikast tuleb tähelepanu pöörata eelkõige viiele olukorrale, kus sotsiaalmeedia keskkond võib õigusvastasuse määratlemist oluliselt mõjutada. Esmalt tuli vaatluse alla sotsiaalvõrgustiku keelekasutus ja suhtlemisstiil kui õigusvastasuse

määratlemist mõjutav tegur. Arvestades interneti antud võimalustega, mis teeb lihtsaks kõigi vabas stiilis ja vormis arvamuse avaldamise, peab arvestama, et lihvitud ajakirjanduslikule või ilukirjanduslikule stiilile lisandus paratamatult ka kõnekeelne n-õ madal stiil, mis aga ei tohiks arvamust kohe ebakohaseks muuta, sest arvestada tuleb kontekstiga. Erinevate interneti veebilehekülgede suhtluskontekst võib oluliselt mõjutada kohtu hinnangut selles osas, kas üldse lugeda väidet au teotavaks või vastupidi väite au teotav olemus tulenebki just sotsiaalmeedia keelekasutuse kontekstist. Lisaks isegi kui kohus on sotsiaalvõrgustikuga tuttav on kohtul alati vaja kontrollida, kas vahepeal ei ole pealtnäha äratuntava funktsiooni olemuses midagi muutnud. Teiseks analüüsiti, kuidas sisustada „mõistliku isiku“ standardit sotsiaalmeedia kontekstis Leides, et sotsiaalmeedia kontekstis peaks mõistliku isiku standardi juures ka arvesse võtma, et mõistlikul isikul on sotsiaalvõrgustiku tundmise eriteadmised ning teatud juhtudel teadmised. Kolmandaks teatud olukordades võiks lugeda sotsiaalmeedias postituse avaldanud isikut kitsalt avaldatu osas avaliku elu tegelaseks. Kuivõrd sotsiaalmeedia kasutaja võtab sotsiaalmeedias avaldades riski, et see võib saada üle interneti populaarseks ja selle teema võtab üles ka traditsiooniline meedia, on võimalik, et avalikkusele huvi pakkuvate teemade kajastamisel võib ka kitsalt kasutaja poolt avaldatule reageerivate väidete hindamisel rakendada avaliku elu tegelase standardit. Neljandaks sotsiaalvõrgustiku kasutaja tõendamise ja põhjendamise koormis ei peaks olema sama range kui ajakirjandusliku väljaande oma. Sotsiaalvõrgustiku vähemalt eraisikust kasutajad peaksid saama tugineda professionaalsete meediaväljaannete artiklitele ja neilt ei peaks nõudma artiklis avaldatu tõendamist või põhjendamist. Kohtul tuleks igal konkreetsel juhul kaaluda, kas ja millises ulatuses tuleb postitust jaganud isikule panna põhjendamise või tõendamise koormis. Viiendaks tuleb autori hinnangul sotsiaalvõrgustikus avaldatu õigusvastasuse hindamise juures arvesse võtta ka kommentaari, mis Facebooki kasutajast jagaja jagatu juurde kirja paneb ning jagaja eesmärke ning kaaluma, kas õigusvastasust ei tuleks välistada.

Lisaks vaadeldi esimese peatüki lõpetuseks ka tegevusetuks jäänud Facebooki kasutaja teo õigusvastasust. Autori hinnangul tegevusetuks jäänud kasutaja käibekohustust tuleb alati sisustada lähtuvalt konkreetsest kaasusest ning lähtuda sellest, et rikkumiseks saab pidada vaid selgelt isiku õigusi rikkuva avalduse eemaldamata jätmist mõistliku aja jooksul pärast selle avaldamist. Tulenevalt esimesest peatükist on seega võimalik rääkida isiku õiguste tasakaalustatud kaitsest siis, kui eelduste kohaldamisel võetakse arvesse ka sotsiaalmeedia erisusi.

Töö teine peatükk puudutas võlaõiguslike lepinguväliste õiguskaitsevahendite valiku kohaldumist arvestades sotsiaalmeedia erisustega. Sotsiaalmeedia kontekstis ümberlükkamise nõude tehniliselt võimalikult täpselt sõnastades on nõuet võimalik ka uue meedia kontekstis kasutada. Samas siiski kõigi Facebooki avaldamise vormide juures nagu näiteks „meeldib“ nupu vajutamisel on ümberlükkamise nõuet raske kasutada, kuivõrd võimatu on ümberlükkamise teadet avaldada samal viisil ja kohas, kus avaldus tehti. Sellises olukorras peaks eelistama teist õiguskaitsevahendit või siis püüdma leida alternatiivne võimalus ümberlükkamiseks, mis samas jääks seaduse raamidesse.

Hoidumise nõue on sotsiaalmeedias võimalik niisamuti kui traditsioonilises meedias. Küll aga tuleb hoidumise nõude sõnastust hoolikalt jälgida, et jääda proportsionaalse ja seadusega kooskõlas oleva nõude piiridesse. Hageja peaks hoiduma kiusatusest sõnastada nõue võimalikult laialt võttes sõnavabaduse, mille uus meedia on kasutajatele andnud. Ka juhul kui isikut on solvatud vulgaarse sõnakasutusega peaks see jääma inimeste vahelise suhtluse reguleerida ja kohus ei tohiks sundida isikuid viisakamaid sõnu kasutama.

Au teotava väite eemaldamise või ka nn kustutamise nõue on VÕS § 1055 lg 1 alusel kujunenud just uue meedia kontekstis, kuid tekitab tihtipeale küsimuse nõude proportsionaalsusest ja ka nõude mõttekusest. Proportsionaalsuse probleemi saab lahendada nõude hoolika sõnastamisega, hoidudes kogu teksti kustutamise nõudest, v.a juhul kui hageja suudab tõendada, et kogu tekst on au teotav. Samas mõttekuse juures ei ole hagejal alati midagi teha. Seda põhjusel, et teatud juhtudel ei saagi internetist au teotavat infot kustutada, kuivõrd see on niivõrd laialt levinud. Igal konkreetsel juhul tuleks kaaluda, kas kustutamine on üldse võimalik ning kas see realselt midagi hagejale juurde annab.

Teabeotsingusüsteemidele taotluse esitamise nõude esitamisel peaksid töö autori hinnangul hagejad läbi mõtlema, mida konkreetselt nad saavutada soovivad ning enne nõude esitamist tuleb tundma õppida, mida otsingumootorid on üldse nõus kustutama. Eriti arvestades, et kostjat ei saa vastava nõudega kohustada tegema midagi, millega otsingumootorid nõus ei ole. Lisaks ei peaks liialt rangelt lähtuma Riigikohtu seisukohast, et kostjatel tuleb vastava nõude rahuldamiseks esitada teabeotsingusüsteemidele kas omakäeliselt või digitaalselt allkirjastatud avaldus. Kuivõrd

näiteks *Google* näeb ette elektroonse vormi, mille täitmisel ja esitamisel peaks samuti kostja poolt nõude täidetuks lugema.

Autori hinnangul peaks vastulause avaldamise nõue ka Facebookis võimalik olema. Meediateenuste seadus sätestab kitsalt vastulause avaldamise nõude juhud, kuid teatud juhtudel võiks ka Facebooki kontekstis nõude esitamise õigusest rääkida. Seda VÕS § 136 lg 5 alusel, kui kasutaja ligipääsu tema au teotavale väitele on piiratud ja tal muidu seda kommenteerida ei ole võimalik.

Kahju hüvitamise juures on oluline arvesse võtta sotsiaalmeedia erisusi. Kõigepealt peaks arvesse võtma ja välja selgitama avaldatu leviku suurusjärgu, selleks tuleb arvesse võtta: kui suur hulk inimesi potentsiaalselt au teotanud isiku postitusi loeb; kas avaldatut jagati edasi, kaua oli au teotav avaldus avalik ja kas laimav avaldus levis otsingumootoritesse. Lisaks tuleb arvestada kahju hüvitise määramisel, kui tõsiseltvõetav on laimav avaldus ja ka kes selle on teinud.

Kahju hüvitise suuruse üle otsustamisel tuleb arvesse võtta ka kasutaja edasisist käitumist sh kas au teotava väite postitanud isik on vabandanud. Autor nõustub Riigikohtu hinnanguga, et vabandamise nõue kui selline ei peaks olema riigi sunnijõu abil olema võimalik. Küll aga kui kostja on vabatahtlikult vabandanud tuleb seda kahju hüvitamisel arvesse võtta, kuivõrd sellega võibki juba tehtud kahju heastatud saada. Lisaks tuleb vaadata kas, sotsiaalmeedia kasutaja on avaldatu kustutanud või muutnud või ka vastupidi, hoopis täiendavalt ebakohaseid hinnanguid avaldanud.

Teise peatüki teises jaos vaadeldi seda, millised õiguskaitsevahendeid ja mis ulatuses saaks kasutada ebakohase väite osas õigusvastaselt tegevusetuks jäänud isiku suhtes. Töö autori hinnangul tulevad kõne alla eelkõige väite ümberlukkamise ja kustutamise nõue ja mõnel juhul ka kahjuhüvitis.

Töö hüpoteesiks oli, et olemasolevad õiguskaitsevahendid on piisavad isikute õiguste tasakaalustatud kaitse tagamiseks au teotamisel faktiväite või väärtushinnanguga sotsiaalvõrgustikus juhul kui võetakse arvesse sotsiaalmeedia keskkonna erisusi. Kui õiguskaitsevahendite eelduste kohaldamise juures on isiku õiguste tasakaalustatud kaitseks

eelkõige vaja enam süveneda sotsiaalmeedia erisustesse ja need arvesse võtta, siis õiguskaitsevahendite kohaldamise ja sisustamise juures tuleks ühe õiguskaitsevahendi sobimatuse juures panna rõhku rohkem teisele ning sellega siiski isiku tasakaalustatud kaitseni jõuda. Näiteks kui kustutamise nõue võimalik ei ole, sest väide on internetis niivõrd levinud, siis tuleks mõelda suurema kahju hüvitise väljamõistmisele. Arvestades, et võlaõigusseaduse õiguskaitsevahendite kohaldamine on paljuski kaalutlusotsus, mis lubab uue keskkonna erisusi arvesse võtta, võib järeldada, et töö alguses püstitatud hüpotees sai kinnitust.

APPLICABILITY OF THE LAW OF OBLIGATIONS REMEDIES FOR SOCIAL MEDIA DEFAMATION CASES ON THE EXAMPLE OF FACEBOOK

Summary

The internet and social media play a huge role in our everyday lives. In addition to opportunities it bears, social media makes wide scale law infringements, including the publication of defamatory statements, possible. Taking into account the increasing amount of social media libel cases, it is important to study different social media features. The law providing for remedies in defamation cases has been developed mainly in the context of traditional media. However, the context of the new media, including social media, differs from the traditional media. When applying the remedies enshrined in the Estonian Law of Obligations Act in social media defamation cases, it is necessary to take into account particular features of a social media platform. The purpose of this master's thesis is to analyse what exactly are those special features of social media to be taken into account when applying the remedies from the Law of Obligations Act and to find out whether taking into account the special features is enough to guarantee balanced protection of personal rights. The hypothesis is that the remedies provided under the Estonian Law of Obligations Act are sufficient to guarantee the balanced protection of personal rights against defamatory statements on social media if specific features of social media are taken into account. This thesis focuses on the example of Facebook.

In the first chapter of the thesis the author analyses special features of social media that should be taken into account when deciding on prerequisites of the legal remedies under the Estonian Law of Obligations Act. Firstly, the author analyses what kind of actions on social media network Facebook can be considered as a publication of defamatory statements. Particularly, such social media functions as “posting”, “sharing”, “liking” and “tagging” are analysed. The author concludes that when one makes a statement posted on Facebook available for third persons to read, such a posting can be considered as publishing. However, in each case the number of people who have had an access to or who have actually read the libellous statement varies. “Sharing” can also be considered publishing. When a user shares a libellous statement it republishes an original statement and there are no obstacles under the Estonian law that would prohibit considering the republisher as a publisher. When a user “likes” a libellous post then this action can also be

considered publishing, because the original post gets automatically reposted, thus getting spread even further. However, the author concludes that when a user presses the “like” button by accident without even noticing it, this action shall not be considered as publishing because a publisher must be at least aware that he has published something. When the “tag” function is used, there are two publishers: the one who has used the tag function and the one who has accepted to be tagged. Secondly, the author analyses weather inactivity with regard to published defamatory statements, e.g. on a Facebook user’s wall, can result in civil liability of an inactive user. The author concludes that when a Facebook user does not take any actions in relation to libellous statements published on its Facebook page by third persons a civil liability may indeed follow. Thus, in order to guarantee balanced protection of Facebook users’ personal rights in libel cases it is important to take into account that various Facebook features can cause publication of libellous statements. In addition, when the Facebook user stays inactive with regard to the libellous post on its Facebook page, this may give a reason to apply civil liability as well.

In the second part of the first chapter the author analyses the criteria to be taken into account when deciding on the lawfulness of a statement published on social media. The Law of Obligations Act does not mention any additional criteria to be taken into account when analysing statements published on social media or the internet in general, however, as it follows from the law and the Estonian court practice, in each case colliding rights must be balanced when deciding on the lawfulness of the published statement. Based on the ECtHR case law and the court practice of the United Kingdom, where courts have had an extensive practice in social media libel cases, the author concludes that there are five main situations where special features and the context of social media must be taken into account when deciding on lawfulness of the statement. Firstly, a style of communication and language usage on the Internet must be taken into account. Social media has given every person with an access to the Internet a possibility to voice its opinion. The language usage on social media is not restricted and uncensored and cannot be compared to what we are used to read on newspapers and in traditional media in general. Thus, even if a statement is written in vulgar words or in low style, it does not mean that the statement is automatically unlawful. Secondly, when applying a “reasonable person test” while analysing the defamatory statement, a reasonable person should have knowledge of social media features. That is because the essence of defamation might be based on social media terms. Thirdly, in certain cases “public figure standard” can be applied on social media users. In the Internet era, when a social media

user posts something, there are chances that the post becomes viral or attracts the attention of mainstream media. The author concludes that when Facebook users' public posts are within public interest and go viral or are picked up by mainstream media the "public figure standard" applies. That is when users comment on the post after it has become popular their comments shall be analysed based on the public figure standard. Fourthly, the standard of proof with regard to libellous statements on Facebook cannot be as high as for professional journalism. The Supreme Court of Estonia has explained that a professional journalist, in the case of republishing statements made before in other newspaper articles, is under an obligation to prove those statements and cannot purely rely on the previous publication as evidence. However, in the social media context, when a social media user republishes (by sharing) a newspaper article published in a professional newspaper, the user should not be required to prove statements made in the article. Moreover, courts should analyse in each case what is a suitable standard of proof in cases of sharing libellous posts on Facebook. Fifthly, in each case the courts shall take into account the comments made by the user who shared the defamatory post. In some cases users may disagree in a comment with what has been written in the original post and this must be taken into account when deciding on the unlawfulness of the activity of the person who shared the original post.

When deciding on the unlawfulness of user's behaviour in cases where a user stayed inactive in regard to published defamatory statements e.g. on users Facebook walls, the scope of an obligation to act must be examined. Under the Estonian law, when a person stays inactive, it may be considered unlawful only if there is an obligation to act under law or it comes from the principle of good faith that the person had to take an action. In the context of social media the author concludes that a user may be found liable when it does not take a clearly defamatory statement down after a notification from a third person or after noticing the statement himself. However, it does not mean that Facebook users have an obligation to prevent defamatory statements on their Facebook pages as this can cause a serious chilling effect with regard to freedom of speech.

The second chapter of the thesis focuses on the applicability of the remedies envisaged in the Law of Obligations Act in the context of social media. Firstly, the remedy to publish a correction of incorrect information is applicable in the social media context as well, when the claim is worded in a technically specific way. The remedy to delete the defamatory information is also

applicable in the context of social media. However, a claimant cannot demand the removal of the whole text if it embodies some additional information. The claimant must specify what statements exactly must be analysed and when found defamatory deleted or edited. In addition, it must be taken into account that a defamatory statement might be so widespread that it is impossible to delete it from the internet entirely. In the modern era anyone can save a post on its computer and repost it later. In such cases a claimant should ask for bigger monetary compensation instead.

The Estonian court practice has confirmed that claimants can demand from defendants that the latter would file an application to search engines with a demand to remove URLs linking to defamatory statements. The author concludes that with regard to this claim the claimants must take into account in which circumstances and on which conditions the search engines, *e.g.* Google, remove such URLs. Google has stipulated that it removes information only in its EU versions (Google domains of EU countries). Thus, if the defamatory statement comes up in the google.com search results, the defendant cannot guarantee that the URL will be taken down because Google will probably refuse to remove it. In these cases the claimant should concentrate on other remedies.

When deciding on the amount of damages the courts should also take into account the social media context. Firstly, it must be taken into account how widespread the defamatory statement has become. The author concludes that in order to determine that the court must find out how many “friends” or “followers” the page on which the statement has been made has; how long the defamatory statement has been publicly available and if it has been shown on the first page of web search engines. Secondly, the court must take into account how seriously the defamatory statement can be taken as a publication by a newspaper damages more than some statements made by a random social media user.

Second part of the second chapter analyses which remedies may be used against a user who stayed inactive with regard to the defamatory statement posted on its Facebook page. Most remedies that can be used against a publisher can also be used against a person who stayed inactive, *i.e.* a claimant can demand for correction or deleting of the defamatory statement and a compensation of its damages. However, the amount of damages will most likely be smaller than

in a case against an original author of the post as it must be taken into account that it has not been the inactive user posting the original statement.

Thus, the Estonian Law of Obligations Act is worded wide enough to apply it in the context of new media as it calls for balancing of the rights when deciding on a defamation case. However, when the context of social media and special features of social media are left aside, it is impossible to provide a proper balanced protection of personal rights in defamation cases.

____ . ____ . _____

_____/signature/

Maarja Pild

KASUTATUD MATERJALID

Kasutatud kirjandus

1. Allen, A. Twibel Retweeted: Twitter Libel and the Single Publication Rule. – Journal of High Technology Law 2014/1.
2. Chirag, M. Euroopa andmekaitse direktiivi 95/46/EÜ kohaldamine sotsiaalvõrgustikele ja selle kasutajatele Facebook'i näitel. Magistritöö. Juhendajad Urmas Kukk.U ja Merusk. K. Tartu Ülikool 2011.
3. Ekberg, A. *et al.* Use and Control of Social Media in International Franchise Systems.– International Journal of Franchising Law 2012/3.
4. Fong, A. Dissemination of libel by online social platforms: reinterpreting laws to meet the information age. – International Company and Commercial Law Review 2014/2.
5. Ghoshray, S. Employer Surveillance versus Employee Privacy: The New Reality of Social Media and Workplace Privacy.– Northern Kentucky Law Review 2013/3.
6. Goldsmith, J. and Wu. T. Who Controls the Internet. Illusions of a Borderless World. New York: Oxford University Press 2006.
7. Graham, J. Standing up to Facebook: Where's the Harm: David and Goliath Meet Social Media and Injury-in-Fact for Article III Standing.– Southwestern Law Review 2013/1.
8. Grimmelmann, J. Saving Facebook.– Iowa Law Review 2009/4.
9. Grinvald, L. Social Media, Sharing, and Intellectual Property Law. – DePaul Law Review 2015/4.
10. Halgand, D. Perspectives: Collaboration between New Technology and Traditional Media.– Insights on Law and Society 2012/3.
11. Heyde, W. EU Network of Independent Experts on Fundamental Rights. Commentary of the Charter of the fundamental rights of the European Union. 2006.– URL: <http://goo.gl/fdUprM>, 28.04.2016.
12. Kaplan, M., Haenlein, M. The early bird catches the news: Nine things you should know about micro-blogging. – Business Horizons 2011/2.
13. Keller, P. European and International Media Law. New York: Oxford University Press 2011.

14. Кряжев, А. ЕСПЧ изучит перепост. По жалобе россиянина, осужденного за экстремизм в соцсетях. – Zakon.ru 09.03.2016. – URL: https://zakon.ru/discussion/2016/3/9/espch_izuchit_perepost_po_zhalobe_rossiyanina_o_suzhdenного_za_ekstremizm_v_socsetyah, 27.04.2016.
15. Kulesza, J. International Internet Law. New York: Routledge 2012.
16. Lively, D. New Media. – Old Dogma.– Arizona Law Review 1988/2.
17. Maruste, R. jt. Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2012.
18. OSCE. The Representative on Freedom of the Media Joint Declarations of the representatives of intergovernmental bodies to protect free media and expression. 2013. – URL: <http://www.osce.org/fom/99558?download=true>, 12.04.2016.
19. Ots, K. Üksikisiku seisund meedia suhtes ning vastulause esitamise õigus. – Juridica 2008/2.
20. Roos, A. Slabbert. M. Defamation on Facebook: Isparta v. Richter 2013 6 SA 529 (GP).– Potchefstroom Electronic Law Journal 2014/6.
21. Steele, J. Tort Law: Text, Cases, and Materials Paperback. Oxford University Press 2010.– URL: <http://global.oup.com/uk/orc/law/tort/steele2e/resources/updates/ch13/27.04.2016>, 22.03.2016.
22. Tampuu, T. Lepinguvälised võlasuhted. 3., täiendatud ja muudetud trükk. Tallinn: Juura 2012.
23. Terry, F. New Media: An Introduction (3rd ed.). Melbourne: Oxford University Press 2008.
24. Varul, P. jt. Võlaõigusseadus I. Üldosa (§§ 1-207). Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2006.
25. Varul, P. jt. Võlaõigusseadus III. 8. ja 10. osa (§ 619-916 ja 1005-1067). Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2009.
26. Zvereva, V. Eastern European Youth Cultures in a Global Context. Schwartz. M. Winkel. H.(eds.). New York: Palgrave Macmillan 2015.

Kasutatud õigusaktid

Eesti õigusaktid

27. Eesti Vabariigi põhiseadus. – RT 1992, 26, 349 ... RT I, 15.05.2015, 2.
28. Infoühiskonna teenuse seadus. – RT I 2004, 29, 191 ... RT I, 12.07.2014, 48.
29. Isikuandmete kaitse seadus. – RT I 2007, 24, 127 ... RT I, 06.01.2016, 10.
30. Karistusseadustik. – RT I 2001, 61, 364 ... RT I, 17.12.2015, 9.
31. Meediateenuste seadus. – RT I, 06.01.2011, 1 ... RT I, 04.03.2015, 14.
32. Tsiviilseadustiku üldosa seadus. – RT I 2002, 35, 216 ... RT I, 12.03.2015, 106.
33. Võlaõigusseadus. – RT I 2001, 81, 487... RT I, 11.03.2016, 2.

Rahvusvahelised õigusaktid ja Euroopa Liidu õigus

34. Directive 2000/31/EC of the European Parliament and of the Council of 8 June 2000 on certain legal aspects of information society services, in particular electronic commerce, in the Internal Market. – Official Journal L 178, 17.07.2000.
35. Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon. – RT II 2000, 11, 57.
36. Euroopa Liidu põhiõiguste harta 26.10.2012. – ELT C 326, 26.10.2012.

Välisriikide õigusaktid

37. Vene Föderatsioon – Põhiseadus: Конституция Российской Федерации.– 1993. – URL: <http://base.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc;base=LAW;n=2875>, 27.04.2016.
38. Vene Föderatsioon – Tsiviilkoodeks: Гражданский Кодекс Российской Федерации – 1994.– URL: <http://base.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc;base=LAW;n=193157>, 27.04.2016.
39. Ühendkuningriik – Laimuseadus: United Kingdom Defamation Act. – 2013 c. 26.– URL: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2013/26/contents/enacted>, 27.04.2016.

Kasutatud kohtupraktika

Euroopa Inimõiguste Kohtu praktika

40. ECtHR 07.12.1976, 5493/72, *Handyside v. the United Kingdom*.
41. ECtHR 08.06.1986, 9815/82, *Lingens v. Austria*.
42. ECtHR 24.05.1988, 10737/84, *Müller and others v. Switzerland*.
43. ECtHR 25.06.1992, 13778/88 *Thorgeir Thorgeirson v. Iceland*.
44. ECtHR 13.07.1995, 18139/91, *Tolstoy Miloslavsky v. United Kingdom*.
45. ECtHR 27.03.1996, 17488/90, *Goodwin v. United Kindom*.
46. ECtHR 26.02.2002, 29271/95, *Dichand and others v. Austria*.
47. ECtHR 27.08.2003, 43425/98, *Skalka v. Poland*.
48. ECtHR 24.06.2004, 59320/00, *Von Hannover v. Germany*.
49. ECtHR 29.06.2004, 64915/01, *Chauvy and Others v. France*.
50. ECtHR 14.03.2007, 10520/02, *Case of Verlagsgruppe News GmbH v. Austria (No. 2.)*.
51. ECtHR 18.02.2008, 1758/02, *Kazakov v. Russia*.
52. ECtHR 10.03.2009, 3002/03 and 23676/03 *Times Newspapers Ltd v. the United Kingdom (nos. 1 and 2)*.
53. ECtHR 21.09.2010, 34147/06, *Polanco Torres and Movilla Polanco v. Spain*.
54. ECtHR 05.08.2011, 33014/05, *Editorial Board of Pravoye Delo and Shtekel v. Ukraine*.
55. ECHR 19.10.2011, 23954/10, *Uj v. Hungary*.
56. ECtHR 06.07.2010, 25576/04, *Flinkkilä and others v. Finland*.
57. ECtHR 16.06.2013, 33846/07, *Węgrzynowski and Smolczewski v. Poland*.
58. ECtHR 23.04.2015, 29369/10, *Morice v. France*.
59. ECtHR 16.06.2015, 64569/09, *Delfi v. Estonia*.
60. ECtHR 02.02.2016, 22947/13, *Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete and Index.hu Zrt v. Hungary*.

Siseriiklike kohtute lahendid

Eesti kohtulahendid: Maakohus

61. HMKo 16.05.2006, 2-05-852/1.
62. HMKo 27.06.2008, 2-06-9067.
63. HMKo 19.06.2009, 2-09-11675.
64. HMKo 16.04.2009, 2-08-45708.
65. HMKo 24.05.2011, 2-10-1735.
66. PMKm 31.03.2014, 2-14-3711.
67. HMKo 22.04.2014, 2-13-25867.
68. HMKm 06.01.2015, 2-14-21107.
69. HMKo 20.03.2015, 2-14-32500.
70. PMKo 18.08.2015, 1-15-5152.
71. PMKo 16.10.2015, 4-15-1334.
72. TMKo 08.12.2015, 1-15-8446.
73. TMKo 25.01.2016, 1-15-10307.

Eesti kohtulahendid: Ringkonnakohus

74. TlnRnKo 22.10.2007, 2-06-9067.
75. TlnRnKo 01.02.2008, 2-06-20922.
76. TlnRnKo 16.12.2008, 2-06-9067.
77. TlnRnKo 12.03.2012, 2-10-17351.
78. TlnRnKo 18.12.2014, 2-13-60810.
79. TlnRnKo 10.04.2015, 2-14-15038.

Eesti kohtulahendid: Riigikohus

80. RKEKo 05.12.1997, 3-2-1-99-97.
81. RKTKo 13.06.2002, 3-2-1-63-02,

82. RKTКo 11.02.2004, 3-2-1-11-04.
83. RKTКo 02.03.2005, 3-2-1-167-04.
84. RKTКo 13.05.2005, 3-2-1-17-05.
85. RKTКo 27.10.2005, 3-2-1-81-05.
86. RKTКo 21.12.2005, 3-2-1-95-05.
87. RKTКo 31.05.2006, 3-2-1-161-05.
88. RKTК 13.04.2007, 3-2-1-5-07.
89. RKTКo 10.10.2007, 3-2-1-53-07.
90. RKTКo 22. 10.2008, 3-2-1-85-08.
91. RKTКo 10.06.2009, 3-2-1-43-09.
92. RKTКo 13.01.2010, 3-2-1-152-09.
93. RKTКo 26.11.2010, 3-2-1-83-10.
94. RKTКo 9.12.2010, 3-2-1-127-10.
95. RKTКo 21.12.2010, 3-2-1-67-10.
96. RKTК 20.06.2013, 3-2-1-73-13.
97. RKTКo 26.06 2013, 3-2-1-18-13.
98. RKTКm 17.12.2014, 3-2-1-140-10
99. RKTКm 25.05.2015, 3-2-1-55-15.
100. RKTКm 23.03.2016, 3-2-1-2-16.

Vene Föderatsiooni kohtulahendid

101. Российская Федерация. Постановление ФАС Поволжского округа. N А12-1878/01-С20. 28.07.2001.– URL: <http://www.resheniya-sudov.ru/2004/246662/>; 03.03.2016.
102. Российская Федерация. Постановление Пленума Верховного Суда.. О судебной практике по делам о защите чести и достоинства граждан, а также деловой репутации граждан и юридических лиц. N 3. 24.02.2005. – URL: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_52017/, 03.03.2016.
103. Российская Федерация. Постановление ФАС Московского округа. N КГ-А40/7756-05-П. 25.08.2005. – URL: <https://www.lawmix.ru/fas-msk/73375/>, 03.03.2016.

104. Российская Федерация. Верховный Суд Чувашской Республики. 33-1925/201. 20.06.2012. –URL:<https://rospravosudie.com/court-verhovnyj-sud-chuvashskoj-respubliki-chuvashskaya-respublika-s/act-425148027>, 20.03.2016.
105. Российская Федерация. Вологодский городской суд Вологодской области. 2-8651/2012. 17.09.2012. – URL: <https://rospravosudie.com/court-vologodskij-gorodskoj-sud-vologodskaya-oblast-s/act-106998350/>, 27.04.2016.
106. Российская Федерация. Ленинский районный суд. 5-1158/2014. 30.09.2014. – URL: <https://rospravosudie.com/court-leninskij-rajonnyj-sud-g-penzy-penzenskaya-oblast-s/act-459688350>, 10.04.2016.
107. Российская Федерация. Петрозаводский городской суд Республики Карелия. 2-7784/2014 ~ М-7224/2014. 03.10.2014. – URL: <https://rospravosudie.com/court-petrozavodskij-gorodskoj-sud-respublika-kareliya-s/act-480036451/>, 03.03.2016.
108. Российская Федерация. Ленинский районный суд. 5-370/2015. 07.05.2015. – URL: <https://rospravosudie.com/court-leninskij-rajonnyj-sud-g-penzy-penzenskaya-oblast-s/act-491081128/>, 10.03.2016.
109. Российская Федерация. Волгоградский гарнизонный военный суд. 5-152/2015. 25.11.2015 – URL: <https://rospravosudie.com/court-volgogradskij-garnizonnyj-voennyj-sud-volgogradskaya-oblast-s/act-501150872/>, 03.03.2016.

Ühendkuningriigi kohtulahendid

110. *Dow Jones & Co Inc v. Yousef Abdul Latif Jameel*. Court of Appeal.Civil Division. 03.03.2005. – [2005] Q.B. 946 [2005] 2 W.L.R. 1614 [2005] E.M.L.R. 16.
111. *Jeynes v. News Magazines Ltd*. Court of Appeal.Civil Division. 31.01.2008. – [2008] EWCA Civ 130 2008.
112. *Chris Lance Cairns v. Lalit Modi KC v MGN Limited Case Nos*. Court of Appeal Civil Division. 31.10.2012. – [2012] EWHC 483 (QB) & [2012] EWHC 756 (QB).
113. *Peter Cruddas v. Mark Adams*. Queen's Bench. 04.02.2013. – [2013] EWHC 145 (QB).
114. *Payam Tamiz v. Google Inc*. Court of Appeal (Civil Division). 14.02.2013 .– [2013] EWCA Civ 68; [2013] 1 W.L.R. 2151; [2013] E.M.L.R. 14.

115. *The Lord McAlpine of West Green v. Sally Bercow*. Queen's Bench, 24.05.2013. – [2013] EWHC 1342 (QB).
116. *Midland Heart Limited v. MGN Limited, Trinity Mirror Midlands Limited*. Queen's Bench, 13.08.2014. – [2014] EWHC 2831 (QB); [2015] 1 W.L.R. 895; [2015] 2 All E.R. 622; [2014] E.M.L.R. 31.
117. *Ruth Cooke, Midland Heart Limited v. MGN Limited, Trinity Mirror Midlands Limited*. Queen's Bench. 13.08.2014. – [2014] EWHC 2831 (QB); [2015] 1 W.L.R. 895; [2015] 2 All E.R. 622; [2014] E.M.L.R. 31.
118. *Stocker v. Stocker*. Queen's Bench, 10.06.2015. – [2015] EWHC 1634 (QB); [2015] 4 Costs L.R. 651; [2015] E.M.L.R. 24.
119. *HL (A Young Person) By Her Father and Next Friend AL v. Facebook Incorporated, Facebook Ireland Ltd, The Northern Health and Social Care Trust, Department of Culture Media and Sport*. Northern Ireland Queen's Bench Division. 25.06.2015. – [2015] NIQB 61.
120. *Vladimir Sloutsker v. Olga Romanova*. Queen's Bench. 16.07.2015. – [2015] EWHC 2053 (QB).
121. *British Waterways Board (t/a Scottish Canals) v. Smith*. Employment Appeal Tribunal. 03.08.2015. – 2015 WL 4635329.
122. (QB) 2013; *“J.P.H.” v. “XYZ”*. Queen's Bench, 10.10.2015. – [2015] EWHC 2871 (QB).
123. *Thomas Elliot v. Philip Flanagan*. High Court of Justice In Northern Ireland Queen's Bench Division. 03.02.2016. – [2016] NIQB 8.

Muude riikide kohtulahendid

124. *Isparta v. Richter and Another*. High Court of South Africa. 04.09.2013. – [2013] ZAGPPHC 243; 2013 (6) SA 529 (GNP).

Muud materjalid

125. Alexa. Top Sites in Estonia. – URL: <http://www.alexa.com/topsites/countries/EE>, 27.04.2016.

126. Ametniku soovitusõnastik. Sildistama. – Arvutivõrgus:
<http://www.eki.ee/dict/ametnik/index.cgi?Q=sildistama>, 20.03.2016.
127. Backstorm, L. Facebook. News Feed FYI: A Window Into News Feed. 06.08.2013.– URL: <https://www.facebook.com/business/news/News-Feed-FYI-A-Window-Into-News-Feed>, 27.04.2016.
128. Burrell, I. Libel cases prompted by social media posts rise 300% in a year. – Independent. 20.10.2014. – URL: <http://www.independent.co.uk/news/uk/home-news/libel-cases-prompted-by-social-media-posts-rise-300-in-a-year-9805004.html>, 15.03.2016.
129. China employs two million microblog monitors state media say. – BBC. 04.10.2013.– URL: <http://www.bbc.com/news/world-asia-china-24396957>, 21.04.2016.
130. *DLA Piper. Shifting Landscapes: Social Media New laws for New Attitudes, 2011.* –URL:
https://files.dlapiper.com/files/Uploads/Documents/Shifting_Landscapes_Report_5_Social_Media.pdf, 27.04.2016.
131. Dredge, S. How does Facebook decide what to show in my news feed? – The Guardian. 30.06.2014. – URL:
<http://www.theguardian.com/technology/2014/jun/30/facebook-news-feed-filters-emotion-study>, 27.04.2016.
132. Dredge, S. How does Facebook decide what to show in my news feed? – The Guardian 30.06.2014. – URL:
<http://www.theguardian.com/technology/2014/jun/30/facebook-news-feed-filters-emotion-study>, 27.04.2016.
133. Ebaõigete faktiväidete ümberlõkkamine. – Eesti Päevaleht. 20.10.2009. Arvutivõrgus: <http://epl.delfi.ee/news/eesti/ebaoigete-faktivaidete-umberlukkamine?id=51180553>, 20.04.2016.
134. Eesti Keele Instituut. Keelenõuanne. – Arvutivõrgus:
<http://keeleabi.eki.ee/index.php?leht=8&id=54>, 18.03.2016.
135. Eesti Päevalehe 14.10.2011. a artiklis „Kalamajas tapetu oli inim-kaubanduse kaua-aegne ohver” avaldatud ebaõigete faktiväidete ümberlõkkamine, – Eesti Päevaleht 29.04.2013. – Arvutivõrgus: <http://epl.delfi.ee/news/eesti/eesti-paevalehe-14102011-a->

- artiklis-kalamajas-tapetu-oli-inimkaubanduse-kauaaegne-ohver-avaldatud-ebaioigete-faktivaidete-umberlukkamine?id=66043780, 20.04.2016.
136. Eesti õigekeelsussõnaraamat. 2013. – Arvutivõrgus: <http://www.eki.ee/dict/qs/index.cgi?Q=s%C3%A4uts&F=M>, 20.04.2016.
137. Facebook. Cookies, Pixels & Similar Technologies. – URL: <https://www.facebook.com/help/cookies>, 27.04.2016.
138. Facebook. Data Policy.– URL: <https://www.facebook.com/about/privacy>, 28.04.2016.
139. Facebook. Facebook for Developers. Social Plugins. – URL: <https://developers.facebook.com/docs/plugins>, 20.04.2016.
140. Facebook. Facebook Newsroom. Reactions Now Available Globally. 24.02.2016. – URL: <http://newsroom.fb.com/news/2016/02/reactions-now-available-globally/>, 27.04.2016.
141. Facebook. Newsroom. Company info. – URL:<http://newsroom.fb.com/company-info/>, 17.04.2016.
142. Facebook. Statement of Rights and Responsibilities. Section 4(5). – URL <https://www.facebook.com/legal/terms>, 28.04.2016.
143. Facebook. Statement of Rights and Responsibilities.– URL <https://www.facebook.com/legal/terms>, 28.04.2016.
144. Facebook. Create an account. – URL: <https://www.facebook.com/>, 28.04.2016.
145. Google. Otsingutulemuse eemaldamistaotlus Euroopa andmekaitseaduse alusel. – URL: https://support.google.com/legal/contact/lr_eudpa?product=websearch, 21.04.2016.
146. Internet Worlds Stats. Internet World Users by Language. – URL: <http://www.internetworldstats.com/stats7.htm>, 21.04.2016.
147. Luckerson, V. Here's Why Facebook Wants a 'Dislike' Button. – Time 15.09.2015. – URL: <http://time.com/4035551/facebook-dislike-button-zuckerberg/>, 20.04.2016.
148. Milanovic, R. The World's 21 Most Important Social Media Sites and Apps in 2015. – Social Media Today 13.04.2016.– URL: <http://www.socialmediatoday.com/social-networks/2015-04-13/worlds-21-most-important-social-media-sites-and-apps-2015>, 27.04.2016.

149. OSCE The Representative on Freedom of the Media Joint Declarations of the representatives of intergovernmental bodies to protect free media and expression. 2013. – URL: <http://www.osce.org/fom/99558?download=true>, 12.04.2016.
150. Recommendation to Member States on a New Notion of Media. Committee of Ministers. 21.09.2011. – CM/Rec(2011)7.
151. Reinik, M. Keskraamatukogu korraldab Facebooki koolitusi. – Postimees. 20.02.2016. – Arvutivõrgus: <http://tarbija24.postimees.ee/3589987/keskraamatukogu-korraldab-facebooki-koolitusi>, 17.03.2016.
152. Sullivan. D. How Google’s New “Right To Be Forgotten” Form Works: An Explainer. –Search Engine Land 30.05.2014. – URL: <http://searchengineland.com/google-right-to-be-forgotten-form-192837>, 22.04.2016.
153. Twitter. Katso, mitä tapahtuu juuri nyt. Suositut puheenaiheet. – URL <https://twitter.com/search-home>, 20.04.2016.
154. Твиттер. Узнайте, что происходит прямо сейчас. Актуальные темы.– URL:<https://twitter.com/search-home>, 20.04.2016.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, **Maarja Pild**,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose,

Võlaõiguslike õiguskaitsevahendite kohaldamine au teotamisel sotsiaalmeedias Facebooki näitel,

mille juhendajad on *dr. iur.* Villu Kõve ja *mag. iur.* Karmen Turk,

1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, **02.05.2016**.